

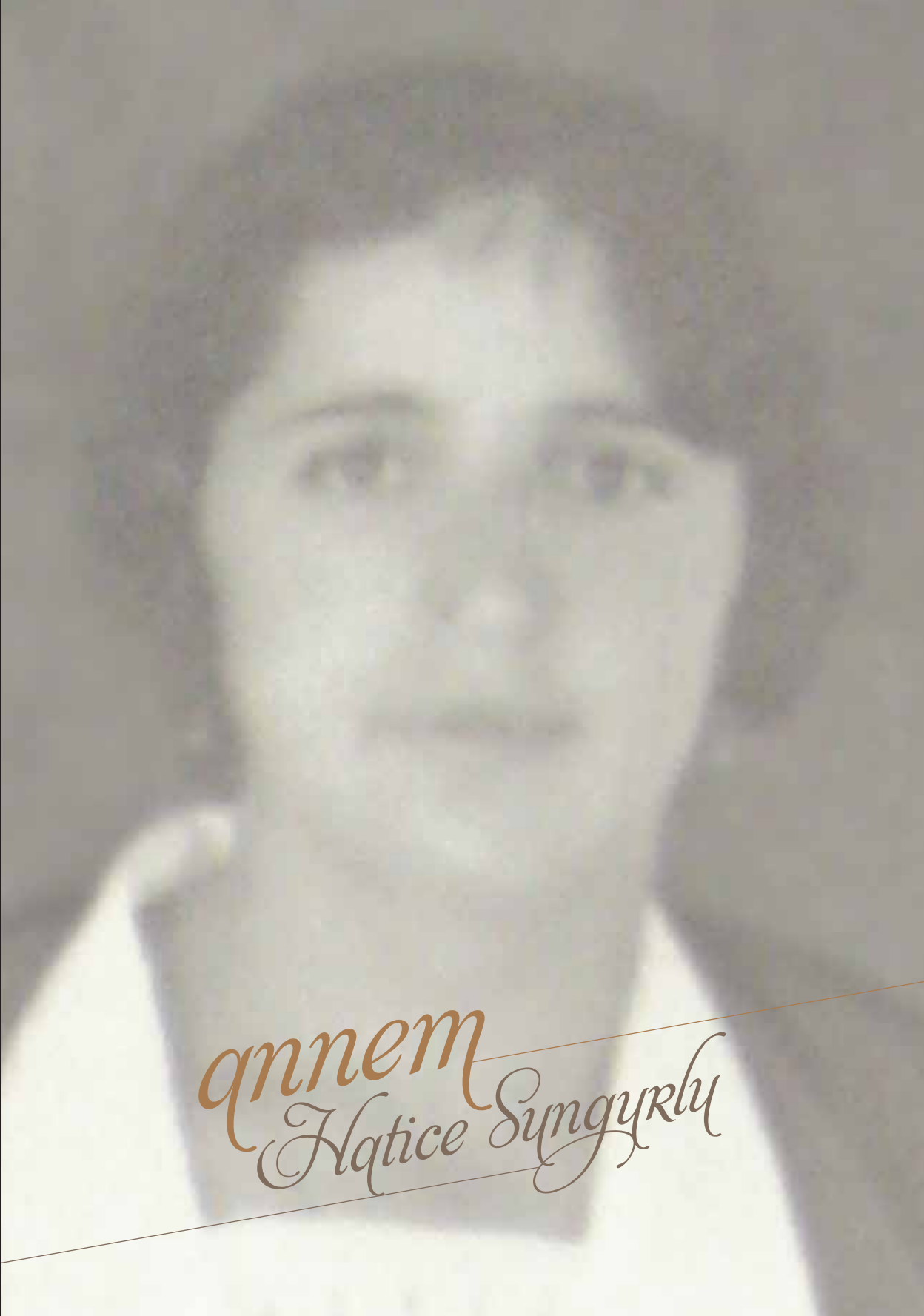
annem Fatice Sungurklu

GÖNÜL DERVİŞOĞLU

Annem önüne çıkan zorlukları
hayatının bir parçası gibi yaşardı.
Hayatını ise çocuklarına ve babama olan
düşkünlüğüyle bir şiir gibi yaşardı.
Annemi anlatabilsem eğer, azmin ve
sevginin nelere kadir olduğunu, akli ve iradesi
sayesinde her şeyi yavaş yavaş
yerinde ve dozunda bir sevgi yumağı içinde
nasıl yürüttüğünü göreceksiniz.
Allah'ın verdiği nimetleri değerlendirmenin,
mutlu bir hayatı çizmenin kişilerin
kendi ellerinde olduğunu anlayacaksınız.
Aynı zamanda Anadolu'nun âdetlerinden,
inanışlarından bahsederek, yetiştiği şartların
nasıl etkisinde kaldığını da göreceksiniz.

annem
Fatice Sungurklu
GÖNÜL DERVİŞOĞLU

A portrait of a woman with dark, curly hair, wearing a light-colored top. The image is slightly blurred and has a soft, vintage feel. The text is overlaid on the bottom right of the portrait.

annem
Natice Syngurly

İçindekiler

Önsöz

Çamlıca Kız Lisesi 1

Çamlıca Kız Lisesi'ne ziyaret 5

Haydarpaşa'nın kundaklanması 7

Annemin milliyetçiliği 9

Parasızlık 11

Ekonomi 13

Banyo 15

Ocak sefası 17

Yol inşaatı 19

Hamam 23

Kardeşlerinin ölümü 25

Dört Osman Bey 27

Dedemin nasihatı 31

Kaçgöç olayı 35

Ehram giymesi 37

Kıyafet Kanunu 39

Ambarda Züleyha 41

Kibar oyuncaklar 43

Rus istilâsı 45

Muhacirlik 47

Alime teyzenin muhacirliği 51

Eşkîya Koç Halil 53

Eskiye gelinlik 55

Aklımın gittiği yer 59

Çul giysem yakışır 61

İspirto ocağı 63

Doğum tarihleri 65

Boyu kertmek 67

Dil açma 69

Otobüs 71

Şale Köşkü 73

Kısmet açma 75

Beni evlendirmesi 77

Annemin rüyası 79

Üstüne kuma alma 81

Balerin yürüyüşü 83

Annemin zaafı 85

Hıdırellez 89

Balo 93

Düdüklü tencere 95

Annemin aşkı 97

İssiz yer 101

Büyükada 103

Komşular 107

Çelik Gülersoy 109

İlk çarşaf giyişi 111

Diğer komşular 113

Pembe incili örtü 115

Ablamın rüyası 117

Annem, Bilge ve biz 119

Para her şey değil 121

İki üç senelik ömür 123

Annemin gelinleri 125

Damat - Kaynana 127

İki lâf bir büyüdür 129

Şiir okuma yarışması 131

Annemin dayacağı 133

Kardeşlerin yarışı 135

Çanakkale Şehitliği 137

Belini doğrultmak 139

Cennet 141

Oltan'la annem 143

Hac 145

Figen'in piyanosu 147

Akif 149

Yaşlılık 151

Annemin son senesi 155

Fahir ve annem 159

Oltan Sungurlu: Annem Hatice Hanım 163

Torunlarının annem ile anıları 165

Çocukları 187

*Kitapta yer alan şiirler babam
Süleyman Faik Sungurlu'ya aittir.*

ÖNSÖZ

Torunları dedelerini biraz olsun tanınsınlar ve hatırlasınlar diye ‘**Babam Süleyman Faik Sungurlu**’ isimli bir kitap yazdım. Yeğenlerim çok memnun oldular. Benden annemi de anlatmamı, müşterek anılarımızı ve annemin bana aktardığı anılarını yazmamı istediler.

Annem, özverili, çalışkan, evlâtları için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan diğer bütün anneler gibi bir anneydi. Düşünüyorum, annemin belirli özellikleri nelerdir diye. Aklıma gelenler: Aşırı milliyetçiliği, dinî itikadının kuvvetliliği, tutumluluğu ama hepsinden çok çocuklarının okuması ve kendi ayakları üzerinde durması konusundaki kararlılığıdır.

Annem önüne çıkan zorlukları hayatının bir parçası gibi yaşardı. Hayatını ise çocuklarına ve babama olan düşkünlüğüyle bir şiir gibi yaşardı. Annemi anlatabilsem eğer, azmin ve sevginin nelere kadir olduğunu, aklı ve iradesi sayesinde her şeyi yavaş yavaş yerinde ve dozunda bir sevgi yumağı içinde nasıl yürüttüğünü göreceksiniz. Allah’ın verdiği nimetleri değerlendirmenin, mutlu bir hayatı çizmenin kişilerin kendi ellerinde olduğunu anlayacaksınız. Aynı zamanda Anadolu’nun âdetlerinden, inanışlarından bahsederek, yetiştiği şartların nasıl etkisinde kaldığını da göreceksiniz.

Babam kendi ailesini anlattığı notlarında annemi aşağıdaki gibi tarif etmiş: *“Eşim Hatice Hanım 1320 (Mîlâdi 1904) doğumlu olup, ilk tahsilini İstanbul’da ikmal etmiş, ondan sonra el ve ev işleriyle meşgul olmuş, mükemmel bir terzi ve çok zarif el işleri sanatına vakıf bihakkın müdebbire (ölesiye bağlı) bir ev hanımıdır. Bünye itibarıyla benim zıttım olup, benim mülâyimliğim nispetinde o daha asabîdir. İyiliği seven, düşmüşse yardımdan kaçınmayan, çok rahim ve beş vakit namazına beş daha katacak kadar müteakip bir hanımdır.”*

Sevgili yeğenlerim,

Babam annemi bir paragrafta bu şekilde tarif etmiş. Ben de size annemi yazarken onu bütün düşünceleriyle, görüşleriyle anlatmak istedim. Ancak bu önsözde aktaracağım ile daha iyi anlaşılacağına inanıyorum. Özellikle onu babamla karşılaştırarak, aynı görünen bazı özelliklerin hiç de aynı olmadığını söylemek istiyorum.

Babam, insanların kaderlerinin doğdukları yerle ve imkânlarıyla orantılı olduğunu bilir, o ortamdan çekip kurtarmak, kendi ayaklarının üzerinde durup kimseye ihtiyaç duymadan hakkı olan yaşantıya sahip olmaları için uğraşırdı. Annem ise yardıma muhtaç insanlara elinden geldiği kadarıyla yardım eder, sırasında ekmeğini bile böler verirdi.

Babam, adaletin herkesin hakkı olduğunu, adaletsiz bir dünyada insanın insan gibi yaşamasının imkânsızlığını, bu tür düzenin doğru işlemeyeceğini bilir, onun için beş yaşındaki çocuğa, deliye, mecnuna bile eşit ve adil davranırdı. Annem de adildir ama acıma hissi çoktur. Adaletsizliğin içinde hak da günah da olduğunu bilir. Babam, herkesin okumasını ve aydınlanmasını ister, bunun için imkân hazırlar, annem ise okuyanı sever, daha iyi ve rahat okusun diye yardım eder.

Annemi ve babamı beş haneli bir köye koysanız babam o köyü şehir yapmak için çalışır, mümkün olduğu kadar da başarır. Annem ise şehre gitmenin imkânlarını, yollarını arar, çalışır, bulur.

Yani annem adil insanı seven, yeri gelince yardımını hiç esirgemeyen, bence biraz hanımağa zihniyeti taşıyan, otoriter, güçlü, tuttuğunu koparan, kendisi, çocukları ve torunları için her gün yeni bir adım atmayı şart koşan, bunun zeminini de hazırlayan bir kişiliğe sahipti. Kendisi için, ailesi için, vatani için çalışmanın şart olduğuna inanmıştır. Ama bunları yaparken içinde bulunduğu şartlar ve elindeki imkânlar ile yetinerek gerçekleştirmeye çalışırdı. Babam ise her zaman ideal dünyayı düşünür, bunu elde etmek için mevcut şartları dahi değiştirmeye çalışırdı.

Buradan şu anlam çıkıyor: Annem balığı pişirip insanların önüne koymaya gayret eder, babam ise balık tutmayı, insanların kendi yiyeceklerini kendilerinin temin edebilmesini öğretmeye çalışır, herkesin kendi kaderini eşit şartlarda yaşamasını isterdi.

G. Dervişoğlu
4. Levent, 2016

“... o bayrağın
oradan inmesi için
mümkünse okulu
yakalım diye
düşünüyordum.”

Annemin milliyetçilik duygularının bu kadar coşkulu olmasındaki sebep tabii ki yaşadıklarıdır.

Ortaokula gittiğim senelerdeydi. Yine her sabah olduğu gibi pencerenin önündeki yatağımdan kalkıp oturmıştım. Yatağımın içinde biraz derslerime çalışmış ve sonra da dışarıyı seyretmeye dalmıştım. Annem namazını kıldıktan sonra yanıma oturdu. Kitaplarımı, defterlerimi toplayıp üst üste koydu. Sonra kalemi eline aldı, ters çevirip arkasıyla defterimin üzerine 'tık, tık' vurdu. Bana, “Gönül, ben şimdi Kur'an'ımı okurken seni ders çalışırken görünce aklıma Çamlıca Kız Lisesi'nde okuduğum zamanlar, mutluluklarım ve üzüntülerim geldi” dedi.

“Okula amcamın kızı Saadet ile beraber gidiyordum. Çok güzel bir okuldu. Arkadaşlarımız da güzeldi. Prenses Dürrüşehvar da bizim sınıftaydı ve benim iyi arkadaşım. Çok güzel bir kızdı, onun yanında bana güzel denemezdi.” (Annem ki, güzel bir kadındı.)

“Ben oldukça çalışkan bir talebeydim. Resmim girişteki kapının üzerinde asılanlar arasındaydı. Birinci Cihan Harbi'nin içindeydik. İngilizler İstanbul'a girdiler. Üzüntülü günler de başladı. 'Sör'ler (okuldaki Fransız idareciler) bize hemen her gün İngilizlerin gelişinin çok iyi olduğunu, harbin biteceğini, ortalığın artık sükûnet bulacağını telkin etmeye çalışıyorlardı. Kimseden ses çıkmıyordu. İçimize kapanmıştık, birbirimizle dahi konuşmuyorduk.”

“Bir gün edebiyat hocamız, Reşat Nuri Güntekin*, bizi okuldan gizli olarak Halide Edip Adıvar'ın Sultanahmet Meydanı'ndaki nutkunu dinlemeye gönderdi. Çok heyecanlı ve üzgündük. Meydan çok kalabalıktı. Duvarların üzerine çıkarak zortlukla dinlemiştik. Okulda yatılı okuyorduk ve yine sessizce geri döndük.”

“Bir gün de 'sör'ler hepimizi okulun bahçesinde topladılar. Okulun tatil edileceğini ve şimdi bayrak merasimi yapılacağını söylediler. Uzun uzun konuşmalar yapıldı. Sonra sessizce ve yavaş yavaş Türk bayrağı direkt indirildi ve İngiliz askerleri İngiliz bayrağını direğe çekmeye başladılar. İleri sınıflardan birisi “Onu çekme!” diye bağırdı. Peşinden de bir grup talebe “İndirin! İndirin!” diye bağıarak koştu. Birçok talebe çantalarını, kendilerini yerlere atıp ağlamaya başladı. Ben de gözlerimle edebiyat hocamızı aradım. O buna engel olabilir mi diye düşünüyordum ama göremedim. Diğer hocalarımızın da hemen hiçbiri yoktu orada. Saadet yanımda düşmüş bayılmıştı. 'Sör'ler ise talebeleri sakinleştirmeye çalışarak koşuşturuyorlardı. Bense o bayrağın oradan inmesi için mümkünse okulu yakalım diye düşünüyordum. Okulun gözümde hiçbir kıymeti kalmamıştı. Sonradan öğrendiğime göre bayrak çekilirken ileri atılıp bağıran ilk kişi Enver Paşa'nın kız kardeşiymiş.”

Kara günde bayrağımın inişi,
Gelin başında duvağa benzemez.
Gün açarken güneşimin sönüşü,
Bir fanusa, bir çerağa benzemez.

Ağlamayan Türk yok, yanmayan insan,
Hayatı ırkıma bir millî destan,
Elemle büründü yer, gök asuman,
Sarsıldı vatanım, dağa benzemez.

(*) Ben edebiyat hocasının ismini
Mehmet Akif Ersoy diye hatırlıyorum.
Ama emin olmak için bu konuyu
araştırdığımda o tarihlerde
Çamlıca Kız Lisesi'nde
Reşat Nuri Güntekin'in edebiyat
hocalığı yaptığını buldum.
Bu yüzden de ismi yanlış hatırladığıma
kanaat getirdim. Aslında
Mehmet Akif'in de o dönemde
İstanbul'da zaman zaman farklı
liselere ders vermeye gittiği biliniyor
ama maalesef Sultanahmet'e götüren
hocanın hangisi olduğundan
emin değilim.

“... namaz kıldıkları,
piyano çaldıkları
yerleri gösterdi.”

Seneler sonra ki annem seksen yaşını geçmişti. İstanbul'da oturuyorduk. Kardeşim Oltan Ankara'dan gelince annem Çamlıca Kız Lisesi'ni bir kere daha ziyaret etmek istediğini söyledi. Götürdük annemi. Yaz ayları olduğu için okul kapalıydı ama müdür muavini okuldaydı. Bizi çok güzel karşıladı. Oltan'a, "Sayın bakanım, keşke önceden haber verseydiniz de gazetecileri çağırıyorduk. Okulumuzda Cumhuriyet'ten önce okumuş bir talebimizi, yani annenizi de görüntülerdik" demiş, haberli olarak bir daha gelirsek çok mutlu olacağını söylemişti. Ama annem bir kere daha gitmek istemedi.

Bu gidişimizde annem çok hüznümlendi. Yukarı çıkan merdivenlerin kristal tırabzanlarını okşadı, namaz kıldıkları, piyano çaldıkları ve resminin asıldığı yerleri gösterdi. Yüzünde acı bir tebessüm vardı. Çamlıca Kız Lisesi'nden çıktığımızda Oltan bir yerde oturup çay içelim dedi. Ama annem çok yoruldum diyerek eve dönmek istedi. Eve gelene kadar biz kendi aramızda ne kadar konuştuksa da annem sadece dinledi, hep sustu. Diyebilirim ki akşama kadar mazisinden uzaklaşamadı.

*Gökyüzüne
havai fişekler gibi
ateşler fırlamaya
devam ediyordu.*

Gümüşhane küçük bir vilayettir. Orada aradığımız her şeyi bulamazdık. O zaman hem gezmek hem de ihtiyaçlarımızı almak için İstanbul’a geldik. Her geldiğimizde İstanbul’u da gezerdik. Tahmin ediyorum ki İstanbullular İstanbul’u Anadolu’dan gelenler kadar gezmezlerdi. Meselâ annem bütün camileri görmeliydi, her birinde iki rekât namaz kılmalıydı. Ziyaret etmediği cami kalmamalıydı, kalırsa da bir daha geldiğinde mutlaka onlara da gitmeliydi. Ayrıca saraylar, çarşılar, bütün turistik mekânlar bir turist gibi mutlaka gezilecekti. İşte bu gezilerimizden birinde Kadıköy’e gitmiştik. O zaman annem bize Haydarpaşa Garı’nın nasıl yandığını anlattı: “Harp yıllarıydı (1917). Bir gün evde otururken (o zamanlar annemler Kadıköy Rıhtım Caddesi üzerindeki bir evde oturuyorlarmış) büyük bir patlama sesiyle yerimizden fırladık ve pencereye koştuk. Patlamalar arka arkaya devam ediyordu. Gördüğümüz manzara korkunçtu. Haydarpaşa Garı yanıyordu. Biz de dâhil çoluk çocuk, kadın erkek herkes dışarıdaydı. Herkes kendince bir fikir yürütüyordu. Kimine göre Haydarpaşa bombalanmıştı. Sonra anlaşıldığına göre cephane sevkiyatı için bekleyen trene sabotaj yapılmıştı. Gökyüzüne havai fişekler gibi ateşler fırlamaya devam ediyordu. Patlamalar çok uzun sürdü ve gökyüzü kıpkırmızı oldu.”

Annemin bunları anlatırkenki üzüntülü halini görüp sözde espri yapmaya kalktım: “Demek manzara da çok güzelmiş” dediğimde, “O yangın da patlamalar da bizim içimizde yandı, içimizde patladı yavrum” diye cevap vermişti annem.

“Bu devlet
sizi bu mevkiye
vatana millete
faydalı olasınız
diye getirdi.”

Harp senelerinde yaşamış olması dolayısıyla annemin vatan sevgisi ve milliyetçiliği çok kuvvetlidir. Bunu da çevresine sıkça yansıttı. Annem her zaman Türkiye'nin uluslararası spor müsabakalarını ve sporcularının yarışlarını önceleri radyodan, sonraları ise televizyondan takip ederdi. Genellikle müsabakanın başlayacağı saate kadar ibadetini bitirir, elişini eline alıp televizyonun karşısındaki yerini alırdı. Maç başlayana kadar elişini yapar, başladıktan sonra ise elişini tamamen unutup hiç konuşmadan televizyonu izlerdi. Yenilgiler başlayınca da hükümete çatardı: “Bu böyle olmaz! Bu işleri ciddiye almıyorlar. Bu çocuklar Türkiye'yi temsil ediyorlar. Baştakiler bu yenilgilere hiç üzülüyorlar mı? Biraz emek versinler, çocukları iyi yetiştirip göndersinler.”

Annem maçları seyrederken oldukça da heyecanlanırdı. Özellikle millî maçlarda ağzım, boğazım kurudu diyerek su isterdi. Ama su içse de sıkıntısı geçmez, iyi değilim, hastayım diyerek biraz uzanırdı. Maç sonucunun bizim lehimize olduğunu söylediğimizde ise hemen tekrar kalkardı.

Daha sonraki yıllarda torunları Tayfun ve Bora da annemin oyuna meraklı olduğunu bildikleri için annem yataarken gelip tavla veya bezik oynamak istediklerinde de yine hastalık falan unutulur, hemen kalkar onlarla oyun oynardı. Oğulları Fenerbahçeli olduğu için o da Fenerbahçeli olduğunu söylerdi. Ama gönlünde de Galatasaray yatıyordu. Galatasaray sevgisi çok genç yaşta Galatasaray'da okurken kaybettiği kardeşi Akif'e olan sevgisinden geliyordu. Galatasaray ile Fenerbahçe arasındaki maçlarda hangisi kazanırsa kazansın annem için fark etmezdi. Bana göre annem aslında Galatasaraylı idi. Daha sonraları torunlarının da birçoğu Galatasaraylı olduğunda çok sevinmiş ve maçlarını izler olmuştı.

Kardeşim Ozan bir gün anneme, “Hani sen Fenerbahçeli değil miydin?” diye sorduğu zaman annem bir kahkaha atıp, “Yeter artık! Senelerce Fenerbahçe'ye iyi dua ettim. Şimdi sıra torunlarımda” demişti.

Çocukları önemli bir mevkiye geldiklerinde her anne gibi gururlanır ve sevinirdi. Ama milliyetçiliği de tutardı: “Bak yavrum, bu devlet sizi bu mevkiye çalışasınız, vatana millete faydalı olasınız diye getirdi. Gayret edin, gecenizi gündüzünüze katın. Çalışın, düşünün, yurt dışına çıkın, yabancılardan yaptıklarından daha iyisini yapmaya çalışın. Onlar sizden daha akıllı değil. İşinize ona göre sarılın, çalışın. Gerisi kolay.”

Kardeşim Ozan anneme, “Gecemizi gündüzümüze katsak, uyumasak, çalışsak da senin istediğin gibi olamayız” dediyse de sonra çok başarılı oldu.

PARASIZLIK

Annem, babası, Vasfiye Hanım ve kardeşleri

*Zenginliğin sadece mal, mülk, oturdukları ev
olmadığını o zaman düşünmüş.*

Annem henüz genç bir kızken Gümüşhane'deki baba evinin bahçesinde dolaştığı bir gün tesadüfen bir konuşmaya şahit olmuş. Bitişik komşuları eşine akşama eve gelirken bir şeyler almasını söylüyormuş. Kocasını ise, "Cebimde para yok nasıl alayım?" diye cevap vermiş. Annem oradan sessizce uzaklaşmış ama şaşkınmış. 'Nasıl olur da bir erkeğin cebinde hiç para olmaz?' diye düşünüyormuş.

Bu konuşmayı kimseye söylememiş annem. Aradan seneler geçip babamla evlendiği zaman gelin görme ziyaretleri başlamış. Misafirlere ikram için mutfakta hazırlık yaparken kayınvalidesi oğluna yani babama, "Süleyman kış geliyor, iki koyun al da kavurma, kıyma, sucuk yapalım" demiş. Bunun üzerine babam, "Anacığım şimdi param yok, aybaşında alırım" diye cevap vermiş ve annesi de "Olsun oğlum, aybaşında alırsın" demiş. Konuşmanın iki taraf için de gayet doğal bir şekilde olmasını annem yadırgamış ve herhalde kendisinin orada olduğunu unuttukları için bu kadar rahat konuştuklarını düşünmüş. Genç kızken şahit olduğu konuşmayı daha sonra hatırlamış. Zenginliğin sadece mal, mülk, oturdukları ev olmadığını o zaman düşünmüş. Para da gerekiyor ama onun da herkeste olmadığını anlamış. Hâlbuki babası onu, 'Seni çok kıymetli bir çocuğa veriyorum, okumuş ve mesleği var' diyerek evlendirmiş. Parasız olduğunu söylememiş. Babam ise, ondan sonraki günlerde de, param olduğu zaman şunu alacağım, bunu yapacağım, diye rahat rahat anlatıyormuş. Annem babamın bu şekilde konuşmalarını işitmek için mümkün olduğunca babamdan hiçbir şey istememeye karar vermiş. Zaten kendi babasının giyim mağazasından bütün ihtiyaçlarını alıyormuş. Bakliyat, tahıl, un, yağ, bal gibi yiyecekler babasının köyünden geliyor, sebze meyve ise bahçeden. İnekleri, tavukları da olduğu için süt, yoğurt ve yumurtaya da para vermiyorlarmış. Babamın parası olmadığı için üzülmesin diye annem çok çalışmış, elinden geleni yapmış. Yine de parasızlık hep önüne çıkmış.

Buna rağmen bahçelerine dedemin kontrolünde üç katlı bir klasik Gümüşhane evi yapılmış ve arka arkaya yedi çocukları olmuş. Hâlbuki annem evlendiğinde bile tekrar okuyup Halide Edip gibi roman yazmayı hayal edermiş. Babama bunu her söylediğinde hiç hayır dememiş ama üçüncü çocuktan sonra bu hayalleri tamamen bitmiş. Yedinci çocuğu doğduğunda annem otuzbeş yaşındaydı.

*Her şeyin en iyisini
en uygun fiyata
mal etmeye çalışırdı.*

Gümüşhane evleri, bahçe içinde, çoğunlukla üç katlı, dik çatılı, cumbalı, ahşap kirişli, beyaz boyalı, güzel görünümlü konaklardır. Gümüşhaneliler evlerini döşemeye ve şık giyinmeye meraklıdır. Ellerine para geçtikçe kendilerine ziynet eşyası almak yerine çocuklarına ve evlerine harcarlar. Medenî insanlardır ve çok misafirperverdirler.

Annemin babası İstanbul'dan Gümüşhane'ye döndüğünde şehrin içinden geçen transit karayoluna yakın bir ev yaptırmış. İstanbul'dan bir dekoratör bile getirip evini dekore ettirmiş. Kızlarını evlendirirken de bütün çeyizlerini İstanbul'dan getirmiş.

Annem de bu şekilde gördüğü için her şeyin en iyisini almaya çalışırdı. Ama tutumlu da olduğu için en uygun fiyata mal etmek için uğraşırdı. Zekâsını, çalışkanlığını ve gerektiğinde beden gücünü de katarak en uygununu yapardı. Herkes dört metre kumaştan dikerse, o çok dikkatli hesap yapar üç buçuk metre kumaştan aynı giysiyi çıkarırdı. Bizim de aynı şekilde yapmamızı isterdi. Rastgele üç kıyafet dikeceğinize, emek harcıyıp özen gösterin ve kaliteli bir kıyafet yapın derdi. Bir kumaşı, kazağı sezon sonunda ucuza aldık dediğimizde çok memnun olurdu.

Buna rağmen annem çok da bonkördü. Evinin kapısı her zaman herkese açık, misafiri severdi. Misafirlere karşı bizim davranışlarımızda bir kusur gördüğünde de çok asabî olur, kızdığını misafirlere belli etmezdi ama bazen bizi usulca çimdiklediği için bir yanlış yaptığımızı, çok kez ne olduğunu o an bilemeden, anlardık.

BANYO

Gümüşhane'deki istidlâk edilerek yıkılan evimizin önünde soldan sağa Mübeccel, ben, Sabahat ve Ayhan ablam

Annem de çok şükür diyerek masada ıhlamurunu içerdi.

Evimizde büyük bir oturma odamız vardı. Günümüz çoğunlukla orada geçerci. Odadaki bir sandığın içinde bohçalara sarılı olarak çamaşırlarımız dururdu. Kitaplarımız, defterlerimiz için çok gözlü bir dolap, ayrıca önlüklerimiz, elbiselerimiz için de sabit bir dolap vardı. Yemek yediğimiz masamızda, aynı zamanda derslerimizi de yapardık. Kışın kullandığımız bir de kuzinemiz vardı. Pencerenin önünde uzanan sedirin ucunda ise bir kapakla açılan içi sacı kaplı bir suluk bulunurdu. Banyo yapmak için kullanırdık.

Çocukken annem bizi sırayla yıkardı. Saçlarımız uzun olduğu ve taraması, kurutması zor olduğu için kizlardan başlardı. Önce Ayhan ablam, sonra ben ve Güngör. Türkan ablam ve Orhan ağabeyim pek bizimle büyümediler. Bizim çocukluğumuzda bile onlar zaten yetişkindiler, bize ağabeylik, ablalık yaparlardı. Bu arada yardımcımız Selime abla kuzinenin üzerine ıhlamur demliğini koyar, içine elma kabuğu ve bazen de karanfil atardı. Kuzinenin gözüne közlenmesi için patates koyardık.

Çok tüylü, yumuşak ve kalın havlularımız vardı. Yıkandıktan sonra bunlara sarınıp sedirde veya masanın başında oturmayı çok severdik. Ama Oltan ve Ozan gelmeden ne ıhlamuru içebilirdik, ne patateslerden yiyebilirdik. Özellikle Oltan kıyameti koparırdı onu beklemedik diye. Sadece o da değil, ayrıca büyük havluları biz kullandığımız için ona küçük havlu kaldığında da öfkelenirdi: "Ben küçük havlu istemem, onların yaş havlularını da kullanmam" diye bağırır, çağırırdı. Daha sonra annem Trabzon'dan ona küçük bir bornoz almıştı. O zamanlar hamamlarda da, evlerde de havlu kullanılırdı. Biz de bornozu ilk defa o zaman görmüş olduk. Ama sonra âdet oldu, herkes kullandı.

Nihayet Ozan ve Oltan da yıkandıktan sonra kuzineden patatesler getirilip masaya koyulur ve biz de ıhlamurlarımızı içebilirdik. Annem de çok şükür diyerek masada ıhlamurunu içerdi. Keyfimiz çok yerinde olduğundan sanırım, her anlatılana güler, eğlenirdik. Bazen annem bizim gürültümüzden yorulur, "Hadi artık susun da derslerinizin başına oturun" diye kızardı.

OCAK SEFASI

... semaverde
çay hazırlanır,
o gün pişirilen kavurma
ya da kıymaya
yumurta kırılır...

Evimizin yanında büyük bir sekili bahçe vardı. Babam bu sekiye bir havuz ve havuzu doldurmak için kuyudan su çeken emme basma bir tulumba yaptırmıştı. Havuzun üzerinde üzüm asmaı sarılmış bir çardak vardı. Kenarlarında da ahşap oturma yerleri, yola bakan tarafta da çatalardan yapılmış bir paravan bulunuyordu. Ama annem havuzun çocuklar için tehlikeli olabileceğini söyleyerek havuzu taşla doldurttu ve üzerine de bir yemek masası yerleştirdiler. Yazları her sabah ve ikindi vakti çayımızı orada içiyorduk. Komşularımızla beraber de orada oturmaktan keyif alırdık.

Annem yaz aylarında dut pekmezi, Gümüşhane pestili, kavurma ve kıyma yapmak için yine bu sekide yer alan ocağı yakardı. Ama bu işleri yapmak zordur. Bazen akrabalar bazen de komşular yardıma gelirlerdi. İşler bitince Selime abla yoğurduğu hamurdan hazırladığı keteleri pişirmek için ocağın üzerine sac yerleştirirdi. Bu arada semaverde de çay hazırlanır, o gün pişirilen kavurma ya da kıymaya yumurta kırılır, bahçeden toplanan domates, salatalık, maydanoz, tere, yeşil biber ve pişen keteler masaya getirilirdi. Akrabalar ve komşularla sohbet ederek beraberce yerdik.

Annem, Ayhan ablam ile bana görev verir, bahçeden mısır toplayıp kızartarak misafirlere ikram etmemizi söylerdi. Ayhan en büyük iki mısırı kendimize ayırırdı. Önce diğerlerini kızartıp misafirlere ikram ederdik, sonra kendimizinkileri. Ama her zaman nasip olup yiyemezdik. Daha doğrusu ben yiyemezdim. Çünkü bu durumu bilen Ozan bizim mısırları kızartmamızı bekledikten sonra gelip birini alıp kaçardı, hep de benimkini. Ayhan ablam kendi mısırının üzerine tükürdüğünü söylediği için onunkini almazdı. Ama Ayhan ablam da kendi mısırının birazını bana verirdi sonra. Ama o da ancak üçte biriydi.

YOL İNŞAATI

Transit yol nedeniyle istimlak edilerek yıkılan ilk evimizden sonra yapılan evimiz

*Gücü cihana bedel,
Sözü kızına yetmiyor.*

Gümüşhane dar bir vadiye kurulmuştur. İran'dan gelip Trabzon'a bağlanan transit yol, Gümüşhane'nin içinden, Harşit Çayı'nın kıyısı boyunca geçer. İran'ı Trabzon Limanı'na ve dolayısıyla batıya giden gemilere bağladığı için eskiden bu yolda deve kervanları ile ticaret yapılmış.

Sonra motorlu araçlar çıkınca şartlar değişti. Yolun yeniden yapılması gerekti. Annemin babası Hacı Mehmet Bey bu yolun bir kısmının müteahhitliğini yapıyordu. Bizim evimiz ve bahçemiz mevcut yolun tam kenarındaydı. O sırada evin inşaatı yeni bitmişti. Bahçe tam tanzim edilmemişti. Yol inşaatı bizim evin arkasına ulaştığı zaman işçiler kullandıkları kazma kürek gibi araçları akşamları iş bittiğinde bizim bahçeye bırakır ve sabah geldiklerinde de alırlardı. Su ihtiyaçlarını da bahçedeki kuyudan sağlıyorlardı.

İnşaat sırasında dikkatli davranmayan işçiler hafriyatı bizim bahçeye döküyorlardı. Annem birkaç kez ikaz etmesine rağmen yine de dökmeye devam ettiler. Ama annem otoriter bir kadındı. Sözü dinlemediklerini görünce bir akşam yine bahçeye bıraktıkları araçların hepsini eve taşıttı. İşçiler sabah durumu görünce gelip annemden özür dilediler, rica ettiler ama annem dinlemedi. Mühendise söyleyip onun ricasıyla da anneme söz geçiremeyince biraz da utana sıkıla dedeme, Hacı Mehmet Bey'e gittiler. Dedem de aslında asabî biridir ama bu durumu duyunca kahkaha atıp "Eee.. Kimin kızdır!" demiş. Sonunda, dökülen hafriyatı temizleme sözü vererek araçlarını geri alabilmişlerdi.

Ustalar bu olay üzerine türküler de yazmışlar. Bir komşumuz bana bunları okumuştur ama aklımda sadece birer dördlüğü kalmış:

Bahçenin içinde kuyu,
Kuyunun içinde suyu,
Yüzü güzel ama,
Ne bilirsin huyu.

....

Hacı Mehmet geliyor,
Sesi yer gök deliyor,
Gücü cihana bedel,
Sözü kızına yetmiyor.

Gümüşhane

Hangi bir bakımdan övüp anayım,
Sayılmaz kaynağın gür Gümüşhane.
Sayfalara sığmaz bir yazayım,
Yurt, yurттаş içinde sır Gümüşhane.

Heybetle yükselen sıralı dağlar,
Güneşten kuledir yalçın kayalar,
Vadiler, yamaçlar, yeşil yaylalar,
Cevher hazinesidir bir Gümüşhane.

Maden yuvasıdır, kimya kaynağı,
Beş il, on ilçenin yazlık yaylağı,
Ne nefistir yağı, balı, kaymağı,
Bitkisi, toprağı gür Gümüşhane.

Çevre yanı, çam çiçeğı bürünmüş,
Yurt yuvası bağ bahçeye gömülmüş,
Elması ün salmış, armudu düşmüş,
Pek yanlış tanınmış kır Gümüşhane.

Tatlı ikliminin suyu, havası,
Biçilmez değeri, olmaz pahası,
Ümitsiz hastanın sağlık yuvası,
Şifalar yurdudur nur Gümüşhane.

Ahlâk ili, iffet ili, ar ili,
İlim ili, irfan ili, yar ili,
Haslet ili, hem kemal vakar ili,
Fazilet yatağı pür Gümüşhane.

Yüzlerce genci var, tahsilde öncü,
Yetişen ricalın gelmez sonucu,
Teknik alanda eser kurucu,
Sanatkâr yetirir hür Gümüşhane.

Evlâdudur kahramanlık örneğı,
Bükülmez pazısı, çelik bileğı,
Yurt uğrunda esirgemez ölmeğı,
Sürmez tarihine kir Gümüşhane.

Sungur destan ile bir il tanımaz,
Kalemin acizdir dille sayılmaz,
Ağzını yumarsan arayan olmaz,
Kaldıkça gözlerden dür Gümüşhane.

İlk evimizi gösteren yağlıboya resim (Haluk Hacıhasanoğlu tarafından yapılmıştır)

... altın kakmalı
fildişi tarak ve
ipek keşan peştamal
çıkartılırdı.

Anneler sık sık hamama giderler ve çocuklardan da isteyenleri götürürlerdi. Ayhan ablam ve ben özellikle gelin hamamı olduğunda annemle beraber gitmeyi çok severdik. Gelin, yengelerle beraber hamama gelirdi. Hem oğlan hem kız evi bolca sabun, havlu, tellâğa ve natıra verilecek hediyeler getirirler. Tanıdık herkes de hamama davet edilmiştir. Yengelerle beraber gelen hamam bohçası açılır, sırma işli üç parçalı havlu takımı, gümüş hamam tası, gümüşlü takunya, altın kakmalı fildişi tarak ve ipek keşan peştamal çıkartılırdı.

Soyunma kısmının ortasında şadırvan vardır. Gelin soyunur, keşan peştamala sarınır. Arkadaşları ellerinde mumlarla türkü söyleyerek geline eşlik ederler ve onu şadırvanın etrafında üç defa döndürürler. Sonra gelin göbek taşının ortasına yerleştirilen bir sandalyeye oturtulur. Tellâk su döker, natır da yıkamaya başlar. Göbek taşının etrafında halka şeklinde oturan gençler hep bir ağızdan şarkı söylerler. Yıkama işlemi bitince tellâk havlu takımını getirir. Gelin üç parçadan birini belden aşağıya, diğerini omuzlarına, üçüncüsünü de başına sarar. Gümüş takunyaları ayağına giyer. Yanında bulunan büyüklerin, yengelerin ellerini maşallahlar eşliğinde öper. Önce kendi elbisesini giyer, sonra da yengelerini bekleyerek onların giyinmesine yardım eder. Tellâğın getirdiği kahveyi ve suyu onlara ikram eder. Natırın ve tellâğın bahşışı verilir.

O akşam kız evinde kına gecesi de vardır. Yengeler ve uzaktan gelen akrabalar kız evinde kalırlar. Kına gecesi başladığında misafirlere ikramlar yapılır. Yengelere yapılan her ikrama da yengeler tarafından bahşış verilir. Geline takıları takıldıktan sonra da eğlence yapılır. Ertesi sabah oğlan evi gelini almak için davullar, zurnalar eşliğinde gelirler.

KARDEŞLERİNİN ÖLÜMÜ

‘Yeşil ördek gibi
daldım göllere’

Annem kardeşlerinin ölümünü şöyle anlatıyor:

“Annemin ölümünden sonra babam yeniden evlendiği zaman biz çok küçüktük. Ablam Müzeyyen bize ve bilhassa küçüğümüz Akif’e çok itina gösterirdi. Müzeyyen ablam hastalandı ve verem olduğu anlaşıldı. O zamanlar veremden pek kurtuluş yoktu. Kendisi de öleceğini tahmin ettiği için bize mütemadiyen nasihat etmeye başladı. Her şeyi nasıl yapacağımızı anlatırdı. Üç kızdan sonra doğan tek erkek olduğu için Akif’e de çok dikkat etmemizi söylerdi. Ben de ablama, “Sen verem değilsin, ölmeyeceksin” derdim ve aklımca onu hasta olmadığına inandırmak için koynuna girip yatarımdım. Ama hastalığı gittikçe ilerledi. Gümüşhane Trabzon’a ve deniz yoluna çıkan transit yolun üzerindeydi. İran Şahı’nın İstanbul’a gitmek için izlediği yol da buydu. Böyle bir seyahat sırasında İran Şahı Gümüşhane’ye gelmiş ve bir gece de konaklamıştı. Şahı karşılamak için törenler yapılmış, davullu, zurnalı oyunlar oynanmış ve akşam da fener alayı yapılmıştı.”

Annem diyor ki: “O gece ablam çok hastaydı. Ben de başında beklediğim için bu merasimlerin hiçbirine gitmedim. Fener alayını izlemek için herkes yollara, pencerelere toplanmıştı. Bense sadece ablama bakıyordum. Yanakları kızıyor, dudakları titriyordu. Benim çok üzüldüğümü görünce, “Git Akif’e bak” dedi. Kapının, pencerenin önüne baktığımda Akif’i bulamadım. Sonra baktım ki mutfakta oturmuş ‘Yeşil ördek gibi daldım göllere’ şarkısını mırıldanıyordu.” Bu anısını ve kardeşlerini hatırlattığı için annem bu şarkıyı çok sevdi. Akif’in şarkı söylediğini, iyi olduğunu ablasına söylediğinde ablası gülümsemiş ve gözünden yaş akmış. Ertesi sabah da vefat etmiş.

Kısa bir süre sonra İstanbul’a taşınmışlar. Kız kardeşler Çamlıca’da okurken, Akif de Galatasaray’da okumaya başlamış. Bir gün okulda düşüp iç kanama geçirmiş ama bu anlaşılana kadar vefat etmiş. Akif’in ölümü annemi çok üzmüştü. Kendisi ölene kadar da hep kardeşine ağladı. Seksen yaşlarındayken sandıktan çıkarıp bana kardeşinin resmini, başarı belgelerini, defterlerini verdi, “Gönül ben bunları yakamayacağım, al sen yak” dedi. “Anneciğim, bundan sonra da ben saklarım onları sandığımda” dediğimde yüzünde mutlu bir ifade oluştu. Şimdi ben de seksenime geldim. Onlar benim sandığımda duruyorlar.

Annemin miralay olan amcası Yusuf Ziya Bey’in çocuğu olmamıştı. Kardeşi Bediha da İstanbul’da onların yanında kalıyordu. Muzaffer teyzem evlenip İstanbul’a yerleştikten sonra Bediha da sık sık onları ziyarete gidip arkadaşlık edermiş. Çok hassas, güzel bir çocukmuş. Oniki yaşındayken veremden ölmüş. Muzaffer teyzem Bediha’nın vefatından sonra, İstanbul’da gurbette yalnız kaldığını hissettiğini söylemişti.

... ve sinideki
kuzuyu elleriyle
bacaklarından tutup
dört parçaya
ayırmış

Annemin anlattığına göre dedesi Osman Bey Gümüşhane'nin kazası Torul'da kaymakam iken verdiği bir davette sofraya bir sini içinde kızarmış yekpare bir kuzu çevirmesi getirmişler. Dedesi ceketini çıkarıp kollarını sıvamış ve sinideki kuzuyu elleriyle bacaklarından tutup dört parçaya ayırmış, sonra da servis yapılmış. Bu yüzden 'Dört Osman' diye adlandırmışlar diye söylenir. Ama bir başka söylentiye göre ise dört kardeş oldukları için 'Dört Osmanlar' denirmiş ki annem de dedesinin ailesinden 'Dört Osmanlar' diye çoğul olarak bahsederdi.

Osman Bey'in üç oğlu, Hayriye ve Behiye isimlerinde de iki kızı vardı. Ancak her ikisi de evlendiklerinden kısa süre sonra ölmüşler. Dört Osman'ın büyük oğlu Veysel Rıza Bey mutasarrıf olmuş. Sonra meşrutiyet döneminde mebus olmuş. İstanbul'da Meclis-i Mebusan kapatılınca memleketi Gümüşhane'ye dönmüş ve müstakil mutasarrıf olup millî mücadeleye destek vermiş. Veysel Rıza Bey Cumhuriyet'in ilânından sonra da Gümüşhane Milletvekilliği yapmıştı.

Veysel Rıza Bey'in bir oğlu, Sami Zarbun ve beş de kızı vardı: Refika, Zehra, Saadet, Sahure, Asiye. Refika'nın iki kızı, Münire ve Leman, ve bir oğlu, Doktor Adnan vardı. Zehra'nın ve Asiye'nin çocukları olmadı. Saadet akrabadan Lütfullah Kantek ile evlendi. Dört oğlu ve iki kızı oldu. Oğulları: Ahmet (matbaacı), Raci (bankacı), Metin (matbaacı) ve Çetin (Avukat). Kızları ise Beyge ve Tomris. Küçük kızı Sahure Hanım Naci Ataç ile evlendi. Üç oğlu ve iki kızı oldu. Oğulları Sadi, Hadi ve Nadi, kızları Süheyla ve Serpil.

Evleri yan yana olduğu için Sami Zarbun annemlerle beraber büyümüştü Gümüşhane'de. Refika ve Zehra da İstanbul'da Çamlıca Kız Lisesi'nde annemle beraber okumuşlardı. Saadet ise zaten annemin sınıf arkadaşıydı ve birbirlerine sevgileri çoktur. Sami Zarbun, Küçük Cemal Paşa'nın kızı Saime Hanım ile evlendi. İki oğlu, Erdinç ve Tanju, ve beş kızı vardı: Sevim, Sevgi, Süheyl, Yıldız ve İleri.

Dört Osman'ın ikinci oğlu Yusuf Ziya Bey miralaydı. Sonra Cumhuriyet döneminde o da milletvekilliği yapmıştı.

Dört Osman'ın en küçük oğlu ise annemin babası olan Hacı Mehmet Bey'di. Müteahhitlik yapıyordu ama ticaretle de uğraşıyordu. İddialı bir aileydi. 1932 yılında Ford marka otomobili ve şoförü vardı. Hacı Mehmet Bey'in iki evliliğinden on çocuğu oldu, üçü erken yaşlarda öldü. Sonra İstanbul'a taşındılar. Ticaret Odası'na yazılıp halı ticareti yaptı. Kızlarını Çamlıca Kız Lisesi'ne, daha sonra ölen oğlunu ise Galatasaray Lisesi'ne yazdırdı.

Çocuklarının en büyüğü Muzaffer teyzem İstanbul'da yaşayan kömür tüccarı Şevki Coşkun'la evlendi. İki kızı, bir oğlu oldu. Kızları Kadriye ve Tekin. Oğlu İhsan Coşkun da babası gibi müteahhitlik ve ticaret ile uğraştı. Dedemin ikinci kızı annemdi.

Üçüncü kızı Behiye teyzem Kelkitli Kotan Doğan ile evlendi. Kotan Doğan Belediye Reisliği yaparken genç yaşta kalp krizinden vefat etti. Behiye teyzem dördü oğlan üçü kız yedi çocukla otuz yaşında dul kaldı. Bir daha evlenmedi ama çocuklarını çok güzel yetiştirdi. Kızları Aynur, Seminur ve Demet, oğulları Nail, Mahir, Email ve Ünal.

Meliha teyzem akrabalarından öğretmen Tahsin Kantek ile evlendi. Bir oğlu, dört kızı oldu. Oğlu Mete elim bir kaza sonucu dört yaşında öldü. Büyük kızı Ufuk evlenmedi. İkinci kızı Esin Avukat Faruk Moğultaş ile evlendi. Üçüncü kızı Sema, Kelkit'ten Aydın Doğan ile evlendi. Aydın Doğan ticaret ve basın işleri ile uğraştı. Teyzemin dördüncü kızı Asuman kaymakamlık ve İstanbul Milletvekiliği de yapan Kemal Zeybek ile evlendi.

*Bu nasihatı unutup
ondokuz sene önce
böyle bir şey
anlattığına
pişman olmuş.*

Annemin evlenmesi sırasında dedem onu yanına çağırarak, “Kızım artık koca evine gideceksin. Sakın boş bulunup baba evine ait, kendine ait olumsuz bulduğun bir şeyi ne kocana ne de başkasına söyleme. Gün olur yüzüne vururlar. Bir sene sonra olmasa bile beş yıl, on yıl sonra çıkar konuşurlar” diye nasihat etmiş. Annem de babasının sözünü tutmaya çalışmış. Zaten çok ketumdu.

Ama yine de bir gün gençliğinde yaşadığı ve hatalı davrandığı bir olayı babama anlatmış. Babam inanılmaz hassas bir insandı. Aslında annemin anlattığı gibi hatalı davranacak birisi olmadığından da emindi. Bu olayın üzerinden yıllar geçmesine rağmen babam bu konuyu hiç ağzına almamış. Ama tam ondokuz sene sonra bir olaydan bahsederken annemin gençliğinde hatalı davrandığı olayı da örnek vererek anlatmış. Annem bu duruma çok bozulmuş ve babasının vaktiyle kendisine nasihat ettiğini ve kocan dünyanın en iyi insanı bile olsa yirmi sene sonra da böyle bir şey yaşayabilirsin dediğini söylemiş. Bu nasihatı unutup ondokuz sene önce böyle bir şey anlattığına pişman olmuş. Babam çok üzülmüş, “Ben senin gibi mükemmel bir insanın bile hatalı davranabileceğini söylemek amacıyla örnek vermek istemiştım” diyerek doksan türlü dil döktüyse de annemi ikna edememiş. Babam bu yaptığı hatayı hiç unutmamış. Hatta bunun üzerine de ‘Küstün’ şiirini yazmış.

Küstün

Ne dedim de yine küstün sevdiğim?
Söyle, meramını anlayım da küs.
Sevdan mıdır, hicran mıdır çektiğim?
Derdimin dermanın sorayım da küs.

Dökmesin yaşını gözüüm peşinden,
Yüreğim yanıyor aşk ateşinden,
Ne çabuk usandın bezdin eşinden,
İçinden elemin alayım da küs.

Açmadan goncalar olmuş perişan,
Zevk ile neş'eden kalmamış nişan,
Ne olur son defa sana yaraşan,
O ipek saçların tarayım da küs.

Bakışından sızan içli hitabın,
Gözyaşımla vermediğim cevabın,
Ağzından dökülen aşkın şarabın,
İçeyim, içeyim kanayım da küs.

Ağlatma Sungur'u bozma demini,
Yükleme, çekemez sevda gamını,
Korkarım fırtına kapar gemini,
Bir lâhza aşkına yanayım da küs.

KAÇGÖÇ OLAYI

Sami dayım ve Saime yengem

“Siz çarşafı neden giyiyorsunuz ki, sadece elbiselerinizi örtüyorsunuz”

Anadolu'da kaçgöç olayı çok fazla yoktur. Olmasına da imkân yoktur. Köylerde tarlaya, harmana kadın erkek beraber gidilir, beraber çalışılır. Kadınların örtünerek çalışmaları çok mümkün değildir. Düğünlerde, gelin alaylarında delikanlılar, genç kızlar beraber karşılıklı türkü söyler, oynarlar. Kızların başlarında sadece başlarına örttükleri oyali çember (yazma) vardır. Elbiselerin kolları, etekleri uzundur. En güzel âdetleri de, genç evliler oyuna katılmaz. Bu hak bekârlarıdır, birbirlerini görüp tanışınlar diye.

Anadolu'da küçük şehir merkezlerinde neredeyse herkes birbirini tanır. Saime yengem de, işte böyle küçük bir Anadolu şehri olan Gümüşhane'ye, dayım Sami Zarbun'a İstanbul'dan gelin olarak gelmiş. Akrabalar, komşular gelin evine gelin görme ziyaretlerine geliyorlar. Annem ve teyzelerim de Saime yengemi de yanlarına alarak iade ziyaretlerine gitmeye başlamışlar. Hepsı çarşafını giyiyorlar, başlarını örtüyorlar ama yüzlerini örtmüyorlar. Kolları dışarıda, çarşafın önleri açık, konuşarak, şakalaşarak yürüyorlar. Saime yengem ise her tarafını örtecek şekilde çarşafını giyiniyor. Yolda karşıdan gelen bir erkek gördüğünde hemen diğerlerini “Örtünün!” diye ikaz ediyor. Ama annemler, “O bizim komşumuzun oğlu” diyerek devam ediyorlar. Saime yengem ne zaman bir erkek görüp ikaz etse, ‘Yabancı değil Saime’, ‘Teyzemin kocası’, ‘Halamın damadı’, ‘Zühre Hanım’ın eniştesi’ diyerek konuşmalarını sürdürüyorlar. Sadece çarşıya yaklaşınca yüzlerini kapatıyorlar. Çarşıdan geçmeyeceklerse onu da gerekli görmüyorlar. Onlar için yabancı olanlar sadece memurlar. Memurlar da eğer kendi mahallelerinde veya evlerinde kiracı olarak oturuyorlarsa zaten komşu sayılıyorlar, onlardan da kaçmaya lüzum görmüyorlar.

Ben ortaokulda iken Gümüşhane'nin nüfusu üçbindi. Annemin bu anlattığı zaman da belki ikibindi. Herkes birbirini tanıyordu. Saime yengem annemlerin örtünme konusundaki rahatlığına şaşırmıştı. Kendisi sıkı sıkı örtündüğü için onlara, “Siz çarşafı neden giyiyorsunuz ki, sadece elbiselerinizi örtüyorsunuz” diyormuş. Hâlbuki ailenin erkekleri de onun aşırı örtünmesinden rahatsız oluyorlarmış. İlk kızı Sevim doğduğunda dayımların hayırlı olsun ziyaretine gelip onun yanına girmesinden sonra Saime yengem için de akraba arasında kaçgöç olayı bitmiş. Yakın bir zaman sonra Kıyafet Kanunu çıktığında Saime yengem annemlere, “Sizin için zaten bir şey fark etmeyecek, sadece çarşaf giyip çıkarma zahmetinden kurtuldunuz” demiş.

EHRAM GİYMESİ

Annem (altta solda) arkadaşlarıyla

*Günlerce ehramı
güzel kullanabilmek için çalışmış.*

Babam Nahiye Müdürü olarak Bayburt'un kazası Aydıntepe'ye (o zamanki adıyla Hart) tayin olunca annemleri de beraber götürmüştü. O zamanlar Gümüşhane'de evden dışarı çıkarken çarşaf giyiliyordu. Ancak Bayburt'ta ve Erzurum'da çarşaf yerine ehram örtünüyordular. Ehram, çarşaftan farklı olarak tek parça bir kumaştan oluşuyor ve baştan itibaren sarınarak kullanılıyor. Annemin anlatmasına göre ehram örtmek çok kolay değil, ama oralarda çok güzel kullananlar varmış. Ehramı da kendileri beyaz yünden eğirerek dokurlarmış. Bu yüzden de yünü ne kadar ince hazırlarsalar kumaş da o kadar hafif ve güzel olurmuş. Aslında böyle güzel dokunmuş bir ehramı örten kişinin vücut hatları da dışarıdan daha belli olur. Ehramları daha çok beyaz renkliymiş.

Annem de ilk iş bir ehram sipariş etmiş ve ince olmasını, iyi dokunmuş olmasını da sıkı sıkı tembihlemiş. Sonra da günlerce ehramı güzel kullanabilmek için çalışmış. Aynı dönemde kazada bulunan öğretmen, sağlık memuru ve jandarma komutanının eşleri de annemden görüp kendilerine özel ehram sipariş etmişler. Ehramlarını aldıkları ilk gün beraberce toplanmış ve babama da resimlerini çektirmişler. Sonra da oranın ağalarından Hacı Hasanlar'a ziyarete gitmişler. Ev sahipleri zaten geleceklerinden haberdar oldukları için çok iyi ağırlanmışlar. Annem ne zaman bu fotoğrafa baksa o günü anlatır ve ne kadar güzel bir gün geçirdiklerini, çok mutlu olduklarını memnuniyetle anlatırdı. Bazen olaya iyi tarafından bakıldığında mutluluğu küçük detaylarda da bulmak mümkün oluyor.

*Bizim mahallede
çarşaf giymeyi kontrol
için görevlendirilen
memur komşumuz
Kadir Efendi'ydi.*

Kıyafet Kanunu çıkınca çarşaf giymek yasaklanmıştı. Hükümetin tayin ettiği memurlar çarşaf giyenleri kontrol ediyorlardı. Cezası vardı. Bunun üzerine tüm hanımlar kendilerine çok şık mantolar diktirmişler. Hemen hepsi de siyah. Kışlık mantoların yakalarına kürk, yazlık olanlara ise broş takılırdı. Bizim mahallede çarşaf giymeyi kontrol için görevlendirilen memur komşumuz Kadir Efendi'ydi. Bizim mahalle Demirkapı Mahallesi idi. Akrabalar da çoğunlukla orada otururlardı. Anneler aslında örtünme olayında zaten çok tutucu olmasalar da yine de komşularına ziyarete ya da hatır evine taziye giderlerken manto ile gitmek ters geliyordu. Bu yüzden de Kadir Efendi ile köşe kapmaca oynar gibi, onun uzaklaşmasını bekledikten sonra hemen çarşaflarını giyip komşuya, taziye evine gidiyorlardı.

Zor bir durum gibi gözüküyor ama aslında Kadir Efendi de taziye evine gidilirken manto ile gidilmesini süslenmek gibi gördüğü için o da bunu tasvip etmiyordu. O yüzden anneler taziye evine gideceklerini önceden söylediklerinde mahalleden uzaklaşırdı. Dönüşte anneleri görünce de arkasını dönüp ters yöne doğru yürümeye başlardı.

Yine de bizim mahalle sakinleri mantoyu en çabuk kabullenenler oldular. Taziye ziyaretleri haricinde Kadir Efendinin görevini çok ciddiye almasından mı yoksa bizimkilerin gezmeyi çok sevmesinden mi bilemiyorum ama bir süre sonra herkes sürekli manto ile gezmelere başladıkları için bizim mahallenin ismi 'Tangolar' ya da 'Asortiler' mahallesi olarak anılmaya başlamıştı.

AMBARDA ZÜLEYHA

Züleyha ve ağabeyi Fahir

*Biraz önce baş sağlığı dileyenler
şimdi de geçmiş olsun diyorlardı.*

Eskiden Anadolu'da evlerde ambar bulunurdu. Ahşaptan yapılmış büyük, derin bir sandık gibidir. İçinde un, tahıl gibi ürünler saklanır. Bizim de üç gözlü bir ambarımız vardı. Bulgur, yarma (aşurelik buğday) ve en büyük gözde de un saklanırdı. Kışa hazırlık için sonbaharda bu ambarlar temizlenir ve o senenin mahsulünden gelen ürünler kış boyunca kullanılmak üzere içine konulurdu.

Yine bir sonbahar günüydü. Babam çok hasta olduğu için annem onu İstanbul'a tekrar tedaviye götürme hazırlıkları içindeydi ama bir yandan da ev işlerini ihmal etmemeye gayret ediyordu. Yeni gelen mahsulleri yerleştirmeden önce temizlik için Ayhan ablamın kızı Züleyha'yı ambara indirmiştik. Züleyha daha henüz çocuk olduğu için annem ona tarif ediyor, o da elinden geldiği kadar yapmaya çalışıyordu. O sırada babam fenalaştı ve hepimiz ona koşturduk. 'Doktor, doktor' diye bağrışmalar içinde komşular da eve doluşmuştu. O telaş içinde Züleyha'yı ambarda unuttuk.

Ambarın oldukça ağır ahşap bir kapağı vardı. Züleyha içinden kendi başına çıkmaya çalışsa üzerine düşüp ciddi şekilde tehlike yaratabilirdi. Biz babamın derdine düşmüştük ve nitekim babamı kaybettik. Akrabalar, komşular, duyan geldi. Ev ağzına kadar insanla doldu. Annemi salondaki divana oturtmuşlardı. Kendisi de etrafındakilerle beraber ağlaşıırken annem bir anda "Ay, ay!" diye bağırarak yerinden fırladı ve mutfığa doğru koştu. Herkes gibi biz de şaşırmiştık. Ne oluyor diye sorarak peşine koştum ben de. Annem "Züleyha, Züleyha!" diyebilirdi sadece. Ben de o an hatırladım. Mutfığa geldiğimizde kiracımız Selma, Züleyha'nın üstündeki unları temizliyordu. Ağlamalarını duymuş ve bizden önce gelip ambardan çıkarmış. Biraz korkmuş ve ağlamıştı ama bir şeyi yoktu. Yüzü, gözü, saçları hep un içindeydi. Gözyaşları unlu yüzünde yol yapmış, evin içindeki bu kalabalık yüzünden de şaşkın şaşkın bakınıyordu. Onun o halini görünce biz bir an acımızı unuttuk. Annem "Çok şükür yarabbim!" diyerek Züleyha'ya sarıldı.

Züleyha'yı yanına alıp tekrar salona döndü. Herkes durumu öğrenmişti. Biraz önce baş sağlığı dileyenler şimdi de geçmiş olsun diyorlardı. Annem babamın ölümünü unutmuş gibi mütemadiyen 'çok şükür' diyerek Züleyha'nın olayından teselli buluyordu.

Annemle babamın birbirlerine olan sevgisi meşhurdu. Bu olayın onu çok sarsacağını düşünüyordum ama beklediğim tepkiyi göstermedi annem. Daha sonra babamın ölümünde sükûnetini nasıl korudun diye sorduğumda, Züleyha'nın olayından duyduğu korkusunun ve sonraki rahatlamasının, o ilk andaki acısını biraz hafiflettiğini söyledi annem.

... çocuklarını
sevindirmek için
neredeyse
tüm İstanbul'u
almak istiyormuş.

Ayhan ablamın rahatsızlığı yüzünden sesinin kısılması biraz uzayınca biz de endişelenmiştik. Annem ablamı tedavi için İstanbul'a götürdü. Ayhan ablamın çocukları Fahir ve Züleyha bizde kaldılar. Hastalığın da hassasiyeti ile olacak ki ablam yola çıkmadan önce çocuklarına sarılıp sarılıp ağladı, hepimizi de ağlattı.

İstanbul'da doktorlar rahatsızlığının çok önemli olmadığını, geçirdiği farenjit yüzünden ses tellerinin etkilendiğini söylemişler. Kısa bir tedavi sonrası iyileşti ve sesi de düzeldi.

Annem kızının iyileşmesine çok sevindiği için her gün alışverişe çıkıp parasını esirgmeden ablama güzel kıyafetler alıyormuş. Ablamınsa aklı çocuklarında, güzel giyinmeyi çok sevmesine rağmen annemin ona yeni giysiler almasını pek umursamıyor, çocuklarını sevindirmek için neredeyse tüm İstanbul'u almak istiyormuş. Annemle beraber dolaşırken gözü sadece çocuk reyonlarındaymış. Anneme çocuklar için bir şeyler alalım dediğinde, annem, "Tabî ama onlar altı ayda büyürler" demiş, "Geri döndüğümüzde sen onlara birer takım dikersin, birer de ayakkabı alırsın. Buradan kumaş alalım, vitrinlerdeki modellere bak, çiz."

Ablam bakmış ki anneme çocuklar için doğru düzgün bir şey alıramayacak, bu sefer oyuncak reyonuna gelince, bunlar için de bana 'sen yaparsın' diyemez ya diye düşünmüş ve "Oyuncak alacağım çocuklara" demiş. Oyuncak reyonunda da yok yok. Hepsı birbirinden güzel uçaklar, trenler, kamyonlar, bebekler. Ablam güzel bir hediye seçmek için en büyük, en süslü bebekleri, kamyonları, uçakları eline aldıkça annem beğenmiyor ve "Yok, yok, çok kaba, güzel değil" diyerek, nerede ucuz, ufak bebekler ve arabalar falan varsa onları gösterip "Bak ne kadar kibar" diyormuş.

Ablam yine de arada becerip beğendiği bir trenin parasını anneme fark ettirmeden tezgâhtara ödemiş. Daha doğrusu annemin fark etmediğini sanmış. Annem çok tutumluydu ama cimri değildi. Mağazadan çıkacakları zaman annem ablama dönüp, "Paketini almayı unutma kızım" diyerek tezgâhtar kızın hazırladığı tren paketini göstermiş.

Ablam çocukları sevindirdi sevindirmesine ama onlar o trenle pek de oynamadılar aslında. Yollarını, köprülerini kurmaya üşendiler. Onlardan çok ablamın eşi Mehmet Bey'in hoşuna gitmiş, o oynamıştı.

... bir olay anlatılırken
‘muhacirlikten önce’
veya
‘muhacirlikten sonra’
diye bahsedilirdi.

Birinci Dünya Savaşı'nda Türk Ordusu Doğu Anadolu'da Ruslarla yaptıkları çarpışmalarda başarılı olamayınca Rus ordusu ilerlemeye başlamış. Annemler o zaman daha çok küçük ve bu yenilgileri kabullenemiyorlar, kendilerince her gün, Rusları yenip vatani kurtardıkları bir kahramanlık senaryosu yazıyorlarmış.

Bu hikâyelerin içinde küçük kardeşi Akif'inkini hep anlatırdı. Akif karşlarına geçip gözlerini de iri iri açarak, "Siz üzülmeyin hiç, ben gidip bir dudağı yerde bir dudağı gökte bir dev getireceğim, evdeki kanatlı kapının arkasına saklayacağım. Gelen düşmanları görünce kapının arkasından çıkıp hepsini yutacak, sonra da gidip bahçedeki kuyuya tükürecek. Ben de üzerlerine taş atacağım" diyerek her seferinde de elindeki hap kadar bir taşı gösterir, sonra da üzerlerine kuyunun kapağını kapatıp, dev tekrar kapının arkasına saklayacağını ve kendi yemeklerini hep bu deve vereceğini söylemiş. Ama Ruslar yine de ilerlemişler ve Gümüşhane'ye yaklaşmaya başladıklarında korku artmış.

Komşuların birçoğu başka yerlere gitmeye başlamışlar ama annemler dedeme 'biz de gidelim' diymiyorlarmış. Sonunda bir gün dedem çarşıdan eve geldiğinde, "Kardeşim Ziya'dan haber geldi, hazırlanın, gelip bizi alacak, gidiyoruz" demiş. Hemen hazırlanmış ve evin, bahçenin kapılarını kapatmışlar. Yanlarına almak istemedikleri kıymetli eşyalarının bir kısmını da bahçeye bir çukur kazıp gömmüşler. Üzerine de korumalı bir çardak yapıp, altına oturma yerleri ve masa koymuşlar. Dedem parasının olduğu bilinir diye, eğer yolda soyulurlarsa Gümüşhane'ye döndüklerinde ihtiyaç duyacaklarını düşünerek parasının bir kısmını da başka bir yere saklamış. Nitekim dedemin büyük kardeşi Veysel Rıza Bey mebusu ve Kelkit mebusu olan arkadaşı Ziya Tuğlu ile giderlerken yolda eşkıyalar tarafından soyulmuşlar. Hatta bu eşkıyalar ile çatışma sırasında Ziya Tuğlu vurulup ölmüş.

Dedemin kardeşi Miralay Ziya Bey iki asker ve atlarla beraber gelmiş. Bir atın iki yanına bağladıkları sepetlerin içine küçük çocukları oturtmuşlar. Diğer çocukları da yetişkinler kendi atlarının tergisine oturtmuş ve yola çıkmışlar. Dedem yolda giderken parayı gömdüğüne pişman oluyor. Almak için Sivas'tan geri dönüyor. Yolda Rusların Gümüşhane'ye girdiğini öğrenince gitmekten vazgeçiyor ve dönüp tekrar kafiye katılıyor.

Gümüşhane'de Ruslardan kaçmak için yapılan bu zorunlu göç olayına muhacirlik denirdi. Hatıralarda o kadar derin bir iz bırakmıştır ki bizim çocukluğumuzda bir olay anlatılırken 'muhacirlikten önce' veya 'muhacirlikten sonra' diye bahsedilirdi. Neredeyse anlatılan her olaya muhacirlik hikâyeleri katılırdı. Aradan seneler geçip o yılların acılarını, sıkıntılarını yaşayanlar azaldıkça bu şekilde anlatım da artık pek kullanılmaz oldu. Biz de artık sadece ara sıra eski olaylardan bahsederken espri olsun diye 'muhacirlikten sonraydı' diye söyleriz.

Öndeki veya arkadaki kafilede çocuklarını bulduklarında seviniyorlarmış.

Ruslar Gümüşhane'ye yaklaşırken dedemler de kardeşi Ziya Bey'in yardımıyla yola çıkmışlar. Onlar için de muhacirlik başlamış. Herkesin gittiği gibi dağlardan, kestirme yollardan gitmeye başladıklarında gördükleri manzaralar morallerini bozmuş. Çoğunun atı yokmuş. Evden alabildikleri eşyaları sırtlarında, çocukları kucaklarında perişan halde yürüyorlarmış. Yolda doğum yapanlar da varmış, hastalananlar da, ölenler de. Geçtikleri yerlerde varsa köylüler de yardım etmeye çalışıyorlarmış. Çocuklar biraz önde, biraz geride yürürlerken bazen annelerinin dalgınlığından kayboldukları da oluyormuş. Çocuklarını aramaya başlayan, çoğunlukla anneler öndeki veya arkadaki kafilede onları bulduklarında seviniyorlarmış. Nadiren de olsa bulamayanlar da oluyormuş. Annem, bir annenin çocuklarını götüremeyip küçük oğlunu kendisinden sonra gelen müsait bir aile alsın diye geride bıraktığını ama sonra dayanamayıp geri döndüğünde onu bulamayıp gözyaşlarına boğulduğunu anlatmıştı. Muhacirlikten sonra çocuklarını senelerce arayan aileler olmuş.

Gidenler gittikleri yerlerde de pek hoş karşılanmamışlar. Evlerini, mallarını, hayvanlarını, yani sahip oldukları hemen her şeyi bırakıp yoksul bir şekilde gittikleri için en hafifinden 'yine bir sürü muhacir geldi' deniliyormuş. Kocaları, yetişkin oğulları hep askerde olduğundan, geriye kalan kadınlar, çocuklar ve yaşlılar hep muhtaç durumdalar. Aslında çoğu yaşlı da muhacir olarak yola çıkmamış ve evlerinde kalmışlar.

Annemler ilk olarak Şebinkarahisar'a gitmişler. Akrabaları ve komşuları ise çoğunlukla Sivas ve Çorum'a gitmiş. Dedem bir zaman sonra İstanbul'a gitmeye karar vermiş. Oturdukça hazır para yiyoruz, İstanbul'a gidip ticaret yapmalıyım demiş. Gidince de halı ticaretine başlamış. Annemi diğer kızlarla beraber Çamlıca Kız Lisesi'ne, oğlu Akif'i de Galatasaray Lisesi'ne yazdırmış. Güzel bir düzen kurmuş ama bu defa da İngilizler İstanbul'u işgal etmiş.

Seneler sonra memleketleri Gümüşhane'ye dönünce ne eşyalarını ne de gömdükleri paralarını bulabilmişler. Hepsi alınmış. Eşyaları Ruslar alıp götüremeyeceğine göre onları da muhacir çıkmayanlar aldılar diye düşünmüşler.

Dedem Hacı Mehmet Bey o zaman paranın kalıcı olmadığını anlamış. Muhacirlikten sonra ticaretten ve müteahhitlikten kazandığı parayı hep toprağa yatırmış ve çok arazi almış.

Gurbetten Sesleniş

Gam çekmesin benim gül yüzlü yârim,
Bahar yeli eser esmez gelirim.
Sağ oldukça bilsin, biricik varım,
Elemi sezer sezmez gelirim.

Beklemem yâd ili yıllar boyunca,
Sarıp koklamadım yarı doyunca,
Bir daha ayrılmam ömrüm olunca,
Deryada buz çözer çözmez gelirim.

Yol verince derman dumanlı dağlar,
Yeşil atlasları giyince bağlar,
Yayla mevsimine dönünce çağlar,
Koyun kuzu gezer gezmez gelirim.

Bilmem kırdan yine gezer mi kızlar?
Sıla kokusuyla yüreğim sızlar,
Yardan mektup aldım beni arzular,
Akşam sabah tezer tezmez gelirim.

Ne kadar sis olsa dağların başı,
Aşarım sevgilim değmez telâş,
Hesapları keser kesmez aybaşı,
Sen kınanı ezer ezmez gelirim.

*Muhacirlik
zamanında da
beraber
yola çıkmışlar.*

Annemin teyzesi Alime Hanım çok küçük yaşta evlenmiş ve biraz da beceriksizmiş. Evliliğinden iki oğlu olmuş ama kocası subay olarak savaşta olduğu için annesi Alime teyze ile kalıp ona yardımcı oluyormuş. Muhacirlik zamanında da beraber yola çıkmışlar. Annesi yolda hastalanınca Alime teyze ne yapacağını bilememiş. Hastalığı ilerlediği zaman annesi ona, “Gel belimdeki kuşağı al kendi beline bağla, seni sıcak tutar” demiş birkaç sefer. Ama Alime teyze annesinin bu söylediklerine bir anlam veremiyormuş. Annesi de yanlarında başkaları da olduğu için Alime teyzeye açıkça söyleyemiyormuş.

Sonunda annesini kaybetmişler ve defnettikten sonra elbiselerini de bir ağacın altına bırakmışlar. Alime teyze yolda annesi olmadan çocuklarına nasıl bakabileceğini düşünüp üzülürken aklına paraları gelmiş ve o an annesinin kendi kuşağını neden ona vermek istediğini anlamış. Çocukları, yola beraber çıktıkları akrabalarına bırakıp bir arkadaşı ile beraber tekrar geri dönmüş. Ağacın altında elbiseleri bulmuşlar ama kuşak yokmuş.

EŞKIYA KOÇ HALİL

“Çok iyi çocuktur,
çok da yakışıklıdır,
yaprak yeşili gözleri
vardır.”

Annemin anlatmasına göre Cumhuriyet'in ilk senelerinde eşkiya ve çete olayları çok sık yaşanmış. Babam da Nahiye Müdürü olarak Kürtün'e tayin edilmişti ki bu olayların da çok yaşandığı bir bölgeydi. Bazıları gelip kendileri teslim oluyor, ceza almıyor ya da çok az bir ceza alıyorlardı. Diğerlerini ise jandarma takip edip yakalamaya çalışıyordu.

O vakitler bu eşkiyaların en meşhurlarından birisi de Koç Halil'miş. Anneme hoşgeldine gelen komşular sohbetin içinde mutlaka ondan bahsediyorlarmış, “Çok iyi çocuktur, çok da yakışıklıdır, yaprak yeşili gözleri vardır. Suçu da çok değildi aslında. Teslim olsa affedilirdi belki ama peşine düşen iki jandarmayı vurdu.” Babam akşam eve geldiğinde konu yine bu Koç Halil'e gelince, “Hatice, Kürtün çok büyük bir yer değil. Neredeyse herkesin birbiri ile uzaktan yakından akrabalığı bile vardır. Bu adamı da evlerinde saklıyor, koruyor olabilirler” demiş. Babam jandarmaya bütün evleri, ahırları da arattırmış ama bulamamışlar.

Bir gün annem alttaki bahçe katlarında oturan ev sahibi Ayşe Hanım'ın davetiyle çay içmeye onlara gitmiş. Zeki bir hanımmış ve anlatmak istediği konuları çok güzel ifade ettiği için annem hiç sıkılmadan dinlermiş. Tam çaylarını içerken paravanın arkasında genç bir adamın dikildiğini farketmiş. Tahtaların arasında bir çift yeşil gözün kendisine baktığını görünce annemi bir korku almış. Normalde ev sahiplerinin evinde böyle bir genç olmadığını ve bütün evlerin aranmasına rağmen Nahiye Müdürünün kendi evinin aranmadığını, o yüzden bunun Koç Halil olduğunu anlamış. O heyecanla elindeki çayı da üstüne dökmüş, bacaklarını yakmış, elbisesini de berbat etmiş. Ancak o an daha çok kendi canından endişe etmiş. Bir sene hapis yatmasın diye iki jandarmayı öldüren beni de öldürür diye düşünüyormuş. Yine de gördüğünü belli etmemeye çalışarak, kendisinin orada olduğunu eşinin bildiğini söylemiş, “Öğle yemeğinde müdüre size çaya geleceğimi söyledim, o da iyi olur dedi.” (Babama herkes öyle söylediği için annem de ‘Süleyman Bey’ demek yerine kısaca ‘müdür’ derdi.)

Annem, düşman sahibi olmayalım, jandarma bulursa bulsun diye düşünerek akşam babam eve gelince ona bir şey söylememeye karar vermiş. Ama o gece çok huzursuz yatmış. Kapıları, pencereleri sıkıca kapatıp sabaha kadar tıkırtı dinlemiş. Ertesi sabah ev sahibi Ayşe Hanım uğradığında da hiçbir şey olmamış gibi davranmış ve ev sahibi de rahatlamış bir şekilde ayrılmış.

İki gün sonra babam eve geldiğinde, “Hatice, jandarma Koç Halil'i dağda yakalamış” dediğinde de komşularla kötü olmamak için söylememiş annem. Yıllar sonra söylediği zaman ise babam, “Dağda değil de evde yakalasalardı, ‘Demek Müdür Bey evinde saklıyormuş’ derlerdi” diye söylenmiş yine de.

“O incili gelinliği
evlenip önce
ben giyeceğim,
sen benim eskimi
giyeceksin”

Babam nahiyelerde çalışırken annem de bulundukları yerin genç kızlarına dikiş ve el işi öğretmeye çalışıyormuş. Gençler de evdeki işlerini bitirdikten sonra bir şeyler öğrensinler diye annemin yanına koşarlarmış. Bazen de anneme yardım ederlermiş. Cumhuriyet’in Onuncu Yılında üç ay bayrak dikmişler. Gençler teğellemiş, annem makineye vurmuş. Annemin daha önceden de tecrübesi varmış bu konuda ama yine de çok yorulmuşlar. Ancak bayram günü her tarafın bayraklarla ve süslerle donanmış olduğunu gördüklerinde yorgunluklarını unutmuşlar. Bütün köylerden gelen öğrencilerin ellerinde annemin diktiği bayraklar varmış. Annem emeğinin karşılığını görünce çok mutlu olmuş.

Dikiş öğrettiği kızlar sonraları kendi elbiselerini de dikebilmeye başlamışlar. Evlenme çağına gelenler ise gelinliklerini annemin yardımıyla dikiyorlarmış. O zamanlar gelinlikler beyaz değil, renkli ipekliden, daha çok da kırmızının tonlarından yapılıyor. Elbisenin uzun eteğinden sol ucunu kaldırıp bellerine takıyorlar ve o kısımda üçgen şeklinde bir açıklık oluyor. Altına giydikleri süslü etek de bu açıklıktan gözükyor.

Annemin iki tane geceliği vardı, ince beyaz poplinden yapılmış, belden etek ucuna kadar dantel ve fistolarla süslü. Kat kat fistolaların dikiş kısımlarına bir santim genişliğinde saten kurdele geçmiş, aralarına da fiyonklar konmuş. Evlenen kızlara bunları emaneten verirdi. Onlar da bunları gelinliklerinin altına giyip eteğin kenarını kaldırdıklarında güzel görünürdü. Bunları biraz olsun ben de hatırlıyorum. Teyzemin kızı Kadriye ablamın kocası Münür Bey Hart’ta (şimdi Aydıntepe) öğretmenlik yaptığı için orada da sürekli görüşüyorduk. Kadriye abla bize, “Böyle şey olmaz, siz gelin olunca kadar bunlar eskiyecekler” diyerek bizi sürekli kışkırtırdı. Anneme de, “Teyze bunu yapma, kızlara haksızlık yapıyorsun, şu elbiseleri verme” dediğinde de biz mahzunlaşıyorduk. Aslında Kadriye ablam bizimle eğleniyor ama biz onun söylediklerinden etkilenip Ayhan ablam ile beraber bu gecelikleri alıp sedirin altında bir köşeye sakladık.

Babamın Hart’taki görevi bitmişti. Artık Gümüşhane’ye dönecekti ve annem de elbiseleri ihtiyacı olanlara versin diye Kadriye ablaya bırakacaktı. Arayıp bulamayınca bizim sakladığımızı tahmin ederek bize, “Gümüşhane’de benim incili gelinliğim var, size onu sakladım, Gümüşhane’de sandıkta duruyor. Gelin olunca siz onu giyeceksiniz” dediğinde Ayhan ablam sedirin altından kutuları çıkardı. O zamanlar İstanbul’dan gelen giysiler kutuda gelirmiş. Ben yine de tam huzura kavuşamamıştım çünkü bu defa da Ayhan ablam bana, “O incili gelinliği evlenip önce ben giyeceğim, sen benim eskimi giyeceksin” diyerek beni kızdırmaya çalışıyordu.

Kızlık Çağları

Kundağı terk edip dörde basan kız,
Beşik düzer, analığa yeltenir.
Altıda gül olur, yedide yıldız,
Dokuzunda sunalığa yeltenir.

On birinde masum masum bakınır,
On ikide yüzük, küpe takınır,
On üçünde olgunlaşır sakınır,
On dördünde hoppalığa yeltenir.

On beşinde göz takılır peşine,
Çılgınlaşır, düşer sevda peşine,
On altıda hile yapar eşine,
Gördüğüne aşinalığa yeltenir.

On yedide yavrulaşır yâr olur,
İlik, düğme gerginleşir dar olur,
On sekizde kaymak, şeker, bal olur,
Seçkinleşir meralığa yeltenir.

On dokuzda gelin olur, mal olur,
Pembe güller koyulaşır, al olur,
Yirmide korse, kemer dar olur,
Gebeleşir, analığa yeltenir.

Otuzunda solar gülün goncesi,
Kırka varmaz sümbülü, menekşesi,
Yüz çevirir eşi, dostu, kocası,
Tanrı için yararlığa yeltenir.

*Harşit Çayı üzerindeki köprüde
soldan sağa Güngör, Ayhan ablam,
Şerefnur teyzem, Beyge, ben, Tomris ve Ufuk*

AKLIMIN GİTTİĞİ YER

Annem altı çocuğuyla

“Senin kedin çok akıllı,
o yutmuştur”

Çocukken annem her gün anneannelere giderdi. Ben de onunla beraber gitmeyi severdim. Bir gün annemi evde göremeyince anneanneme gittiğini düşünüp ben de peşinden gitmek için bizim evin önünden geçen transit karayoluna çıkıp yol kenarından yürümeye başlamıştım. Karşıdan gelen bir kamyon görünce biraz daha kenara çekilmek istedim ama biraz fazla gelmişim. Ayağım kenara dizilmiş kaldırım taşlarından birine takıldı ve bankete yuvarlanıp derenin kenarına düştüm. Aslında yüksek bir yerdin ama sanıyorum ki çocuk halimle çok ağır olmadığım için bir yerimi kırmadım. Çocukları melekler korur da diyebiliriz belki. Yine de başımı vurduğum için kanıyordu. Benim düştüğümü gören akrabamız Ziya amca koşup beni kucağına aldı ve sağlık memuruna götürdü. Başımı sardılar, sonra eve getirdi. Annem olanları duyunca çok üzülmüş ve korkmuştu. Akşama kadar beni kucağından indirmede. Sürekli olarak başın ağrıyor mu diye soruyor ve sakın uyuma diye ikaz ediyordu.

Bu olaydan sonra annem benim hakkımda, “Bu çocuk çok zekiydi. Bakışından bile ne istediğimi anlardı. Düşüp başını vurduktan sonra sanki akli azaldı” diye söylemeye başlamıştı. Ben de çocuk aklımla onun benimle eğlendiğini anlamadığım için gerçekten aklım azaldı diye üzülürdüm. Arkadaşlarıma, “Ben aslında çok zekiyim ama annem diyor ki düşüp başımı vurduğum için aklım gitmiş” derdim.

Bir gün de, teyzemin kızı Kadriye abla bana, “Gönül, aklım gitti diyorsun, gel gidip giden aklını alalım” demişti. Ben ise, “Ama ben aklımın nereye gittiğini bilmiyorum” diye yine ağlamıştım. Kadriye ablam, “Senin kedin çok akıllı, o yutmuştur” dediğinde annem de gülerek, “Kadriye iş çıkarma şimdi başımıza. Şaka yapıyoruz kızım, sen hala çok akıllısın” demişti. Ondan sonra bir daha aklım gitti demedim. Ama şimdi bu yaşıma geldiğimde bile ne zaman bir şeyleri unutsam veya hatırlayamasam, düşüp başımı vurduğumda giden aklım yüzünden diye düşünüyorum.

... sanki bir çalıya
elbise giydirmişler
gibi olurdu.

Annemin dikiş yeteneği çok iyiydi. Senede bir iki kez de akrabalarla beraber toplanır ve yardımlaşarak çocuklarına elbise dikerlerdi. Herkes kendisine dikilen elbiseyi üzerine giydiğinde çok güzel dururdu ama ben çok zayıf olduğum için giydiğim zaman sanki bir çalıya elbise giydirmişler gibi olurdu.

Annem her defasında, “Biraz kilo alır toparlarsın, bir dahaki sene de giyebilirsin” der, bu yüzden de elbiseyi bol ve uzun tutardı. Diğerleri benim kadar zayıf olmadıkları için yeni elbiselerin onların üzerinde güzel durmasına ben çok imrenirdim. Onlar ise bana, “Ablasının elbisesini giymiş” diyerek takılırlardı. Ben de sinirlenip, “Bana da güzel elbise dik” diyerek anneme ağlardım. Annem, “Kızım sen onların dediğine bakma, sen ne giysen yakışır” diyerek beni teskin ederdi. Ama ben de aynı şekilde “Çul giysem yakışır” diyerek kardeşlerime, kuzenlerime söylediğimde onlar yine “Bu çul sana hiç yakışmamış” diyerek beni kızdırmaya devam ederlerdi. Ayhan ablam, “Herkese yakışıyor, sana yakışmıyorsa annemin ne suçu var” dediğinde “Beni kıskanıyorsunuz siz” diye cevap verirdim ama elbisenin yakışmadığını da bilirdim.

Yine annemin bana uzun gelen bir elbise diktiği bir seferinde elbiseyi kendim alıp eteğini kısalttım. Ama biraz fazla kısaltmışım ki neredeyse çamaşırım gözükecek. Annem kestiğim parçadan ek yaparak dikti. Dikiş yeri belli olmasın diye de oraya bir nervür yaptı. Elbise hem istediğim gibi kısaldı hem de nervür biraz daha kabank gösterdiği için daha güzel durdu. Başka bir gün de diğerlerinin elbiselerine bakıp, onlarınki gibi kare yaka yapmak istedim ve annemin diktiği elbisenin yakasını kestim. Yine fazla kesmişim, yaka neredeyse göbeğime kadar açıldı. Yine annem yetiştirdi ve yakaya beyaz bir jile yaptı, ortasına da bir düğme dikince çok şık oldu. Annem bana, “Senin dikişe hevesin var” dediğinde onun yardımıyla da olsa daha enstitüye bile gitmeden kendi elbiselerime müdahale edebilir hale geldim diye çok mutlu olmuşum.

*İspirto ocağı
sanki sitemle
bana bakıyormuş
gibi geldi.*

Annem sinirlendiği zaman gözlerini aşağı eğer ve burnunun üstünden yere bakardı. O zaman Ayhan ablam hemen koşar ve babamın aldığı büyükçe bir ispirto ocağının üstüne çay suyunu koyardı. O zamanlar Gümüşhane'de ne elektrik ne de tüp gaz vardı. Ben de komşulara koşar, artık hangisini müsait bulursam annemin acele çaya çağırdığını söylerdim. Tabi onlar bu durumu ezberlemişlerdi, "Gene yaramazlık yaptınız değil mi?" diye takılırlar ama genellikle de ellerinde bir iş bile olsa bırakıp gelirlerdi. Annem misafiri çok severdi ve hemen sohbete başlardı. Ayhan ablam da ispirto ocağında hazırladığı çayı ve annemin sevdiği Ülker'in kare bisküvilerini getirdiğinde, neler olmuşsa unutulur ve kızgınlığı geçerdi.

Babamın aldığı bu ispirto ocağı işimizi çok kolaylaştırdığından dolayı bizim için çok değerliydi. Annemle babam bahçeye indikleri zaman, kulplu bir selenin içinde ispirto ocağını, küçük çaydanlıkları, cezveyi taşıyıp, bahçenin beğendikleri bir köşesinde ama çoğunlukla dereyi de gören masanın üzerinde çaylarını, kahvelerini içerlerdi. Onlar bahçeye inince bu seleyi hazırlayıp götürme görevi de bize düşerdi.

İstanbul'a taşındığımızda annemin yanına aldığı ilk eşya da bu ocak olmuştu. Ancak apartman dairesinde bir işe yaramadı. Yazlığa Büyükkada'ya gittiğimizde de bahçeye, balkona mutfaktan rahatça servis yapıldığı için yine bir ihtiyaç duymamıştık. Gümüşhane'ye gittiğimiz bir seferinde annem ocağı da alıp geri götürdü. Ayhan ablam o günden sonra bu ocağa 'Avrupa görmüş ocak' derdi.

Çok seneler sonra Gümüşhane'ye gittiğimde bir şey aramak için çatı katına çıkmıştım. O zaman tozlar içinde duran ispirto ocağını gördüm bir kenarda. Eşim Rifki bana eşyaların da ruhu vardır derdi her zaman. İspirto ocağı sanki sitemle bana bakıyormuş gibi geldi. Alıp aşağı indirdim ve tozlarını temizledim. Aslında görünüşü de çok güzel bir ocak değildi. Babamın onu satın aldığı zaman henüz emaye ocaklar çıkmamıştı. Sanıyorum sac ya da tenekeden yapılmıyordu. Ama annemden kalan bir eşya olduğu için kıymetliydi bizim için. Önce bir dolabın içine koydum. Ama öyle kapalı bir yerde durması da içime sinmedi. Canı sıkılır diye düşündüm ve çıkarıp önü açık bir rafa yerleştirdim. Evden ayrılırken de son bir kez dönüp baktım bu yadigâr ocağa, yeri güzel mi diye.

*“Anacığım, Kur’an
bizim yaşlarımızı
iptal etti, sildi”*

Eskiden insanlar önemli günleri evlerindeki Kur’an’ın ilk beyaz sayfasına yazarlardı. Doğumlar, evlenme tarihleri gibi. Babam Gümüşhane’de Nüfus Müdürlüğü yapmasına rağmen bu âdete o da uymuş, doğum tarihlerini gününe, saatine kadar yazmış. Ama bu durum bizim için pek de iyi olmadı. Annem her gün Kur’an okuduğu için hep elinin altındaydı. Bize ne zaman kızsak hemen Kur’an’ı açar, yaşlarımızı bize okur, “Bakın kaç yaşına geldiniz, artık çocuk değilsiniz” diyerek bizi azarlardı.

Bir gün yine, ‘Söküğünüzü, düğmenizi bile ben dikiyorum’ diye bize kızdığında Ayhan ablam gidip düğme kutusundan her biri birbirinden farklı renk ve şekilde altı tane düğme alıp hırkasının önüne dikti, ilikledi. Sonra da önümüze gelip, bu birbiriyle alâkası olmayan renk renk düğmeleri göstererek, “Anne bak bu düğmeleri renk renk ben kendim diktim, aklında kalsın, unutmayasın” dedi. Annem şaşırdı ve yine Kur’an’ı eline alıp açtı ki bizim doğum tarihlerimizin olduğu sayfa yerinde yok. Ayhan ablam o sayfayı koparıp atmış. “Ne oldu bu sayfaya?” diye sorduğunda Ayhan ablam, “Anacığım, Kur’an bizim yaşlarımızı iptal etti, sildi” dedi. Annem gayriihtiyarî güldü ve kendi kendine konuşmaya başladı, “Hatice, sana kim dedi ki yedi tane çocuk doğur. Üç tane doğuraydın da akıllı doğuraydın.”

BOYU KERTMEK

Annem ve ben

*İnşallah boyları çok uzamaz
diye temenni ediyordu.*

1960'lardan önce bizim oralarda uzun boylu insan sayısı azdı. Bizse her gün uzuyorduk. Annem çok uzayacağız diye endişe ediyordu. Bizi üç cuma günü üst üste selâ ile öğle arasında alıp kapının pervazının altına getiriyor, elinde bir bıçak ile başımızın üstünde boy hizamızdan kapıya çentik atarken bir yandan da dua okuyor ve inşallah boyları çok uzamaz diye temenni ediyordu. Muzaffer teyzem anneme, "Hatice bunlar ilk cuma ile üçüncü cuma arasında yine uzadılar" dediğinde annem ile beraber biz de üzülüyoruz.

Babam 1,85 boyundaydı ve annemin tersine uzun boyu da severdi. Annemin bu kuruntusunu anlamsız bulur, "Siz üzülmeyin, onlar ne yaparsa yapsın siz bana benzeyeceksiniz, uzayacaksınız" derdi.

Annem bizim ayaklarımız da büyümesin diye yine eşğin üzerinde parmaklarımızın ucundan topuğa kadar olan ayağımızın boyunu kör bıçakla eşğin üzerine işaretlerdi. Buna da 'ayak kertme' derlerdi. Benim boyum 1,70 oldu. Kardeşlerimin de hemen hepsi benimle aynı boylarda. O zamanlar uzun sayılıyorduk ama şimdi neredeyse herkes bu boyda.

Ayak numaralarımız ise 39 ile 40 arasında oldu. O zamanlar büyük ayakkabı bulmak da zordu. Ancak İstanbul'da bulabiliyorduk. İstanbul'a geldiğimizde annem, 'ayağınıza mutlaka iki üç çift güzel, şık ayakkabılar alın' diye tembihler, "Yoksa sizi bu koca ayaklarla kimse almaz, koca bulamazsınız" derdi.

Büyük ayaklar ayakkabıları da çabuk eskitiyordu. Ayhan ablam'ın eşi Mehmet Bey üç ayda bir Ayhan'ın ayakkabı ve terlik parasını ayırıyordu. Ablam da takılırdı: "Para bulmak kolay, ayakkabı bulmak zor, benim bir ayakkabıcı ile evlenmem şart" diye. Mehmet Bey ise yine de ablamı teselli etmeye çalışır, "Senin ayağın boyuna göre zaten" derdi.

Öğle namazından
ilk çıkacak kimseyi
beklemeye başladık.

Kıracımız Selma'nın çok güzel, mühür gözlü bir kızı oldu. Adını Hale koydular. Hale büyüdü, dört beş yaşlarına geldi ama hâlâ konuşmuyor, kendinden sonra olan bir yaş küçük kardeşi Ünal ile kendi aralarında geliştirdikleri bir dille aculu buculu gibi bir şekilde konuşuyorlar. Birbirlerini de anlıyorlardı. Çünkü konuştukları zaman aynı anda gülüyorlar, anlaşip beraber bahçeye veya balkona çıkıyorlardı. Annesiyle konuşurken ise sadece acıktım, su ver, şeker ver, gibi basit kelimeleri söylüyordu.

Annesi Selma gelip annemden rica etti, bir cuma günü Kalederesi'nde Taşbaşı Camisi'ne götürdük. Yanında bir ziyaret yeri de olan bu cami bizim de arada sırada gittiğimiz bir gezme yeri. Dönüşünde de dayımlara uğrar, çay içerdik. Camiye gittik, yanındaki ziyareti de yaptık. Annem Hale'yi kucağına aldı, dua okuyarak öğle namazından ilk çıkacak kimseyi beklemeye başladık. Âdet böyleydi, dil açma işini ilk çıkan kişi yapacak! Kardeşim Güngör de camiden ilk çıkanın yanına gidip anahtarla çocuğun dilini açmasını rica etti. Yaşlı bir beydi, konu hakkında fikri de vardı ki isteğimizi yadırgamadı. Yanına gelip Hale'nin elindeki anahtarı almak istedi. Hale yine kendi lisanı ile bir şeyler söyledi, vermek istemedi. Yaşlı bey gülümseyerek Hale'nin elinden anahtarı tatlılıkla aldı ve ağzına doğru götürüp kilit açar gibi yaptı. Sonra da, "Yarabbim ben bu güzel çocuğun dilini huzurunda haddim olmayarak açmaya çalıştım, kerameti sendedir. Rabbim ihsan buyursun, bu güzel çocuğun konuşmasını sağlasın" dedi. Anahtarı anneme verdi. Annem, "Çok teşekkür ederiz, Allah razı olsun" derken Hale de annemin ağzından lâfı alıp çok muntazam bir şekilde, "Çok teşekkür ederiz" dedi. Biz de şaşkınlık ama yaşlı bey Hale'nin hiç konuşmadığını sandığı için şok oldu. "Tövbe, tövbe estağfurullah, yarabbim hikmetinden sual olunmaz" diyerek uzaklaştı. Daha sonra Hale'yi doktorun tavsiyesi üzerine kardeşi Ünal'dan biraz uzaklaştırıp, ayrı tutunca mecburen konuşmaya başladı.

Otobüsü durakta beklemeyi hiç öğrenemediler.

Gümüşhane'de 1950-55 yıllarından önce belediye otobüsü, taksi falan yoktu. Annemler gezmeye, misafirlğe yürüyerek giderlerdi. Uzak bir yere gidilecek ise kiracımız Kadir ağabeyin, şoför mahallinde iki sıralı koltuğu olan bir kamyonu vardı, onunla giderlerdi.

Senesini tam hatırlamıyorum ama 1955'lerden sonra belediye otobüsü geldi. Annemler çok sevindiler ama otobüse binmenin de kuralları vardı. Durakta bekleyeceksin ve binince bilet alacaksın. Ama annemlerin para taşıma alışkanlığı yoktu. Evin alış verişini genellikle erkekler yapardı. Kendilerine bir şey alınacaksa da mağazaya gider deftere yazdırırlardı, erkekler daha sonra öderdi. Çantalarına parayı ancak şehir dışına uzun yolculuk yapacakları zaman koyarlardı.

Belediye otobüsü işlemeye başladığı zaman da bu alışkanlıkları değişmedi. Aslında süse gelince sorun yok. Ayakkabılarıyla aynı renkte alınmış şık çantaların içinde ipek mendil, parfüm, güzel kalem ve küçük not defteri, güneş ve okuma gözlükleri, anahtar gibi birçok şey var ama para yok. Otobüsü durdurup biniyorlar ama bilet alacak paraları olmadığı için "Sonra veririz" diyorlardı. Allahtan otobüsün şoförü mahalle komşumuz Tufan ağabey esprili bir insandı, "Tamam, bir dahaki sefere ikisini birden alınız" derdi. Eve döndüklerinde hemen çantalarına para koyarlardı ama evde de bozuk para olmadığından koydukları genellikle elli veya yüz lira gibi büyük bir para olurdu. Tekrar otobüsü durdurup bindiklerinde bu sefer de para bozdurulamadığı için yine borç yazılıyordu.

Böyle böyle sonunda annemler bozuk para taşımayı ve bindiklerinde para ödemeyi öğrendiler. Ama otobüsü durakta beklemeyi hiç öğrenemediler. Tufan ağabey zaten tanıdık olduğu için yol üstünde durup alıyordu. Ondan sonraki şoförler de bu âdeti bozmadılar ve annemler hiç durağa gitmediler. Öte yandan annem, Saadet teyzem, Meliha teyzem otobüse binip otururken şoföre de hayır dua eder, "Allah razı olsun, sana da yardım eden çok olsun" diyerek gönlünü alırlardı.

“Denizimiz yoksa da
Harşit Çayı’mız var.”

Çok işli annenin çocukları tembel olur derler. Doğru mu bilmem ama zor işleri annemler kadar yapabildiğimizi sanmasak da yine de o işlerin yapıldığını göre göre bunların yapılması gerektiğini kabullendik ve yapmaya çalıştık. Annemin sürekli tekrar ettiği bir sözü vardı. Bize bir iş söylediğinde hemen yapmazsak, “Kabahat bende, sizin Şale Köşkü’nde doğduğunuzu unuttum” ya da bir şeyi beğenmesek, “Tabî beğenmezsiniz, siz Şale Köşkü’nden çıktınız” derdi.

İstanbul’a geldiğimizde bir gün Yıldız Parkı’na gezmeye gidince annem diline doladığı ama hiç görmediği bu köşkü görmek istedi. Şimdi aklımda kaldığı kadıyla birinden diğerine geçilen çok sayıda odası ve büyük salonları olan, çini sobaları ve tomar perdeleriyle güzel döşenmiş uzun bir binaydı. Bana anlatılana göre büyük salonu için özel olarak dokunmuş yekpare bir Hereke halısını kapılardan sığdıramadıkları için köşkün bir duvarını yıkarak içeri alabilmişler. Bir gün Büyükada’da komşumuz olan ünlü Türk Sanat Tarihçisi Prof. Nurhan Atasoy’la konuşurken o da bu halı hikâyesinin aynısını anlatmıştı.

Şale Köşkü’nden dönerken annem bize,

— “İşte sizin doğduğunuz köşkü de görmüş olduk böylece” diyerek takılınca ben de ona takıldım:

— “Anacığım, bu köşkte doğup benim yaşadığım hayata intibak etmek için benim kadar tevazu sahibi olmak lâzım.”

— “Hayatınızın ne farkı var ki? Densiz!”

— “Çok bir farkı yok, halayıkı, cariyesi, lüksü eksik sadece. Bir de evimiz onun yavrusu kadar ancak. Şadırvanımız yoksa da musluğumuz var, denizimiz yoksa da Harşit Çayı’mız var, Yıldız Parkı yerine de kendi bahçemiz var. Tıpa tıp aynı sayılır yani” diyerek takıldım. Annem de,

— “En güzeli gönül huzurudur, bizim yuvamızda o var” demişti.

KISMET AÇMA

Annem ve Fahir

*Kuzunun melemesi dışında
hiç konuşma olmamıştı.*

Yazacağım bu anı aynı zamanda Anadolu'daki bazı âdet ve inanışların da örneğidir. Benim evlenmem gecikince annemle halam endişe etmeye başlamışlardı. O yüzden de Gümüşhane'de bildikleri bazı gelenekleri uygulamaya başladılar. Yazın cuma günleri cuma selâsı ile öğle namazının arasında halam bulduğu eski bir süpürgeyi alıp bizim bahçenin kenarından akan Harşit Çayı'na gidip dualar okuyarak süpürgeyi bağlarını koparıp açar, sonra da dağılmış süpürgeyi Harşit Çayı'nın sularına bırakırken, "Yarabbim yeğenim de bu süpürge gibi akıp gitsin, ben süpürgeyi açtım yarabbim, sen de onun kısmetini aç" derdi. Annem ise bir anahtar alıp evin önündeki üç yol ağzına çıkar, anahtarı bir taşın altına koyup dua okumaya başlardı. Bu işlem de yine cuma günü selâ ile öğle arasında yapılırdı. Selâdan sonra duydukları ilk cümle yorumlanır. Meselâ duydukları kelimeler 'sen de gel, gidelim' benzeri veya bu anlama yakın kelimeler ise evliliğin yakın olduğu, ya da 'dur', 'otur' benzeri bir kelime olursa bu sene de evlilik gözükmeyeceği anlamı çıkartılır. Annem yoldan geçenlerin konuşmalarını iyi duyamadığı için genellikle yanına torunu Fahir'i de alırdı.

Bir cuma günü annem yine üç yol ağzına çıkmak için eline anahtarı aldı. O gün Fahir ortalıkta olmadığı için onun yerine benim gelmemi isteyerek, "Ozan'ın okulu bitecek mi diye anahtar koyacağım, sen de gel de konuşmaları dinle" dedi. Beraberce gidip üç yol ağzındaki akasya ağacının altında oturup beklemeye başladık. Konuşmak yasak!

Annem dua okuyor, ben de akasyanın yapraklarını koparıp oyalanıyordum. İleriden bir delikanlı koyununa bağladığı ipin ucu elinde, koyunun kuzusu da yanında bize doğru geliyordu. Tam da selâ verilirken bizim önümüzden geçtiler. Koyunun kuzusu benim yere saçtığım akasya yapraklarını görüp heveslenince yanlarından ayrılp bize doğru geldi. Tüyleri bembeyaz, gözlerinin etrafı siyah, çok güzel bir yavruydu. Ama bizden de biraz çekindiği için olsa gerek göz ucuyla bize bakarak önce 'mee, mee' diye bir iki seslenip usul usul yanaştı ve sonra yaprakları yemeye başladı. Çok beklemedi, annesinin uzaklaşmaya başladığını görünce zıplayarak peşine koşturup gitti. Annem, "Tamam, hadi kalkalım artık" dedi ama kuzunun melemesi dışında hiç konuşma olmamıştı. Acaba ben bir hata mı yaptım diye düşünerek eve geldiğimizde annem anahtarı aslında benim için koyduğunu söyledi: "Çok güzel oldu, yakında bir delikanlıyla evleneceksin. Yanımıza gelen kuzu da hemen bir çocuğun olacağı anlamına geliyor" dedi. Çok güldüm, demek ki koyunu götüren genç benim kocam, koyun ben, kuzu da çocuğumuz oluyormuş. Ayhan ablam dayanamadı: "Anne keşke kuzunun cinsiyetini de sorsaydınız, torununun kız mı erkek mi olacağını öğrenmiş olurduk."

BENİ EVLENDİRMESİ

Ben ve eşim Rifki

*Herkes ona su içirip
artanını kendi çocuğuna içirirdi.*

Ben biraz geç evlendim, biraz müşkülpesentliğimden, biraz da kısmet tabî ki. Annemin beni kimseye lâîk görmemesinin de payı çok. Zaman geçip bütün evlâtları evlenip çocukları olunca, annemin de yaşı ilerlediği için benim yalnız kalacağım endişesine kapıldı. Bana dedi ki:

– “Benden sonra sen yalnız kalırsın, evlen, bir çocuğun olsun. Kocanı sevmezsen de ayrılırsın. Evlenirsen sana altından çeyiz de yaparım.” Altından çeyizi nereden yapacaktı bilmiyorum.

Ben de,

– “Anacığım sen hep bizi suçlarsın, damatlarını veya gelinlerini suçladığını hiç görmedim.

Ben evlendikten sonra kocamdan ayrılısam ilk önce beni suçlamaya kalkarsın” dedim.

– “Hayır, bir şey söylemem, ben zaten senin huyunu biliyorum.”

– “Baksana daha şimdiden suçlamaya kalktın, ben sana nasıl güveneyim” diye cevap verdiğimde annem bir kahkaha attı,

– “Yok vallahi, kat’iyen karışmam.”

Bir zaman sonra annemin de uzaktan akrabası olan Rifki Dervişoğlu ile evlendim.

Aramızda yaş farkı vardı, eşim benden hayli büyüktü. Ancak çok kibar, olgun ve kültürlü bir insandı. Onunla otuzaltı sene çok mutlu yaşadım. Annemse ne olur ne olmaz diye bana her gün, “Çok kıymetli bir hâkim ile evlendin, kıymetini bil” diyordu. Annem onun çocukluğunu da bildiği için, ‘Rifki çocukluğunda da çok zekiydi, herkes ona su içirip artanını kendi çocuğuna içirirdi ki kendi çocukları da onun gibi akıllı olsun’ diye anlatırdı. Yani hemen her gün eşimi bana methederdi.

Annemin ölümünden sonra Rifki bana anlatmıştı: Adapazarı’nda hâkimlik yaptığı dönemde annem ile beraber üçümüz pencerenin önünde oturuyor, kahvelerimizi içip sohbet ediyorduk. Annem bir bana bir Rifki’ya bakıp ellerini dizlerinin üstüne açarak, sanki ‘Ne yapacaksın, bu da kısmet işte’ der gibi başını yana eğerek yavaşça sallıyormuş. Ben de, “Rifki, annem seni çok severdi, her gün seni bana methederdi” dedim. “Biliyorum, ben de onu çok severim. Bana karşı da hep çok saygı gösterirdi. Ama sen de onun evlâdısın, o yüzden bu anlattığım olaydaki davranışı da normaldir” diye cevapladı. Doğrusu neydi anlayamadım. Annem Rifki’yı bana methettiği gibi mi görüyordu yoksa Rifki’nin anlattığı gibi mi düşünüyordu?

*Bu olayın
hemen ardından da
hamile kalıyor ve
Oltan doğuyor.*

Annem rüyalarına çok inanırdı. Bir oğlu dört kızı olduktan sonra ikinci bir oğlunun olmasını çok istediği bir dönemde, rüyasında yeşillik bir tepede bir ziyaret yerine gidiyor. Yaşlı bir adam kucağındaki bir erkek çocuğunu ona doğru uzatarak 'al' diyor. Annem bu rüyayı gördükten sonra Bayburt'ta duyduğu ne kadar ziyaret yeri varsa hepsini dolaşmaya başlayarak rüyasında gördüğü yeri arıyor. Nihayet annem gibi meraklı birisi Bayburt'un Seydiyakup Köyünde böyle bir ziyaret yeri olduğunu söylüyor. Hakikaten söylediği yere gidince aynen rüyasında gördüğü gibi bir ziyaret yeri olduğunu görüyor. Büyük bir sevinçle eve dönüyor. Bu olayın hemen ardından da hamile kalıyor ve Oltan doğuyor.

Annem yaşlanıncaya kadar bu ziyarete defalarca gitmiş. Oltan büyüdüğü zaman annem kendisinin artık yaşlandığını, o yüzden o mübarek yeri Oltan'ın ziyaret etmesini istemişti. Ama annemin sağlığında gidememişti. Annemin vefatından sonra bu isteğini vasiyet kabul ettiği için gitmiş. Gördüğü manzaraya hayran kaldığını söylemişti. 'Yemyeşil bir tepenin üzerinde, Bayburt ovasını, kıvrıla kıvrıla giden Çoruh Nehri'ni gören, tanrıyla dünya âleminin ayrıldığı yer gibi' diye tarif ettiği bir yerdi. Gördüğü an gayriihtiyarî kendi kendine, 'Ne mübarek yer' dediğini söyledi. Hatta orada bulunduğu sırada kendisini telefonla arayan Bayburt'tan bir arkadaşına Seydiyakup Köyü'ndeki ziyarette olduğunu söyleyince arkadaşının da kelimesi kelimesine Oltan'ın ağzından döküldüğü şekilde, "Ne mübarek yerdir orası" dediğini de anlatmıştı.

ÜSTÜNE KUMA ALMA

Nasıl kahve yapacağını bekçinin ilk eşi tarif etti.

Dört mevsimi de doya doya yaşadığımız Gümüşhane'de bir sonbahar günü annemle sabah yürüyüşüne çıkmıştık. Ağaçların yaprakları yeşilden, kırmızı ve sarı renklere dönüşmüş, yavaş yavaş dökülmeye başlamışlardı. Ilık bir havaydı ve bu hüznü veren güzelliği seyrederek evimizin arkasındaki Güzeller Mahallesi'ne doğru yürüyorduk. Mahallemizin bekçisinin evinin önünden geçiyorduk. Bekçimiz uzun boylu genç bir adamdı. Mutlu bir evliliği vardı ama çocukları olmuyordu. Bu yüzden de eşinin kocası için köyden kendi üstüne kuma olarak genç bir kız istediğini duymuştuk. Evin önüne geldiğimizde kapının önünde iki hanımın oturmuş yün taradıklarını gördük. Bizi görünce kalkıp buyur ettiler. Biz de yanlarına gidip oturduk.

Hatır sorma faslından sonra annem bekçinin hanımına, "Yavrum, duydum ki sen üzerine kuma getirecekmisin" diyerek tavsiyelerde bulunmaya başladı: "Sen akıllı kadınsın, bunu idare edebilirsin. Nikâhını vermedikten sonra çocuklar senin çocuğun sayılır. Seversin, ne yapacaksın. Örf, âdetimizde bu çocuk isteniyor. Boşanma da yok. İnşallah o gelen hanım kızımız da soysuz çıkmaz, seni bir abla olarak kabul eder, saygı gösterir."

Ben şaşkın şaşkın annemin konuşmasını dinlerken, bekçinin hanımı da başıyla diğer hanımı işaret etti ve "Dün akşam geldi köyden" dedi. Annem şaşkınlıkla biraz durakladı ama sonra "Kızım, bilmiyordum, hoş geldin" diyerek devam etti: "O kocasına seni lââyık gördü, sen de onu abla kabul edersin, hürmette kusur etmezsin inşallah." O da başıyla evet anlamında tasdik etti. Sonra yeni gelin, bekçinin ilk eşine ve bize kahve yapmak için kalktı. Nasıl kahve yapacağını bekçinin ilk eşi tarif etti ve o da güzelce pişirdi.

Eve dönerken annem, "Dünyadaki en zor şeylerden biri kocayı başkasıyla paylaşmaktır" dedi. Ben de ona, "Peki sen neden bu çok normal bir şeymiş gibi konuştun bekçinin eşiyle?" diye sordum. "Ne yapabilir ki? Boşansa gideceği yer köydeki kardeşinin yanı. Kendini geçindiremeyecek, yalnız yaşayamaz, sığıntı olmak zorunda kalacak. O yüzden kumayla yaşamaya mecbur." Sonraki yıllar iki kuma iyi anlaşmışlar. Büyük hanım çocukları kendi çocuğu gibi bakmış.

*Yeni yürüyüş şeklimle,
serçe gibi hafif,
balerin gibi
kibar bir şekilde
mağazaya girdim.*

Daha yeni genç kızlığımı yaşamaya başladığım günlerde bir gün annem beni çağırdı ve benim yürüyüşümü beğenmediği için nasıl yürümem gerektiğini anlattı: "Asker gibi rap rap yürüme, vücudunun bütün ağırlığını ayak tabanlarına vererek yere basma, kendini serçe gibi hafif hissederek parmak uçlarına basarak balerin gibi kibar kibar yürü" dedi.

Bu balerin gibi yürümek fikri benim de çok hoşuma gitti. Akşam yatmadan önce kendi kendime balerin gibi yürümek için çok uğraştım. Sonuç pek olumlu değildi ama zamanla yavaş yavaş beceririm diye kendi kendimi teselli ettim.

Ertesi gün alışveriş için Fikri Bey'lerin mağazasına gittim. Babam ve Fikri Bey mağazanın önünde oturuyorlardı. Burada beraber oturup kahve içmeyi severlerdi. Babam beni gördüğünde dikkatle baktı. Bakışından bir şey anlamadım, o da bir şey demedi. Ben yeni yürüyüş şeklimle, serçe gibi hafif, balerin gibi kibar bir şekilde mağazaya girip alışverişimi yapıp eve döndüm.

Babam akşam eve gelince beni çağırdı, "Kızım o ne biçim yürüyüş öyle, öne doğru sıçraya sıçraya?" diye sordu. Ben de annemin verdiği derse göre yürümeye gayret ettiğimi açıkladım. Babam gülmeye başladı, "Olmamış yavrum, ne serçeye ne de balerine benziyor, seninki daha çok tavşan yürüyüşü gibi olmuş" dedi. "Senin kendi yürüyüşün güzel, vazgeç bundan, kendin gibi yürü."

Böylece annemin yürüme dersi ve benim de balerin yürüyüşümün ömrü bir gün sürdü.

ANNEMİN ZAAFI

Babamın vefatından sonraki ilk 'Yas Bayramı'mızdı.

Annem çocukları çok severdi, bilhassa da erkek çocukları. Onları yirmi yaşlarına kadar çocuk sayar, her gördüğü zaman maşallah der, dua okur, "Allah nazardan saklasın" derdi. Bunun en önemli sebebi de çok sevdiği kardeşi Akif'i daha onüç yaşında iken kaybetmiş olmasıydı. Ne zaman içine bir sıkıntı gelse veya hoşuna gitmeyen bir rüya görse, bize biraz para verip bunu Gümüşhane'deki Yetiştirme Yurdu Müdürüne veya sorumlu bir öğretmene götürmemizi söyler, bununla yurttaki çocukları hafta sonu sinemaya veya bir pastaneye götürmelerini ister, paranın yerine ulaştığını öğrenince sıkıntısı geçerdi.

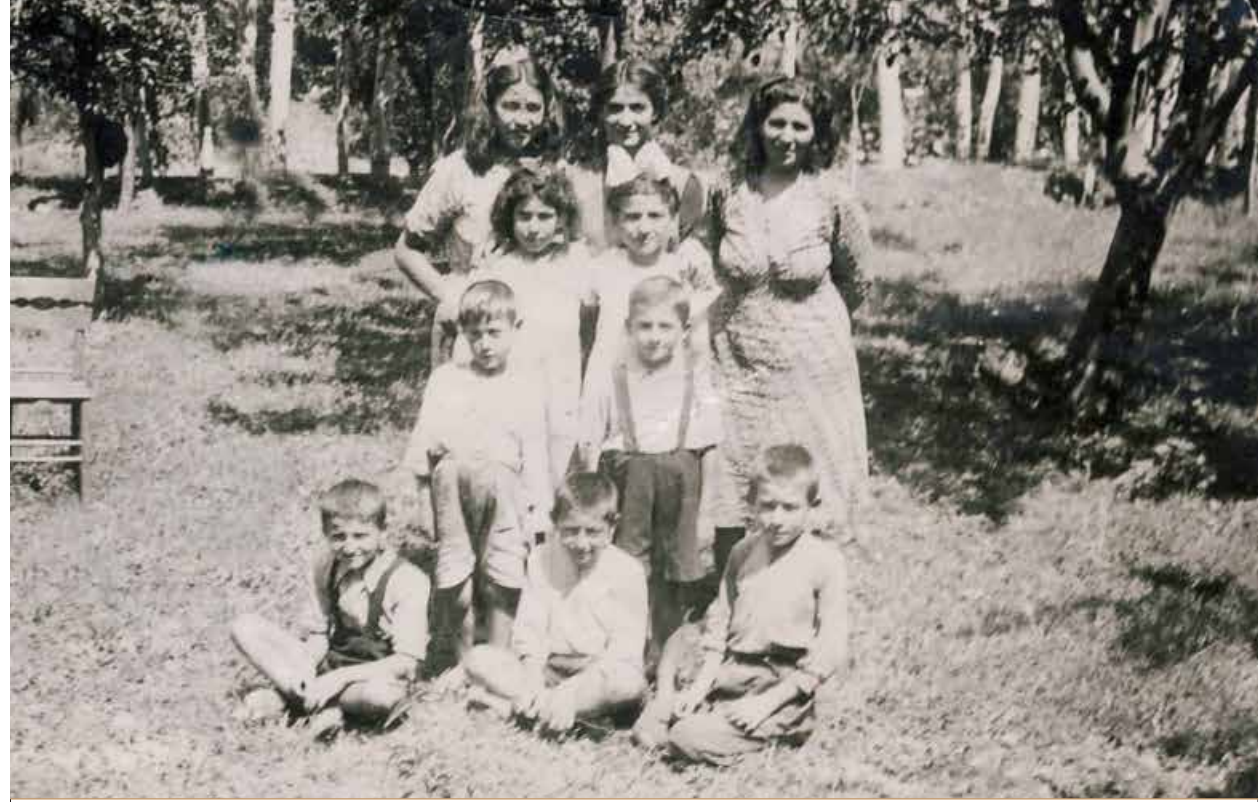
Gümüşhane'de Kurban Bayramlarında kesilen kurbanlardan bir kısmı da hapishanedeki mahkûmlara gönderilirdi. Annem bunun üzerinde çok dururdu. Annem ayrıca cenazelerden sonra yapılan kırk helvasından da mahkûmlara gönderirdi. Helvayı hazırlarken komşuların, ziyaretçilerin sayısına, hapishane personelinin ve mahkûmların sayısı da öğrenilip eklenerek fırına uygun miktarda pide söylenirdi. Annem kuzu tenceresi dediğimiz büyük tencerelerin içinde kavurup hazırladığı helvayı pidelerin içine koyar, sonra da karton kutuların içine bir yandan dua okuyarak kendi elleriyle yerleştirir ve hapishaneye gönderirdi.

Anadolu'da vefat olayından sonra gelen ilk bayram ölen kişilerin yakınlarının 'Yas Bayramı' ya da 'Acı Bayramı' olarak adlandırılır. Akrabalar, komşular ve tanıdıklar bu bayramda mutlaka ziyarete gelirler. Babamın vefatından sonraki ilk 'Yas Bayramı'mızdı. Gelecek ziyaretçiler için hazırlanıyorduk ama annemin hiç neşesi yoktu. Oltan ile beraber düşündük ve Yetiştirme Yurdu Müdürü'nden bu bayramda eve beş, altı çocuk göndermesini rica ettik: "Bu çocuklar ev sahibi gibi olsunlar, diğer çocuklar da eve bayram ziyaretine gelsinler" dedik. "Diğer misafirlerimiz de geldiklerinde onları çocuklar karşılarlar." Müdür de çok memnun oldu.

Bayram sabahı annem pencerenin önündeki sedire oturup beklemeye başladı. Nihayet çocuklar kapının önüne kadar geldiler. Beş kişiydiler ama kapıyı çalmaya çekiniyorlardı. Ben gidip kapıyı açtım, "Hoşgeldiniz, annem sizi bekliyor" dedim. Annemin yüzünde güller açmıştı sanki. Çocukların hepsini teker teker öptü. Çocukların hepsi de çok terbiyeliydiler ve gayet muntazam giyinmişlerdi. Eve neşe getirmişlerdi. Beraberce misafirlerimizi karşıladık, ikramlarımızı yaptık. Misafirlerle konuşurken annem zevkle çocukları izliyordu. Öğle yemeğinde masaya oturduğumuzda konuşmalar başladı ve çocuklar da açıldılar. Bazıları bizim bahçeden nasıl elma çaldıklarını anlattılar. Gece yastık kılıflarını çıkarıp bahçeye gelmişler. Elma ağacına çıkıp sallamışlar, elmalar patır patır düşünce annem sesi duyup pencereyi açmış ve, "Elma hırsızları, dalları sallayıp elmaları ziyan etmeyin, alt dallardakileri toplayın" diye seslenmiş. Onlar da elmaları, armutları alt dallardan korkmadan toplamışlar.

Üzüm zamanında da yine bir gece bahçeden üzüm çalmaya gelmişler. Asmanın üzerine çıktıkları sırada annem yine pencereyi açmış ve yatak odasının penceresine uzanan asma dalından birkaç salkım üzüm koparırken, yanındaki bir kişiye de, “Elma hırsızları henüz üzümü keşfetmediler” diyormuş. Çocuklar bu konuşmayı dinlerken asmanın üzerine sinmiş, annemin camı kapatmasını bekliyorlarmış. Hikâyeyi onlardan böyle dinleyince çok güldük, eğlendik.

‘Yas Bayramı’mız, acı bayramından ziyade annemin kardeşi Akif’in anı bayramı oldu. Çocukların yaptığı her güzel hareketi, annem sanki kardeşi Akif yapmış gibi seviniyor, dudakları açılmadan yüzüne hüzünlü bir tebessüm yayılıyordu.

Annem çocuklarla Gümüşhane'deki evimizin bahçesinde

“Gül ağacının
altından alınmış olan
dilek torbası,
masa başında
toplanıldığında
açılırdı.”

Anneler ailece yılbaşı, Hıdırellez (Bahar Bayramı), Cumhuriyet Bayramı balosu gibi özel günleri kutlamaya çok meraklı idiler. Hepsini de kurallarıyla yerine getirmek isterlerdi. Meselâ Hıdırellez'den bir gün önce 5 Mayıs'ta mutlaka dileklerini birer kâğıda yazıp, torbaya doldurur ve ertesi sabah almak üzere geceleyin bir gül ağacının altına bırakırlardı. Hıdırellez günü tüm akrabalar, tanıdıklarla beraber çoğunlukla bizim bahçede toplanırdı. Masalar kurulur, herkesin piknik için hazırladığı yiyeceklerle masalar hazırlanır, çaylar demlenirdi. Bu arada ayakkabılar da çıkarılıp çimenlerin üzerinde yürünür, böylece baharın kutlaması yapıp bahar aylarına başlanmış olurdu.

Ayrıca o gün yedi tane de köprü geçmek gerekirdi. Bunu Gümüşhane'de yapmak oldukça kolaydı. Çünkü şehrin ortasından geçen Harşit Çayı'nın üzerinde kurulu irili ufaklı çok sayıda köprü vardı.

Sabah gül ağacının altından alınmış olan dilek torbası, masa başında toplanıldığında açılır ve içinden alınan her bir dilek için mâniler okunurdu. Dileği yazan kişi de okunan mânîyi kendince yorumlardı. O zamanlar mânî kitapları da vardı. Mânî okuyacak kimseler ezberden okuyabildiği gibi bu kitaplardan da faydalanırlardı. Aklımda kalan iki mânîyi burada da yazayım:

Mektup yazdın yaz idi,
Defterim beyaz idi,
Daha çok yazacaktım,
Mürekkeğim az idi.

Sepet sepet yumurta,
Sakin beni unutma,
Unutursan geç unut,
Gözyaşını kurutma.

Annem bahçemizdeki bir toplantıda akraba ve komşularla

Dilekler aşk, sevdâ üzerine olmasa bile mânîler genellikle bu konular üzerineydi.

Annem İstanbul'a geldikten sonra da Hıdırellez'de gül altına dilek koyma âdetine devam etti. Ancak dilekler daha da büyüdü. Resim yeteneği pek yoktu. Uyduruk bir bina resmi çizer, hangi çocuğunun eve ihtiyacı varsa onun ev alması dileğini yazardı. Ya da büyükçe bir bina çizip üstüne 'hükümet binası' yazar ve altına da çocuklarının işe girmesi dileğini yazardı.

Kardeşim Ozan Türkiye Petrolleri'nde çalışmaya başladığında bu sefer de kendince bir petrol kuyusu çizip 'Ozan petrol bulsun' diye dilemişti. Bir gün sabah duasını okurken bana dönüp,

– “Gönül, Ozan toprağın altında ne bulacaktı?”

– “Maden.”

– “Hayır, öbürü. İsmi unuttum.”

– “Petrol.”

– “Tamam, ama şimdi duama madeni de ekleyeyim. O da çok lâzım”

diyerek dönüp duasına devam etmişti.

“Süleyman Bey,
Ankara’dan gelen
tiyatro grubu
baloya iştirak etmek
istiyor.”

Anneler Cumhuriyet Balosu için her yıl mutlaka yeni elbise diktirirlerdi. Aslında kendileri de çok güzel dikiş bildikleri halde İstanbul’a gittiklerinde, olmazsa Trabzon’a giderek günün modasına uygun elbise diktirmeye çalışırlardı. Elbiseye uygun renkte ayakkabı da seçerler ya da her elbisenin altına uyabilecek rugan ayakkabı alırlardı. Elllerinde de yine ayakkabıyla aynı renk rugan portföyler (küçük el çantaları) olurdu.

Trabzon’da diktirdikleri çok şık yeni elbiseleriyle Cumhuriyet Balosuna gittikleri bir sefer beni de götürmüşlerdi. Oturacağımız masa en önde, salona hâkim güzel bir konumdaydı. Vali kısa bir konuşma yaptıktan sonra eşini dansa kaldırarak baloyu başlatmış oldu. Çok güzel vakit geçirdik. Saat on buçuk civarındaydı, iki beyefendi bizim masaya yanaşıp babama, “Süleyman Bey, Ankara’dan gelen tiyatro grubu baloya iştirak etmek istiyor. Salonda yer yok, sizin masanızın önü müsait, buraya bir masa koyarak oturmalarına müsaade buyurur musunuz?” diye sordular. Biz birbirimize bakınırken, Meliha teyzem “Biz de şimdi kalkmak mecburiyetindeydik, buyursunlar bu masada otursunlar” dedi. Babam hiç bozuntuya vermedi, “Siz bilirsiniz, ister bu masada otursunlar ister öne masa koysunlar, bizim için bir beis yok” dedi. Annelere bir şey söylemedi ama onlar zaten ayaklanmış, gitmeye hazırlanıyorlardı. Salondan çıkarken göz göze geldiğimiz tanıdıklara tebessüm edip, iyi akşamlar diyerek çıktık. Ben erken ayrıldığımız için üzülüyordum ve dayanamayıp, “Balo sizin neyinize! Elbiselerinizi gösterdiniz ya, o size yeter” diyerek söylendim. Annem hiç aldırmayıp, “Çok konuşma! Hadi, hadi!” gibi bir şey dedi. Babam bana gülümseyip usulca sus işareti yaptı ve elini omuzuma attı. Kendisi çok önemsemese bile annemlerin böyle konulardaki gururunu iyi bilir ve saygı gösterirdi.

Kaybedenler diğerlerine çay ve fasulye kavurması hazırlayacaklardı.

Anneler iskambil oyununa meraklıydı. Parasına oynamazlardı ama çay hazırlamasına ya da helva kavurmasına gibi işler için oynarlardı. Kardeşleri, kuzenleri ile sıkça bir araya geldiklerinde çoğunlukla elişlerini yaparlardı ama bazen de sıkılırlardı, 'Hadi bir altı kol iskambil oynayalım' derlerdi. İşte bu oyunlardan birinde annem ve Meliha teyzem oyunu kaybettiler. Kaybedenler diğerlerine çay ve fasulye kavurması hazırlayacaklardı. Annem de, "O zaman çarşamba günü bize gelin, o gün pekmez kaynatacağım, kete de yaparız" diyerek onları çaya davet etti.

Çarşamba günü annem pekmezi kaynattı, keteleri hazırladı, fasulyeleri de toplamıştı ama misafirler, Saadet, Muzaffer, Behiye, Meliha teyzem ve Saime yengem gözüktüğünde henüz fasulye kavurması hazır değildi. Daha hızlı pişer diye annemin aklına babamın Trabzon'dan yeni aldığı düdüklü tencere geldi. O zaman düdüklü tencereler yeni çıkmıştı. Annem ocaktan kül aldı ve tencerenin arkasını külle sıvadı. Pestil, kavurma yaparken kullanılan kazanlar bu şekilde külle sıvanırdı ki yıkanırken ocağın isleri külle beraber çıkıp gitsin. Annem düdüklü tencereyi sacayağının üzerine oturttu ve gerçekten de on dakikada fasulyeler haşlandı. Sonra yumurtaları kırıp kavurdu ve sofraya yetiştirdi.

O sırada eve gelen Ozan yeni tencerenin küller içindeki perişan halini görünce anneme, "Düdüklü tencereyi icat eden her kimse bu halini görseydi her halde intihar ederdi" demişti.

“Süleyman,
Hatice
yaş peştamal oldu,
sana sarıldı.”

Bir gün yine teyzemler ve yengemlerle hep beraber otururken birden aklıma geldi ve onlara sordum: “Bir daha dünyaya gelseniz tekrar aynı hayatı yaşamak ister misiniz?” Çoğunun cevabı aşağı yukarı aynıydı: Şu anki aklımız ve tecrübemiz yine bizde olsun ama başka bir hayat olsun, arka arkaya aynı filmi iki defa seyretmek, aynı kitabı iki defa okumak sıkıcıdır.

Sadece annem farklı bir cevap vermişti: “Daha çocuk yaştayken hem annemi hem üç kardeşimi kaybettim. Çocukluğumu geri istemem. Kocamla yaşadığım hayatımın aynısını ise bin defa da olsa isterim.” Bunu duyan kuzenim Beyge: “Halamın nasıl cevap vereceğini merak etmiştim ama tam da ondan beklediğim bir cevap verdi” dedi.

Annem ve babamın bitmeyen aşkları ailede bilinirdi. Dayım Sami Zarbun bir gün babama, “Süleyman, Hatice yaş peştamal oldu, sana sarıldı” demişti. Ama babam bunu espiyle karşılaşmış, “Yok Sami, Hatice'nin aşkı Münir Nurettin'dir” demişti. Hatta radyoda Münir Nurettin'in şarkısını duyduğunda, “Hanım bak, seninki söylüyor, aç sesini de dinleyelim” diye de takılırdı.

Babam her akşam eve geldiğinde anneme, “Gel yanıma otur” derdi. Annem de eliğini eline alıp sedire otururdu. Babam, o gün yaşadığı, gördüğü veya hatırladığı gelen ne varsa anlatırdı: Şunun çocuğu üniversiteyi kazandı gitti veya bitirdi döndü, muhtar bilmem kimin oğlunun düğünü var, şu beldeye okul yapıldı, yol yapıldı, suları bağlandı, Fikri Bey iyileşti, Trabzon'dan döndü, geçmiş olsun gitmek lâzım.

Gümüşhane'de kabul günleri vardır. Annem teyzemlerle beraber kabul günlerine gittiğinde akşamüzeri annem, ‘Süleyman şimdi eve gelir’, diyerekten telaşlanırmış. Bilmeyenler annemin babamdan çekindiği için böyle söylediğini zanneder. Hâlbuki annem babamla bir arada olmaktan büyük mutluluk duyar, bir anını eksik yaşamak istemezdi. Annemin yuvasına, çocuklarına olan düşkünlüğü ve fedakârlığının babamla kurduğu yuvanın müşterek sevgisinden kaynaklandığını düşünmüşümdür her zaman.

Biz çok mutlu bir aile ortamında büyüdük. Yedi kardeşin birbirlerine ve çevrelerindeki insanlara olan sevgi, saygı ve hoşgörüsünü büyüdüğümüz bu ortama borçlu olduğumuza inanıyorum.

Bir dergide okuduğum röportajı hatırlıyorum. Gümüşhane'de belirli kişilere 'Geçmişinize dönmek mümkün olsa nerede olmak istersiniz?' diye sormuşlar. Kardeşim Oltan'ın cevabını merakla okumuştum: "Çocukluğuma dönmek isterim, annem, babam ve kardeşlerimle beraber olduğum Gümüşhane'deki günlerime."

Babamın 'Şen Yuva' adlı şiirinden annem için yazdığı bir dördlük:

Ermeni, Rum, Çerkes, Rus ecelerin,
Gürcü, Arap, Acem say nicelerin,
Dünyanın güzellik kraliçelerin,
Sevip, sevildiğim câne değişmem.

Annem, babam, kardeşlerim ve Türkan ablamın eşi Mustafa eniştem ile çocukları Göker ve Tülay

ISSIZ YER

Kardeşim Güngör ve eşi Vehbi Bey

*“Sen güle güle otur kızım,
ben bu ıssız yerde hayatta oturmam.”*

Babamın kayından sonra Şişli’de bir daire aldık ve İstanbul’a yerleştik. Kardeşim Güngör de İstanbul’da oturuyordu. Annem artık sinema, tiyatro gibi gezmeleri terk etmişti. Yaşlanmaya başlayınca (babamı kaybettiğinde ellidokuz yaşındaydı) akraba ziyaretlerini de yavaş yavaş bıraktı. Daha çok onlar annemi ziyarete gelirlerdi.

Sonraları Güngör ve eşi Vehbi Bey gezdirmek için annemle bizi alıp genellikle Sarıyer ile Telli Baba arasında boğaza nazır bir yere götürürlerdi. Arabasını denizi görecektir şekilde yolun kenarına çektiğinde annem arabadan inmeye üşenir, biz de arabada otururduk. Güngör’ler yolun karşısında oturur ve bize de çay gönderirlerdi. Arabanın içinde çaylarımızı içerken ben de, “Camlı köşkte çay içiyoruz” derdim. Camlı köşk arabaydı. Bir gün anneme yolun kenarındaki boş bir arsayı gösterip, “Anneciğim ben bu arsayı alıp üzerine Gümüşhane evlerinin aynısından dik çatılı, cumbalı bir konak yaptırınca seninle orada otururuz” dedim. Annem, ‘Olmayacak bir şey söyleme’ demedi. Sadece, “Sen güle güle otur kızım, ben bu ıssız yerde hayatta oturmam. Sadece gezmeye gelirim” dedi.

Şimdi ben de yaşlandım. İssız bir yerde o çok sevdiğim Gümüşhane konaklarından da verseler yaşamayı istemem. Şehrin gürültü, patırtısına razıyım.

Annem komşuluğu, ziyaretleri çok sevdiği için ıssız bir yerde yaşamayı düşünmezdi ama o çay içtiğimiz yeri de çok severdi. Aslında çok sık bir yere gitmezdi. Daha çok onu ziyarete gelirlerdi. Çarşıya pazara çıkanlar, arada komşular kahve içmeye uğruyorlardı. Yine de Vehbi Bey ne zaman sizi gezmeye götüreyim dese, “Bizi başka yere götürme, Gönül’ün arsasının önünde çay içelim” derdi.

Aradan
on üç sene geçti.
Bu olayı tamamen
unutmuştum.

Kardeşim Oltan'la eşi Ayfer San'ın düğün alışverişi için İstanbul'a geldiğimizde bir gün Büyükkada'ya gezmeye gittik. Çarşıda kahvelerimizi içip biraz dinlendikten sonra Ada ziyaretinin âdetlerinden olduğu üzere faytonla Ada turu yaptık. Sonrasında da biraz yürüyüş yapmak istedik. Anadolu Kulübü'nün arkasındaki uzun bir sokakta yürüdükten sonra denize bakan üç tane evin olduğu küçük bir çıkmaz sokağa geldik. Mekâna ve manzaraya hayran kaldık. Sakin ve çok güzeldi.

Sokağın sonunda dik yamacın kenarından denize doğru inen merdivenlerin başından manzarayı seyretmeye başlamıştık ki hemen arkamızda kalan en baştaki evden çıkan bir hanım merdivenlerden aşağı inmek için yanımıza geldi. Selâmlaştık. Evlerinin yerini çok beğendiğimizi, böyle bir yerde oturdukları için çok şanslı olduklarını söylediğimde kendisinin de aslında kiracı olduğunu söyledi ve kendini tanıttı. İsmi Sevim Zorlu'ymuş (Fatin Rüştü Zorlu'nun kızı). Babaannesinin söylediği bir sözü bize aktardı, bir yerde evin olsun istiyorsan oraya bir iğne atıp 'burada bir evim olsun' demek gerekirmiş. Ben de yakamda bulunan bir toplu iğneyi orada yere atıp niyet ettim. 1966 yılıydı. Sonra bu olayı anneme anlattım. Büyükkada'yı çok severdi: "Kızım niyet ve azim önemli, inşallah bir gün alırsın" dedi.

1967'de İstanbul'a yerleştik. Aradan on üç sene geçti. Bu olayı tamamen unutmuştum. Eşim ve annemin de ısrarlarıyla Büyükkada'da yazlık ev bakmaya başladık. Rahmetli emlakçı Kemal Bey ile dolaşıyoruz ama ben gösterdiği hiçbir yeri beğenmiyorum. Kemal Bey bana, "Senin paran küçük ama gönlün büyük" diyordu. Bir gün, "Sana tam da istediğin gibi bir ev göstereceğim ama evin içini şimdi gösteremem, kiracı var" dedi. "Olsun, yerini görürüz" dedim. Kemal Bey beni alıp seneler önce görüp hayran olduğum o yere götürdü. Doğru hatırladığıma inanamadım. Gidip denize doğru inen merdivenler var mı diye baktım. Evet, merdivenler oradaydı. Aynı yerd. Hemen Kemal Bey'e "Tamam" dedim. Eşim ise, "Sen üç kuruşluk emekli maaşına mı güveniyorsun? Nasıl alacaksın?" dedi.

Eve gelince anneme durumu anlattım. Annem, "Siz yazlığa zaten kardeşinle, Güngör'le beraber gidiyorsunuz. Burayı da ortak alın o zaman" dedi. Kemal Bey'in söylediğine göre evin salon hariç dört odası ve iki banyosu varmış. Bize yeter de artar bile diye düşündük ve Güngör de tamam deyince evin içini bile görmeden kaparoyu verdik. Sonra da evin tapusunu aldık. Aslında eşimin de istediği oldu. Çünkü o da başlangıçta, "Bizim alacağımız evin yanında Vehbi Bey'ler de bir ev olsa yalnız da kalmayız" diyordu.

Evi görmeye giderken annemi de beraberimizde götürdük. Uğurlu gelsin diye kapıyı ilk o açsın istedim. Annem de iyi temenniler dileyerek kapıyı açtı. Evi de, manzarayı da çok beğendi ama evin yeri çok ıssızdı. Yazın bile insanlarla salkım saçak dolu gemilerin önümüzden geçip Adaya geldiğini görmemize rağmen evin yolu çıkmaz sokak olduğu için kimse gelip geçmiyordu. Annem bundan rahatsızlık duydu, “Keşke vapurdan iner inmez karşınıza çıkan çarşının ortasındaki saat kulesinin arkasında bir yerden ev alsaydınız. Ben insan görmek isterim, Allah bu güzellikleri insanlar görsün diye yarattı” diyerek söylendi bize. Neyse ki sonraları komşularımızla ilişkilerimiz gelişince bu ıssızlığı unuttu.

Adadan aldığımız bu daire yeni bir bina değildi. Onarım gerektiriyordu. Diğer taraftan ise denize girmek için gidilebilecek en yakın yer Anadolu Kulübü idi. (Bizim evin önü de deniz ama orada bir kayıkhaneye bulunduğu için denize girmeye elverişli değildi.) Anadolu Kulübü’ne girmek için de üye olmak gerekiyor. Hem evin onarımı için hem de üyelik için para lâzım. Hepsini birden de yapamıyoruz. Güngör’le beraber eşlerimizle konuştuk. Onlar bize, “Önce evin onarımını halledelim, kulüp üyeliğini daha sonra paramız olduğunda yaparız” dediler. Bir de annemin fikrini alalım dedik. Annemin görüşü tam tersineydi: “Evin banyolarını, boyasını yaptırın yeter” dedi, “Kıracılar bu evde oturuyorlardı sonuçta. Siz de kiracı olsanız büyük bir tadilat yapmadan oturacaktınız. İleride eve ne gerektiğini de yakından görüp ona göre paranız olduğunda yaptırırsınız. Üyeliği ise hemen yaptırın. Her sokağa çıktığınızda kulübün önünden geçeceksiniz. Her geçişinizde de üye olmadığınız için üzüleceksiniz.”

Sonuçta annemin dediği gibi yaptık. Çok da isabetli oldu. Kulüpten çokça faydalandık. İki sene sonra da evin ve bahçenin işlerini tamamladık.

Ben yapacağım her işi anneme sorarım. O da fikrini kesin ve emir gibi söyler, o işin öyle yapılmasını ister. Ancak ben de kendi görüşümü savunduğum zaman münakaşa başlar. Böyle bir münakaşanın ardından Güngör bana, “Madem ki nasıl yapılacağını biliyorsun, o zaman ne diye sorup bizi yoruyorsun, bildiğin gibi yap!” dedi. O zaman ona dedim ki, “Annem çok zeki ve isabetli fikirleri var. Ama ben de zekiyim. İki fikri çarpıştırıp doğrusunu bulmaya çalışıyorum.”

Bu konuşmadan sonra ne zaman anneme bir şey sorsam Güngör hemen takılırdı, “Şimdi iki zekânın çatışması başlıyor!”

Büküka'daki evimizden karşı sahilin görünüşü

KOMŞULAR

Eşimle Büyükkada'daki evimizin bahçesinde

*“Hatice teyze’nin canı sıkılıyormuş,
kendisi gelemediği için
mümkünse benim gitmemi istedi.”*

Büyükkada’ya yazlığa annemin isteği üzerine çoğu komşularımızdan daha erken gidiyorduk. Evi bize satan komşumuz Sacide Hanım’lar da erken gelenlerdendi. Annem ile Çamlıca Kız Lisesi’nde aynı yıllarda, hatta bir ara aynı sınıfta okumuşlar. Birbirlerini hatırlayamamışlardı ama konuştukları konular hep okul hatıralarıydı. Okuldan kaçıp yakındaki bahçelerden ayva toplamalarını, okula yatakhaneye gizlice dönüşlerini, hocalarını, ‘sör’lerini anlatıyorlardı. Bütün talebeler gibi onlar da birbirlerine diğer arkadaşlarından haberleri olup olmadığını soruyorlardı.

Diğer bir komşumuz ressam Tiraje Dikem’di. O da annesi ile beraber oturuyordu. Çok kibar, anlayışlı ve dostlarına karşı sevgi dolu insanlardı. Ancak annesi sokağa çıkamıyordu. Tiraje bize gelir anneme, “Annem sizi kahveye bekliyor” diyerek davet ederdi. Bizim gidemediğimiz zamanlarda da kendisi annemin koluna girerek götürürdü.

Komşularımızın ne kadar hassas insanlar olduklarını hatırlatan bir anımı paylaşmak istiyorum. Bir gün annemle yürüyüş yaparken Tiraje’ye rastladık. Annem, “Çok sıkıldık, gel de bir kahve içelim” diyerek bize davet etti. Özür dileyerek, İstanbul’a gitmek mecburiyetinde olduğunu söyledi. Biz eve dönüp balkonda otururken Hikmet geldi. Hikmet ve Selim bizim evin alt tarafındaki kayıkhanenin sahibi olan iki kardeştiler. Büyük ahşap tekneler yapar, satarlardı. Bazen bizi de tekneyle gezmeye davet ederler, mangalda balık kızartırlar, eşleri Ayşe ve Gül ile beraber gezerdik. Anadolu terbiyesi ile büyümüş çok saygılı çocuklardı. O zamanlar evde kalorifer olmadığı için soba yakıyorduk. Ara sıra annemiz üşümesin diye bize odun da getirirlerdi.

Hikmet ile beraber otururken felsefe profesörü Macit Gökmen’in eşi Zahide Hanım geldi. Biz sevinerek onu buyur ettik. Habersiz geldiği için özür diledi ve Tiraje Hanım’ın İstanbul’dan kendisini aradığını söyledi: “Hatice teyze’nin canı sıkılıyormuş, kendisi gelemediği için mümkünse benim gitmemi istedi. O yüzden ben de böyle aniden baskın yaptım” dedi.

Profesör Macit Bey’le eşim de çok iyi anlaşıyorlardı. İmzaladığı iki kitabını hediye etmişti. Annemi de çok sever, sayarlardı. Mevsiminde bahçelerinden dut ve üzüm gönderirler, bazen de beraberce dut yemek için bahçeye davet ederlerdi.

... nişanlısının
mektuplarını
koynunda saklamasını
ve bu mektupların
hâlâ Gümüşhane'deki
çeyiz sandığında
durduğunu da anlattı.

Tiraje bizim evin önünden deniz manzarasını çok sever, bazen arkadaşlarını da alıp hem gezmeye hem de manzarayı seyretmeye gelirdi. Aslında kendi evinin de benzer bir manzarası vardı ama ağaçlardan dolayı görünmüyordu. Tiraje ise ağaçların tek bir dalını bile kesmekten imtina ederdi.

Yine böyle bir gün yanında Çelik Gülersoy ile beraber manzarayı izlemeye evin önüne gelmişlerdi. Balkonda oturmakta olan annemle selâmlaştıklarında biz de birer kahve içelim diye davet ettik, kırmayıp geldiler. Tiraje, annesini kaybetmişti. Annesinin arkadaşı diye anneme daha da yakınlaşmıştı. Çelik Gülersoy ile ilk defa tanışıyorduk. Ama o bana, "Ben sizi giyaben tanıyorum" dedi. Oltan'ın ablası olduğumu ve Büyüka'da belediye meclisi üyeliği yaptığımı biliyordu. Tiraje, bir 'Ada sevdalı' diyerek bahsetmiş benden.

Ben içeride kahve hazırlarken, annem de onlara harp yıllarını, babamla nişanlanmasını, cihan harbi bitince evlenecekleri sırada nişanlısının ve onun gibi bütün genç erkeklerin İstiklal Savaşı'na gidişini anlatıyordu. Annemin olduğu gibi, arkadaşlarının, komşularının eşleri, nişanlıları, kardeşleri de savaştaydı. Her şehit haberinin gelişinde, kendi başına da gelecek diye gizli gizli ağlamasını, nişanlısının mektuplarını koynunda saklamasını ve bu mektupların hâlâ Gümüşhane'deki çeyiz sandığında durduğunu da anlattı.

Çelik Bey annemin anlattıklarından çok etkilenmişti. Gözleri dolmuş gibiydi. Eğilip annemin elini öptü. Çelik Bey çok konuşkan birisiydi, sürekli bir şeyler anlatırdı. Bir gün, 'biz Adalılar' diye bir şey anlatırken ben de, "Biz Adalı değiliz. Ada'ya sonradan geldik, Gümüşhane'liyiz" dediğimde bana dönüp, "Ben sekiz senede Adalı oldum, siz otuz senede olamadınız mı?" demişti.

Ye'is

Kâtip son mektuptur yaz zalim yâre,
Geyinsin al, yeşil, siyahı dürsün,
Kat'i karar mı bildir nigâre,
İsterse ağlasın, isterse gülsün.

Nedense elemle doludur başım,
Felek de zehirle pişirmiş aşım,
Belki de dikilmez bir mezar taşım,
Yeter ki naaşime kefen bürünsün.

Aşkın gülüşü gamdır, elemdir,
Yarayı sineden almış derindir,
Kesmez ümidini Hak'tan emindir,
Bırakın fânide varsın sürünsün.

*“Bukleli saçlı kız,
sen daha çok küçüksün,
çarşafını çıkar da
rahat rahat koş.”*

Bir gün Macit Bey ve eşi Zahide Hanım bize gelirken beraberlerinde hem meşrutiyet dönemi Meclisi Mebusan üyelerinin hem de Cumhuriyet'in ilk dönemindeki mebusların resimlerinin bulunduğu bir albüm getirdiler. Anneme amcası Veysel Rıza Zarbun'un resimlerini göstermek için getirmişler. Albüme bakarken Atatürk'ten ve Cumhuriyetin getirdiklerinden konuşmaya başladılar. O zaman annem de ilk çarşaf giyişini şöyle anlatmıştı:

“Amcam Veysel Rıza Bey bir yaz günü bütün akrabaları Büyükkada'ya gezmeye götürdü. Anadolu Oteli'nin yanındaki oteli (muhtemelen Akasya Oteli) tamamen bizim için kapatmıştı. Ertesi günü faytonlar çağrıldı ve hep beraber binerek pikniğe gittik. On iki yaş civarında olmam lâzım. Babam da bana ilk defa çarşaf giydirmişti. Diğer çocuklar ile oyun oynamaya başlayınca ben çarşafı unuttum. Onlarla beraber koşturmaya başladım. Başım açılmış, çarşaf belimden aşağı sarkmış ama hiç farkında değilim. Ta ki yanımızdan geçen iki genç bana, “Bukleli saçlı kız, sen daha çok küçüksün, çarşafını çıkar da rahat rahat koş” diyene kadar. O zaman aklım başıma geldi. Hemen çarşafımı toparlayıp başımı örttüm. Mahcup bir şekilde babam ve amcamların yanına geldim ama yüzlerine bakamıyordum. Amcam babama dönüp, “Sen henüz çocuk olan kızına çarşaf giydirirsen o da böyle giyer işte. Gezi de bumundan geldi çocuğun” dedi. Babam ise bana bakıp gülümsüyordu. O zaman çok da büyük bir kabahat işlemediğimi anlayıp rahatlamışım.”

Macit Bey annemin bu anısına çok güldü. Kendine mahsus tavırları vardı. Anneme sorular sorar, cevaplarını da çok ciddî bir şekilde dinlerdi. Annemi oyalamak için mi, yoksa gerçekten bu olayları dinlemek ona çok cazip geldiği için mi bilemiyorum. Her zaman annemin çok zeki ve kuvvetli görüşleri olduğunu söylerdi. Macit Bey'le konuşmak başlı başına bir zevkti. Olayları öyle güzel analiz eder ve bize sunardı ki, o fikirleri hemen benimser, kendi bilgi ve görüşümüz gibi kabul ederdik.

*Orhan ağabeyime
benzetip,
“Benim oğlum gibi
yakışıklı”
derdi.*

Büyükada'daki komşuluk ilişkilerimiz o kadar güzeldi ki Gümüşhane'yi hiç aratmadı. Annemin arkadaşı Sacide Hanım'ın vefatından sonra da yanımızdaki köşke Sacide Hanım'ın yeğeni İnci Hanım ve eşi Mahir Bey taşındılar. Anneme karşı çok duyarlı ve saygılıydılar. Köşkün etrafındaki duvarları yaptırırlarken bize bakan tarafı yükseltmediler. Annemin odasının camı onların bahçesine bakıyordu. İçinde asırlık palmyeler de olan çok güzel bir bahçeydi. Köşkün tarihî kıymeti de vardı. Vaktiyle Ziya Gökalp burada oturmuş. Daha sonraları köşkü yıkıp yerine eski şeklini muhafaza ederek de olsa her bir katı ayrı bir daire gibi kullanılacak şekilde yeniden yaptırdılar. Eşim Rıfki yıkılmadan muhafaza edilmesi ve üzerine de Ziya Gökalp'in burada oturduğunun yazılması gerektiğini söylerdi. Ada'da birçok tarihî köşk vardır. Ama hemen hemen hepsi yıkıldı ve yeniden yapıldı. Biraz ilerimizde Troçki'nin oturduğu bir köşk vardı. Ada'da oturduğumuz dönemde o da yıkıldı.

Mahir Bey yeni köşkün bahçesindeki palmyelere dokunmadan ortasına bir havuz yaptırdı. Bahçe daha da güzel oldu. Sık sık annemin koluna girerek bahçeye götürür, otururlardı. Annem Mahir Bey'i Orhan ağabeyime benzetip, “Benim oğlum gibi yakışıklı” derdi.

Üst katımızda Kadriye Hanım ve Hüsamettin Bey otururlardı. Üç çocukları vardı. Hepsini de neredeyse elimizde büyüdüler. Şimdi onların da çocukları oldu. Onlar taşındıktan sonra Bella geldi. Çok tatlı bir madamdı. Balkondan seslenirdi: “İşinizi çabuk bitirin, yarım saat sonra kahveye geleceğim.” İki sene oturdu.

Bizim oturduğumuz ev betonarmeydi. Solumuzdaki ahşap köşkte Şükran Hanım'lar oturuyordu. Evini çok sever, yıkılıp yeniden yapılmasına gönlü razı olmazdı. Denize kadar uzanan bir bahçesi vardı. Şükran Hanım her sabah mutlaka annemle kahve içerdi.

PEMBE İNCİLİ ÖRTÜ

*Karmaşık hikâyesi
olan filmi uzun uzun
anlatmaya üşendim.*

Bir yaz sabahı kardeşim Güngör balkonda kahvaltı sofrasını toplarken bize de birer bardak keyif çayı getirdi. Annem bana dönüp, “Gönül, akşam seyrettiğin filmi bana anlatsana” dedi. Ben de biraz karmaşık hikâyesi olan filmi uzun uzun anlatmaya üşendim. Onun yerine çocukken dinlediğim ve çok sevdiğim ‘Pembe İncili Kaftan’ hikâyesini aklımda kaldığı kadarıyla anlattım. Annemin milliyetçi duygularına hitap edeceği için beğeneceğini tahmin ettim. Hikâyeyi bilmeyenler için aklımda kaldığı kadarıyla burada da özetleyeyim:

Osmanlı zamanında padişah bir ülkeye elçi göndermek üzere birisini görevlendiriyor. Elçi bu görev için para kabul etmiyor ama devletini iyi temsil edebilmek için gösterişli bir şekilde gitmek istiyor. Bunun için bütün mallarını satıyor ve tüm parasını elçilik heyetinin atları, arabaları, kıyafetleri için harcıyor. Kendine de çok pahalı pembe renkli incilerle süslenmiş bir kaftan diktiriyor. Gittiği ülkenin hükümdarı elçiyi aşağılamak için huzurunda ona oturacak yer göstermiyor. Elçi de kaftanını yere serip gururla üzerine oturuyor. Giderken kaftanını orada unuttuğu hatırlatılınca, “Hayır unutmadım, gelen başka misafirleriniz olursa onların oturması için Osmanlı Padişahından size hediye olarak bıraktım” diyor.

Annem, hikâyeyi bitirdiğimde Güngör’e döndü, “Kızım benim pembe incili yatak örtümü getir. Karyolama örtüp kullanacağım. Sadece gelin olduğum zaman kullandım. Lohusalığımda bile kullanmadım. Kayınvalidem bana, “Kızım bu çok güzel bir örtü aman bozulmasın, kızlarına kalsın” demişti. Ama siz de kullanmadınız. İstanbul’a geçince mutlaka getir, ben kullanacağım” dedi.

Annemin söylediği örtü gündelik kullanım için hiç uygun değil. Annem gibi yaşlı birisinin rahat edebilmesi mümkün değil. Güngör çarşıdan annemin örtüsüyle aynı renkte bir nevresim takımı aramış, bulmuş. Şeker pembesi bir takım. Ortasında da güller ve yapraklarla uzanan bir dal deseni var. Annem örtüyü görünce sanki hiç incili örtüsünü ısrarla isteyen o değilmiş gibi, “Çok güzelmiş. İyi ki aldınız. Ben pembe rengi çok severim. Nişan elbisem de pembeydi. Üstünde incilerle danteller de işliydi. O elbisemi de Ayhan okulda müsamerede lâzım diye alıp götürdü. Sonra her lâzım olduğunda okullardan istediler, ta ki kaybolana kadar” dedi.

Sanırım benim anlattığım hikâyenin etkisiyle annem de gereksiz yere kıymet verdiği düşündüğü örtüsünü hatırlamış ve öyle konuşmuştu ama sonra unuttu.

ABLAMIN RÜYASI

Kız kardeşlerim Türkan, Ayhan ve Güngör

*“Elimde olsa seni önce
akıllı olarak dünyaya getirirdim.”*

Ayhan ablam esprili, şakacıdır ve insanlara takılmayı sever. Ama bunları da dozunda yapardı ki temas ettiği herkes de onu çok sevdi. Yazları çoğunlukla bize gelirdi. Yine böyle beraber olduğumuz bir yaz günü Ayhan ablam,

- “Anne benim belime üç parmak genişliğinde bir altın kemer al ki Güngör ile Gönül beni kısıkansın” dedi. Annem de,
- “Senin belin var mı ki kemer alayım, dümdüzsün.”
- “O senin kabahatin, beni neden belsiz dünyaya getirdin?”
- “Elimde olsa seni önce akıllı olarak dünyaya getirirdim.”
- “Bak şimdi kabahatin iki oldu; hem belsiz, hem akılsız dünyaya getirmişsin. Artık hiç değilse bir Trabzon çekme bileziği hak ettim” dediğinde biz gülmeye başladık. Annem de,
- “Senin asıl niyetin zaten kemer değil bilezikti en başından beri ama boşuna ümitlenme.”

Aradan bir hafta geçmişti ki Ayhan ablam şansını bir kere daha denedi:

- “Anne senin yüzünden geceleri uyuyamıyorum. Küçükken beni dövmek için yakalamaya çalışırdın, ben de hep kaçardım. Şimdi üç çocuğum oldu, hâlâ rüyalarımda sen arkamdan koşuyorsun beni dövmek için. Bak beni ne kadar çok korkutmuşsun” dedi. Annem de,
- “Ben seni hiç dövmemişim. Zaten dediğin gibi hep kaçardın. Şimdi anlamsız anlamsız konuşup benim canımı sıkma.”
- “Canın sıkılmasın anneciğim. Koluma bir Trabzon çekmesi alırsın, üstü de pırlanta işli olsun. Ben artık hep bileziği görürüm rüyamda.” Sonunda Ayhan ablam istediğini elde etti. Annem bize dönüp,
- “Kızım beraber gidin Ayhan’a bir bilezik alın. Yoksa bana bu bileziği aldırana kadar daha ne hikâyeler uyduracak kimbilir?”

ANNEM, BİLGE VE BİZ

Soldan sağa Göker, annem, Bilge'nin ağabeyi Remzi, Bilge ve Ozan

“Kız bir daha
annemin yanında el işi yaparsan
senin parmaklarını kırarım.”

Kardeşim Ozan'ın eşi Bilge, bir yaz tatilinde çocukları Faik ve Ebru'yu da alarak Gümüşhane'ye gelmişti. Ancak o tarihte Orhan ağabeyim ve Ayhan ablamlar da bizdeler ve ev ağzına kadar dolu. Tabii evin işleri de kalabalık. Bilge tatil diye gelmiş ama dinlenmesine imkân yok. Sabah erken kalkıp hem çocuklara koşturuyor hem de evin işlerine yardımcı oluyor. Ancak öğleden sonra oturma fırsatı buluyor. O zaman da sedirin bir köşesine annem, diğer köşesine Bilge geçip karşılıklı elişi yapıyorlar.

Annem dikiş ve el işini iyi bilir, yapar ve yapanları da çok takdir ederdi. Bu durumu gören annem de daha Bilge gitmeden onun yanında her gün bize söylenmeye başladı: “Bakın Bilge hem bir jeolog olarak çalışıyor hem de ev işlerine ve çocuklarının bakımına yetişiyor. Evine kadın bile tutmuyor, dikiş ve elişini bile yapıyor. Siz hâlâ elleriniz dizlerinizin üzerinde oturun durun.”

Sonunda bir ara Ayhan ablam Bilge'yi mutfağa çekti ve “Kız bir daha annemin yanında el işi yaparsan senin parmaklarını kırarım” dedi. “Biz buraya dinlenmeye, tatil yapmaya geldik. Senin onun karşısına geçip el işi yapman yüzünden sürekli bize söyleniyor.”

Bilge de annem gibi el işi yapmadan boş oturamıyordu ama ondan sonra Ayhan ablam yanlarına geldiği zamanlarda hemen el işini bırakıp yanına saklamaya başlamıştı.

*“Desinlere gitmeyin
ama kendinize de
iyiyi lââyık görün.”*

Annem çok tutumluydu. Ama hayatını da imkânları dâhilinde en güzel şekilde yaşamak isterdi. Bize de “Desinlere gitmeyin (gösterişe kaçmayın) ama kendinize de iyiyi lââyık görün, ev alırken başınızı sokacak ev almayın, huzurla ve severek oturacağınız ev alın, gerekirse birkaç sene geç olsun önemli değil” diye söylerdi. Biz de ev alırken onun dediklerini dikkate aldık. İddialı değil ama severek oturacağımız evler aldık.

Ada'daki evi de çok severek aldık. İlk oturduğumuz sene bir hanım gelmişti, kalp ameliyatı geçirdiği için Anadolu Kulübü'ne yakın düzayak olduğundan bizim evi kiraya verirse tutmak istediğini söyledi. İyide bir kira teklif etmişti. Evi satın alırken verdiğimiz neredeyse beşte birini yıllık kira olarak verecekti. Ertesi sene isterseniz çıkarım da diyordu. Eşim Rifkî'ya ve kardeşim Güngör'e sorduğumda onlara da cazip geldi: “Verelim, gerekirse biz de biraz kulüpte kalınız” demişlerdi. Anneme sorduğumda ise, “Hayır kızım, para her şey değildir, yaşamak için lâzımdır sadece” dedi. “Parayı yaşantınıza tercih edecek bir hata yapmayın sakın. Bir süre sonra para daha cazip gelmeye başlar, her sene kiraya verirsiniz. Burayı severek aldınız, imkânınız dâhilinde olan en güzel yaşantıyı kendinize lââyık görün, siz oturun burada” demişti.

“Bunların annesi
artık biziz,
istikballerini
düşünmemiz lâzım”

Orhan ağabeyimin eşi Seniye yengem vefat edince dört çocuğu öksüz kaldı. Akif ve Atıf yetişkin sayılırlardı ama Afife ve Sibel henüz küçüktüler ve sağlık açısından bazı rahatsızlıkları da vardı. Bu durum annemin üzerine mesuliyet yüklemişti. Annem, “Bunların annesi artık biziz, istikballerini düşünmemiz lâzım” dedi. O yüzden de öncelikle ikisinin de gelecekte oturabileceği bir daire almaya karar verdi.

O zamanlar bir kooperatife girerek küçük taksitlerle ev almak mümkündü. Koşuyolu’nda bir kooperatife yazıldık. Annem bu durumdan çok memnundu. ‘Hayatıma bir gaye geldi’ diyordu. Yaşlandığı ve elden ayaktan düşmeye başladığı için yaşamının anlamsızlaşmaya başladığını, sıkıldığını düşünüyordu. Bu şekilde kendine bir hedef belirlemişti. Ancak kooperatifin inşaatı da uzadıkça uzadı. Kooperatif başkanı da bir trafik kazasında vefat etmiş, yeni bir başkan işi devralmıştı ama işler yine de çok hızlı gitmiyordu. Bir gün Atıf, “Babaannem kızlardan sonra bana da bir daire alacak” dediğinde annem bu kooperatif işlerinin uzamış olmasından duyduğu sıkıntı yüzünden, “Hadi oradan, ben daha kimseye ev almam” demişti. Ama yine de bu fikir de hoşuna gitmişti. Keşke imkânımız olsa da gerçekten bir ev daha alabilsek diye düşünüyordu.

Bana, “Kızım ben Allah’a dua ediyorum ki bu evler bitene kadar bana iki üç sene daha ömür versin, sonra da Atıf için bir ev almaya en azından başlayabilelim” demişti. Ben de, “Anne sen yanlış yapıyorsun, sen Allah’tan sana evler bitene kadar ömür vermesini isteyerek dua etseydin, bundan sonra öyle yap bari” demiştim. Annem, “Olmaz öyle şey, Allah nasıl takdir ediyorsa öyle yapar. Şimdi dönelek edip öyle bir şey isteyemem” dedi. Koşuyolu’ndaki daire annemin vefatından iki sene sonra tamamlandı. Atıf için bir eve başlamaya ömrü yetmemişti maalesef. Galiba Allah’tan istediği kadar yaşadı. Öldüğünde seksen beş yaşındaydı.

ANNEMİN GELİNLERİ

Annem, Ayfer ve
Ayhan ablam

*“Biz de gelinlerimize
nasıl davransak da bizden
hep bu şekilde sevgiyle bahsetseler”*

Annem gelinlerine ve damatlarına karşı hep saygı ve sevgisini korumuş, her zaman onlara destek olmuştur. Orhan ağabeyim evlenip eşi Seniye yengemi Gümüşhane'ye getirdiğinde annem hepimizi yanına toplayıp, “Yengenizin annesi babası yok, yetim, bir şeye üzülse veya alınsa derdini anlatacağı paylaşacağı yakını yok. Onun için çok anlayışlı davranmanızı istiyorum” demişti.

Yengem, neş'eli ve esprili bir kadındı. Sesi de çok güzeldi, sık sık şarkı söylerdi. Anneme göre yengem şarkılarla dertleşip konuşuyordu. En çok da ‘Söylemek istesem dilimdekini, ciltlere sığmayan kitap olur’ şarkısını söylerken ağlardı. Annem de ona, “İstersen çocuklar bize kahve hazırlasın da, (yaz ise bahçedeki asmanın altında, kış ise evde) biz sizinle kahve içip fal bakalım” derdi. Yengem, “Tabî Hanım Anne” der ama annemin ne düşündüğünü de anladığı için bize de alttan alttan bakıp gülerdi. Ayhan ablam da, “Sen işin kolayını buldun, canın kahve istediğinde bir şarkı yetiyor” diye takılırdı.

Ölten'in eşi Ayfer, annemin çok sevdiği bir ailenin ve arkadaşının kızıydı. Ayfer de annem gibi dindar, milliyetçi ve bonkördü. Fakiri bilir, yardımı sever, misafirperver, hürmetli ve saygılıydı. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi mezunu bir öğretmendi ve talebelerine karşı daima bir anne gibi davranırdı. Talebelerinin arasında ‘Ayfer Anne’ diye anılırdı. Bu vasıflarıyla annemle de iyi anlaşırdı. Ayrıca annem gibi her şeyin iyisini severdi. Ayfer, arkadaşları ile konuşurken o kadar çok ‘hacı anne şöyle dedi, hacı anne böyle dedi’ diye bahsetmiş ki arkadaşlarının anneleri, kayınvalideleri bunu duyunca, “Biz de gelinlerimize nasıl davransak da bizden hep bu şekilde sevgiyle bahsetseler” demişlerdi.

Özan'ın eşi Bilge ise hiç boş oturmasını bilmezdi. Jeolog olarak hem işini yapıyor hem de evde yanına hiç yardımcı bir kadın tutmadan evin işlerine yetişiyordu. Aynı zamanda dikiş de diker, güzel örgü işi yapardı. Annem gibi de tutumludur. Kooperatiflere girer ev alır, para işinden iyi anlardı. Yanında çalışan memurlara da ev sahibi olmaları için yol gösterir, yardımcı olurdu. Yaşlı komşularının faturalarını yatırmalarına bile yardım etmeye yetişirdi. Annem de Bilge'yi bize örnek gösterirdi her zaman.

Bilge aynı zamanda sokak kedilerinin de baş koruyucusudur. Onları toplar, evde, bahçede bakar ve sahiplendirmeye çalışır. Herkes güzel sağlıklı kedileri seçip aldığı için genellikle sakat olanlar ona kalır. Bu yüzden o kadar çok kendi bakmaya mecbur kaldığı kedisi oldu ki, oturduğu evi onlara ayırıp kendisi bir üst katına taşındı.

DAMAT - KAYNANA

*Konuşmayan birisi
olduğu için
Gümüşhane'de
'Sus Kâzım Efendi'
diye bilinirmiş.*

Güngör'ün ikizleri doğduğu zaman annem de kızının yanında olmak için İstanbul'a geldi. Güngör öğretmen olarak çalıştığı için sonraki senelerde de annem çocukların bakımında yardımcı olmak için kışları İstanbul'da kalmaya başladı. Çocukları çok sevdiği için hemen her kış geldi. Sonraları yaşlandığı zaman artık yazları da Gümüşhane'ye gidemez oldu. Ancak son zamanlarda annemin konuşmalarında da bir değişiklik oldu, eve gelip giden herkese, "Benim Gümüşhane'de dayalı döşeli evim duruyor" demeye başladı. Daha da sonraları ara ara, "Artık Gümüşhane'deki evime gidip oturacağım" diye tuturmaya başladı ama biz bunun manasını anlamadık o zaman.

Bir gün televizyonda damat - kaynana ilişkisini konu alan bir komedi programı seyrederken biz de gülüyorduk. Annemin ise hiç hoşuna gitmemişti: "Eskiden gelin-kaynana diye söylerlerdi, şimdi de damat-kaynana demeye başlamışlar, sözde espri yapıyorlar" deyince bizim de gülmemiz yarım kaldı. O aralar televizyonda böyle konular çok sıkça işleniyordu hâlbuki. Güngör'ün eşi Vehbi Bey çok kibar bir insandı. Televizyonda böyle şeyler çıktığında o da rahatsız olmaya başladı. Annemi sever ve saygı gösterirdi. Annemin ölümünden sonra, onun televizyonun karşısındaki divanda her zaman oturduğu yere hiç oturmadi, bizim de oturmamızı istemedi. Orayı boş gördüğünde, annemin sanki abdest almaya gittiğini ve biraz sonra gelip yerine oturacakmış gibi hissettiğini söylerdi.

Benim eşim Rifki hiç konuşmaz, sevgisini dışarıya göstermezdi. Amcasına benzemiş. O da Rifki gibi ağır başlı, konuşmayan birisi olduğu için Gümüşhane'de 'Sus Kâzım Efendi' diye bilinirmiş. Rifki'nin guatr ameliyatı olmasından sonra hastaneden çıkacağımız zaman, Rifki bir hafta annemin yanında kalmak için onun yanına gitmek istedi. Ben de götürdüm ve anneme durumu izah edip Rifki'nin onun odasında kalmak istediğini söyledim. Annem de, "Tamam kızım" dedi.

Daha sonra bana Rifki anlattı: Annem her akşam yatmadan önce ve her sabah kalkınca Rifki'nin yanında dua okumuş, sonra da elini onun başına koymuş. Rifki çok hızlı bir şekilde iyileşti. Annemin ölümünden sonra Rifki, onun Büyükkada'daki yatağını bozdu. Karyolasının başında resmi, Kur'anı ve tespihi asılı, nevresim takımları ve yorganını aynı olduğu gibi saklattı. Daha sonraları kendisi doksan üç yaşında ölene kadar da Büyükkada'da kaldığımız zamanlarda hep annemin yatağında yattı. Bir tanıdığa baston lazım olduğunda ben annemin bastonunu vermek istediğimde de Rifki buna izin vermemiş, onu kendisinin kullanacağını, başka bir tane alıp vermemi söylemişti.

“Kızım Hatice,
bir işi de bilmiyorum,
yapamıyorum de.”

Babaannem muhafazakâr, kuralcı bir ailedendi. İşinden başka bir şey bilmeyen, gezmeyle, eğlenceyle hiç ilişkisi olmayan birisiymiş. Sadece bayram ziyaretlerine, taziyeyle, gözün aydına vazife olduğu için gidermiş. Annem gelin gittiğinde önce çok endişelenmiş ama korktuğu gibi olmamış. Bahçenin, mutfağın işlerini, çamaşır yıkanmasını yardımcıyla beraber üstlenmiş. Çocukların beş tanesi onun sağlığında doğmuş, onları da hemen hep o bakmış. Anneme de evin temizliğini bırakmış. Öte yandan çoğu zaman ev işleri hallolduktan sonra, öğleden sonra, anneme elişini alıp babasına veya gezmeye gitmesini de söylemiş.

Annemler ailece her zaman gezmesini, eğlenmesini, oyunu sevmelerine rağmen çok da çalışkandırlar. Annem her zaman erkenden kalkıp evi temizler, sonra da elişine oturur, herkesin elbiselerini, çamaşırlarını diker, hırkalarını, kazaklarını örerd. O zamanlar tığla örülen perde, masa örtüsü ve danteller moda olduğu için onları örüyor, iğne oyası sehpa örtüleri, başörtüleri işliyordu. Bu elişlerinin hepsi şimdi ondan kalan hatıralar olarak torunlarında duruyor.

Babaannem bir gün annemi çağırmış, “Kızım Hatice, bir işi de bilmiyorum, yapamıyorum de. Kocan zannedecek ki âdet böyledir, sanki bütün kadınlar bunları yapabilir” diyerek onu övmüş. Yine böyle bir gün annem kendine bir elbise dikmiş ama çok da beğenmemiş. Babama gösterirken babaannem, “Çok güzel oldu Hatice” diyerek ona çok yakıştığını söylemiş. Annem daha sonra babaanneme, “Valide hanım, oğlunun yanında beni hep methediyorsun” deyince babaannem, “Kızım, kocasının yanında karısına eteğini düzelt dersin kocanın gözü ondan sonra hep oraya takılır, vebali vardır, iki lâf bir büyüdür, çok dikkatli konuşmak gerekir” demiş. “Ayrıca ben doğru söylüyorum, ben kendim iğne tutmasını bile bilmiyorum, sen çok beceriklisin.”

Babaannem ölünce annemin gözü dünyayı görmemiş. Ben şimdi ne yapacağım diye çok endişelenmiş. Bir gün Muzaffer teyzem, “Yeter artık, bak altı ay oldu ama hiçbir iş yarım kalmadı” dediğinde annem de bakmış ki gerçekten de tüm işler eski düzenine göre yapılıyor ve yolunda gidiyor. O zaman babaannemin sözünü hatırlamış, “Hatice, benden sonra sen bütün işlerin altından kalkarsın. Kendini işe kaptırıp çocukları ihmal etme!”

ŞİİR OKUMA YARIŞMASI

Önde annem, arkada Meliha teyzem, ben ve Saadet teyze

... yine şarkı yerine
başladılar şiir okumaya.

Annemin ve teyzelerimin ekseriyetinin sesi güzel değildir. Bu yüzden mırıldanarak şarkı söylemek yerine mırıldanarak şiir okurlardı. Bu şiirlerin hemen hemen hepsi kahramanlık ve vatan üzerine yazılmış şiirlerdi. Bu da harp senelerinden çıktıkları için olsa gerek.

Bir gün teyzemlerle gezmeye Yıldız Parkı'na gitmiştik. Annemler parkın güzelliğinden etkilenmiş olacaktı ki yine şarkı yerine başladılar şiir okumaya. Bizim okuldayken ezberlediğimiz şiirleri onlar da gayriihtiyarî ezberlemiş olacaktı ki sıra onlara gelince Şerefnur teyzem de iştirak etti. Böylece şiir korusu üçlendi. Şiirler onun okul yıllarının şiirleriydi. Kendi yıllarının şiirlerini okuma şerefini de onlara bırakmadı. Şerefnur teyzem annemlerden yaşça çok küçüktür. Tekne kazıntısı derler, bizlerden sadece birkaç yaş büyüktür. Ama Şerefnur teyzem onları bastırsın diye çok yüksek sesle bağıra bağıra okuyordu: "Uçtuk Mohaç ufkunda görülmek hevesiyle" veya "Ey mavi göklerin kızıl ve beyaz süsü" Onlar bitiyor, bir başkasıyla devam ediyorlar: "Dur Yolcu! Bilmeden gelip bastığın bu toprak".

Şerefnur teyzem ise hâlâ annemleri bastırsın diye var gücüyle bağıırıyordu ki artık Meliha teyzem dayanamadı, "Kızım sen git de eczanende ilaç yap (Şerefnur teyzem eczacıydı), sen şiir okumayı bilmiyorsun" dedi. Sonra da anneme dönüp, "Abla sana eniştemin bir şiirini okuyayım, ister misin?" diye sordu. Annem, kendi kocasının şiirini dinleyeceği için mutlu olmuştu. Şerefnur teyzem ise şiiri ezberden bilmediği için saygıyla susup dinlemeye başlamıştı.

Teyzem şiiri okumayı bitirince annem, "Meliha, hiç kimse senin kadar güzel şiir okuyamaz" dedi. Teyzem bir kahkaha atarak, "Abla biliyorsun okulda da önemli günlerde hep bana okuturlardı şiirleri. İsmet İnönü Gümüşhane'ye geldiğinde de ben okumuştum" dedi ve o günkü şiir okuma yarışmasının galibi Meliha teyzem oldu.

Bir koşma

Ne dedim de sevdim seni sevdiğim?
Kerem ettin yaktın yandırdın beni,
Lûtfun mudur, suçum mudur çektiğim?
Bir sonsuz söz ile kandırdın beni.

Şirinim söyledin dağları deldim,
Zöhredir dediler durmadan geldim,
Leylâya benzetip ardınca gezdim,
Çıkılmaz yollara saptırdın beni.

Aşkınla çağlıyor heyhat gözlerim,
İz etmedi kalbinizde sözlerim,
Mecnun gibi her an seni gözlerim,
Ahir gurbet ile saldırdın beni.

“Sen aldırma,
annem onun dersini
verir”

Gümüşhaneli hanımlar, benim görüşüme göre çocuklarına karşı biraz hanımağa zihniyeti taşırlar. Annemlerin tarafta bu daha da fazladır. Çocukları büyüyüp evlenseler bile otoriteleri hep üzerlerindedir. Her işlerine karışma haklarını hiç kaybetmezler. Bilhassa annem, Behiye teyzem ve Meliha teyzem. Bu baskınlık çocukken yapılan haylazlıklara da dayak olarak yansırı. Yanlış bir şey yaptığımızda annemden tokat yemişliğimiz çoktur.

Evlenmemin üzerinden iki sene geçmişti. Büyükada'da yazlıkta annemle beraberdik. Eşim Rifki da yıllık iznini almış ve yeni gelmişti. Ama onun geldiği akşam için ben daha önceden arkadaşlarıma konken oynamaya gideceğime söz vermiştim. Mecburen müsaade istedim, annem de, eşim de ses çıkarmadılar. Ama akşam oyun uzayınca, bırakıp kalkamadım ve eve geç kaldım.

Eve geldiğimde Rifki kitabını okuyordu. Annem ayakta beni bekliyordu: “Bu saate kadar ne bekliyorsun, kocan evde” diye kızdı. Ben daha “Ne yapayım, oyunu yarım bırakamadım” diye ağzımı açar açmaz arkadan saçlarıma sarıldı ve sırtıma da bir yumruk indirdi. Ben henüz cümlemi tamamlayamamıştım. Eşime baktım, kitabını okumaya devam ediyordu. Anneme yavaşça, “Elin alışmış ama ben artık evlendim” dedim.

Aradan iki hafta kadar geçmişti. Kardeşim Oltan Gümüşhane'den İstanbul'a gelmişti. Annemi ve bizi görmek için yazlığa geldiler. Oltan bana sonra anlattı: Rifki ona benim annemi biraz üzdüğümü, öfkелendirdiğimi söylemiş. Oltan da, “Sen aldırma, annem onun dersini verir” deyince eşim de gülerек, “Verdi, verdi..” diye tasdiklemiş.

KARDEŞLERİN YARIŞI

Vasfiye Hanım (önde),
Meliha ve Nezihe teyzem

*En marifetli insanlar
yine kendi kardeşleridir.*

Dedem, ilk eşi annemin annesini veremden kaybedince ikinci defa Vasfiye Hanım ile evlenmiş. Biz anneanne olarak hep onu bilir, severiz. Kardeşler birbirlerine ne kadar söz beğendirseler de, hangisine sorsak tanıdıkları en güzel, en akıllı, en marifetli insanlar yine kendi kardeşleridir. Her iş kardeşlerinin onayından geçtikten sonra, başkasına sormaya gerek kalmaz. Bu konuda haklı oldukları tarafları da çoktur.

Çok güzel dikiş dikerler, iğne oyası yaparlar, dantel örerler. Mutfak işlerinde de çok başarılıdır. Börekleri, baklavaları, sucukları, turşuları, nişastaları, tarhanaları hep kendileri yapar, hiç birisini yardımcılara bırakmazlar. Zeytinyağlı dolma ve un helvasında da birbirleriyle yarışa girerler, hangisi daha güzel yapıyor diye. Birbirlerine ikram ettiklerinde Meliha teyzem anneme, "Abla senin dolman güzel olmuş ama benim helvam vallahi daha güzel" der, annem dayanamaz, "Meliha Hanım, bir kere Hanım Annem (üvey annesini öyle çağırırdı) benim yemeklerimi her zaman seninkilerden daha fazla beğenir." Başka bir gün Meliha teyzem, "Hatice ablam benim zevkimi çok beğenir" dediğinde Nezihe teyzem hemen, "Hiç övünmeyin, en güzel zevkli, en akıllı benim" diye takılır. En güzel cevap da Behiye teyzemden gelir: "Ben sizin üçünüzü de eteğime kor, silkelerim!"

ÇANAKKALE ŞEHİTLİĞİ

Tekirdağ'daki yazlıkta
önde annem, ben,
Güngör, Ayfer ve
arkada çocuklar
Avşar, Figen ve Tayfun

*Neredeyse her kabristanı
elleriyle sevmek istiyordu.*

Ayhan'ın Tekirdağ'a yakın, sahil kıyısında aldığı yazlığına gittiğimiz zaman annem buraya yakın diye Edirne Selimiye Camisi'ne ve Çanakkale Şehitliği'ne gitmek istedi. Böylece Güngör'ün eşi Vehbi Bey her bir yere bizi arabayla götürdü. Bizi önce Çanakkale Boğazı'na hâkim bir tepede bulunan ve savaş zamanında boğazdan geçmek isteyen gemileri engellemek için kurulmuş büyük bir topun yanına götürmüştü. Annemin çok hoşuna gitmişti. Topu uzun uzun inceledi: "Bunun çok iyi korunması gerekir" dedi. Bir başka gün Edirne'ye gittiğimizde de çok memnun kaldı: "Burası serhat şehridir, çok kıymetlidir, mutlaka ziyaret edilmesi lâzımdır" demişti. Selimiye Camisi'ni, Mimar Sinan'ın köprüsünü gezip gördükten sonra, "Bir de Çanakkale Şehitliği'ni ziyaret etsek yeter" dedi.

Bir pazar günü de Çanakkale Şehitliği'ne gittik. Mezarlar, bütün savaşların vahşetini anlatıyordu. Annem kabristanları gezip, ölen çocukların isimlerini, yaşlarını okudukça harp senelerine döndü. Bize anlatılan o kahramanlık hikâyelerini tamamen unuttu ve "Böyle bir dünya, böyle bir insanlık olamaz, bunlara sebep olanlar gelsin burayı görsün, utanmazlarsa iftihar etsinler" dedi. Neredeyse her kabristanı elleriyle sevmek istiyordu. Bir yandan dua okurken gözlerinden de yaşlar akıyordu. Biz de şehitlikleri görünce etkileniyorduk ama annem gibi savaşı yaşamış olanlar acılarını tekrar yaşıyorlardı.

Annemi kabristanlardan alamadık. Sanki her birini elleyip onlarla konuşmak istiyordu. Duaları ile konuşmaları birbirine karışmıştı. Sonunda eve dönüp geldiğimizde belki bir hafta etkisinden kurtulamadı. Bize her zamanki vatan millet sevgisinden hiç bahsetmedi. O zaman babamı hatırladım. Ne zaman savaştan bahis açılrsa yüzü bulutlanırdı. Her zaman savaşı bir dünya düşlerdi. Şöyle derdi: "İnsanlar bir avuç tarla için birbirini öldürüyor, benim bu hayalim bir fantezi. Ne zaman ki insanlar insan olarak mükemmelliğe ererse belki o zaman her şey güzel olur."

“Allah başını eğmesin.
O doğrulmaz.”

Gümüşhane'de evde annemle ben kalmıştık. Ozan üniversitede okuyor, Oltan askerde, diğerleri de evlenmişlerdi. Sabah erken kalkmış, bir elbise dikmek için uğraşıyordum. Annem, “Kızım dikişi bırak, bahçeye usta gelecek. Ona yemek hazırlayalım. Öğleden sonra da misafir gelecek onlara da hazırlık yapmamız lâzım” dedi.

Ben de söylenmeye başladım, “Anacığım, ustalara yemek hazırla, misafirlere pasta yap, evin temizliğine bak derken belimi doğrultamıyorum ki bu elbiseyi dikeyim.” Annem de “kızım işler biter, elbisen de dikilir, belin de doğrulur. Allah başını eğmesin. O doğrulmaz. Bunlar güzel yorgunluklar” diye cevap vermişti.

Aradan seneler geçti. Benim sırtımdan maddi, manevi bütün yorgunluklar ve yükler kalktı artık. Ama anacığım ben gene belimi doğrultamıyorum. Seksen yaşıma geldim, şimdi de ihtiyarlıktan belim büküldü. Her gün de biraz daha bükülüyor.

*“Allah bu kullarını
zaten dünyaya gelirken
donatıyor.”*

Sedirde annemle karşılıklı oturuyorduk. Kardeşim Güngör de yanımda resim çalışıyordu. Kendisi ressamdır. Adalar Ressamlar Derneği'nin de üyesidir. Onun resimlerini yaparken resim hakkında fikrimiz olduğuna inanarak fikir yürütüyoruz ama nasıl oluyorsa annem başka ben başka görüş atıyoruz ortaya. Güngör de söyleniyor: “Beni rahat bırakın!” Bu durum böyle devam edince sonunda sıkıldı, resmi yapmaktan vazgeçti. Annem, “Kızım bir daha karışmayız” dediyse de Güngör, “Yorulдум, bıraktım. Bir kahve içelim” dedi. Kahve içerken de mevzu dine kadar geldi.

Annem her zaman Kur'an'ı okurken mealini de okur. Dindarlığı da akla dayanır. Bunu bildiğimiz için Güngör sordu: “Anne, bazı hocalar cennete sadece müslümanların gideceğini söylüyor, öyle mi?” Annem, “Olur mu çocuğum insanlık için bu kadar keşifleri yapan, elektriği bulup bizi aydınlatan, Sefiller filmindeki ‘şamdanları ben verdim’ diyerek hırsız polisten kurtaran papaz cennete gitmeyecekse kimse gidemez. Allah bu kullarını zaten dünyaya gelirken donatıyor, nurunu verip sonra gönderiyor.”

OLTAN'LA ANNEM

Annem, Avşar ve Oltan

“Oğlum ben bugün oruçluyum”

Henüz Gümüşhane'den ayrılmamıştık. Oltan'la Ozan Üniversiteye İstanbul'a gidiyorlarken bir seferinde annemle beraber olmuşlar. Erzurum'dan trene bindiklerinde Oltan, “Anne, bir gün sen beni trenin restaurantında yedireceksin bir gün de ben” demiş. İlk gün Oltan götürmüş. Anneme sıra gelince “Oğlum ben bugün oruçluyum” demiş, bir kakhaha atmış.

“Şu işi yaparsanız
size baklava vereceğiz”

Yeğenlerim Fahir, Züleyha, Reha, Saniye ve Figen annemin hacdan döndüğü sene Gümüşhane'ye gelmişlerdi. Annemler de hac ziyaretine gelenlere ikramda bulunsunlar diye tepsi tepsi baklavalara, börekler yaptılar. Ayrıca ziyarete gelenler de tepsilerle getirmiş. Yeğenler de her akşam kendilerine birer tabak baklava koyup çatı katına çıkarmışlar. Zaten orada yatıyorlardı. Tabakları aşağı getirmek akıllarına gelmiyor. Her akşam beş tabak! Evde tabak kalmadı. Annem tabakları arıyor, bulamıyor. Şaşıp kalıyor. Yeğenlerse artık masada baklava yemiyorlar. Niçin yemiyorsunuz diye sorulduğunda Reha, “Bizim çatı katında çok baklavamız var” deyince tabaklar ortaya çıktı. Uzun zaman baklavaya bakamadılar. Onları kızdırmak için “Şu işi yaparsanız size baklava vereceğiz” deyince “Biz istemeyiz, istemeyiz!” diye bağıyorlardı.

FİGEN'İN PİYANOSU

Figen piyanosunun başında

“Anne artık piyanolar
böyle yapılıyor, mobilya gibi”

İstanbul'a taşındıktan sonra her yaz annemle beraber Gümüşhane'ye gider, sonbaharda da İstanbul'a geri dönerdik. Gümüşhane'den yeni döndüğümüz bir sonbahar günüydü. Evde iş yaparken annem bana seslendi, “Bir kahve pişir de seninle içelim. Sana bir şey soracağım” dedi. Kahvelerimizi içerken annem, “Şöyle bir şey düşündüm: Bu sene Gümüşhane'den gelen parayla Figen'e bir piyano alalım. Bale dersine gittiği okulda piyano dersi de alsın. Ne dersin?”

Güngör'ün kızı Figen'in baleye gittiği Meleknaz isimli okul yeni açılmıştı. Mecidiyeköy Ortaklar Caddesi'nde müstakil bir villadaydı. Komşumuz Hülya Saydam da aynı okulda piyano dersi veriyordu. Okulu, özel bir konservatuar yapmak istiyorlardı. Annem piyanoya meraklıydı ama Gümüşhane'deyken evimizde piyanomuz yoktu. Birçok farklı müzik aletleri vardı ama biz o aletlerle de çalmayı öğrenemedik. Bunun sebebi bizim kendi yeteneksizliğimiz de olabilir ama Gümüşhane'de bu konudaki eğitim zorluklarının da payı büyüktür.

“Tamam anne, alalım” dedim. Ertesi gün komşumuz İlhan Hanım ile beraber Karaköy'deki bir mağazadan piyanoyu aldık. Eve getirip gösterdiğimiz yere yerleştirdiler. Rus malı, parlak lak cilalı, ceviz rengi, duvar tipi bir piyanoydu. Ambalâji açılırken annem de heyecanla bekliyordu. Piyano ortaya çıktığında çok şaşırdı: “Siyah piyano yok muydu?” dedi. “Anne artık piyanolar böyle yapılıyor, mobilya gibi” dedim ama onun neden hayal kırıklığına uğradığını anlamıştım. Onun daha önce konserlerde, salonlarda gördüğü ve hatta Çamlıca Kız Lisesi'nde kullandığı piyanolar hep siyah renkte, önünde gümüş şamdan kolları bulunan piyanolardı. “Anne, bu piyanonun üzerine iki tane gümüş şamdan alınız, çok iyi olur” dedim.

Annemin başlangıçta belki beklediği gibi bir piyano olmamasına canı sıkılmıştı ama Figen piyano derslerine başlayıp evde de çalmaya başlayınca bu piyanoyu da kabullendi ve keyifle dinledi.

AKİF

Orhan ağabeyim,
Akif ve Atif

“İki şeker atacaksın!
Çay içiyorsun, bal yemiyorsun.”

Her zamanki gibi bütün torunlar yazın Gümüşhane'ye toplandılar. Gündüzleri çocuklar bahçede oynuyorlar. Sadece yemek saatleri bir araya geliyoruz. O zaman da çocuklara 'durun, yemeğinizi yiyin' demekten perişan oluyoruz. Sabahları çaylarına çok şeker atma yarışına giriyorlar. Bardaklarından çaylar taşıyor. Annem kızdı: “Çocuklar masanın halini görmüyor musunuz? Çaya iki şeker atılır, her şeyin kuralı var, masanın da adabı var. Bir daha çayların taşıp masanın kirlendiğini görmeyeceğim. Çayı çay diye için, suyu su diye için. Çay bol değil!”

Ertesi günü yine masada çay içerken torunlardan Fahir çaya şeker atmaya başladı. Ondan bir yaş büyük olan Akif hemen müdahale etti: “İki şeker atacaksın! Çay içiyorsun, bal yemiyorsun.”

Aradan elli sene geçti. Bu arada hepsi büyüdü, okudu, evlendiler. Akif de doktor olarak Amerika'ya gitti. Beş kızı oldu. Hepsi de doktor. Tatile geldiği bir yaz İstanbul'da Büyükkada'da balkonda kahvaltı yapıyoruz. Şimdi masada çocuk olarak bizim torunlar oturuyor. Her çocuğun yaptığını bizim torunlar yapıyor. Çaya şeker atma yarışına girdiler. Akif dayanamadı: “Çocuklar çaya iki şeker atılır, çay diye içilir, bal diye yenilmez. Babaannem yok ki size bu kuralları öğretsin.” Ben hemen atıldım: “Akif, babaanne var şimdi bu masada. Bak yine onun kuralları konuşuluyor.”

Hafidim Mehmet Akif Uğur'a İthaf

Bugün 23 Nisan her Türk pürneşe sürür,
Rabbim eyledi, İhsan doğdu, hedefim Uğur.
Yurdun dört köşesinde kutlanan bu eyyam,
Yuvamıza tattırdı bizlere iki bayram.
Bu saadet bu varlık, Tanrım senin eserin,
Köşemdeki bu şahlık hep senindir, hep senin.
Kapanarak secdeye ömrün oldukça dua,
Edebilsek yapamam senin şükürünü eda.
Mehmet Akif adını Uğur'a ek olarak,
Yazıverdim kütüğe ser hadde bek olarak.
Sungur der ki çoğalsın, artsın yavru kurtlarım,
Halkımdan eksilmez ümit ve arzularım.

Tekrar yapacak bir işin olduğunu bilmek ne güzelmiş!

Annem yaşlılığında bütün bir kış boyunca yaz geldiğinde yazlığa gitmeyi bekledi. Kışları yapacak bir işi yoktu. Son yıllarında elişi de yapamıyordu. Yapsa da yoruluyordu. Namazını kılıp, Kur'an'ını okuyup, dualarını ettikten sonra, "Dersim de bitti, şimdi ne yapacağım?" diye söylenirdi. Yazın hiç değilse bahçeyle uğraştığını, yeşillik gördüğünü söyler, yazlığa gideceğimiz zaman önce evi temizletmemizi beklemez, bizimle gelirdi. İlk önce onun odası temizlenir, soğuk ise soba yakılıp ısıtılır ve annemi odasına yerleştirirdik. Ben de, "Hatice Sultan, elini sıcak sudan soğuk suya sokmadan prensesler gibi ağırlanıyorsun, yine keyfin yerinde" diye takılırdım.

Annem bana, "Kızım keşke gençliğimi geri verseler de bu işlerin hepsini yardım almadan ben kendim yapma zevkini tatsam. İnşallah Allah size uzun ömür verir de bu günleri görürsünüz ama yaşlılık çok keyifli değil" derdi. O günler ne kadar yakınmış meğer anneciğim. Şimdi ben de gençliğimi arıyorum. Tekrar gençliğime dönsem, onu çok daha güzel değerlendireceğimi düşünüyorum. Yaşlanınca annemin söylediği gibi zahmetlerin bile zevk olduğunu ben de gördüm.

Bir işin ve amacın olması ne güzelmiş, oturup bir çay içip dinlenmek ne güzelmiş, tekrar yapacak bir işin olduğunu bilmek ne güzelmiş! Bize ayakta durup mücadele etmesini öğrettin ama yaşlılık mücadele tanımıyor. Zaman maalesef durmuyor ve geçen her an bizi yaşamdan biraz daha koparıyor. Yaşlılığı ben de hiç sevmedim.

Olunca

Yaş seksene varsa gönül kocamaz,
Bedende kan damar ilik olunca.
Kanadı olmayan bir kuş uçamaz,
Bilhassa güvercin keklik olunca.

Boyamakla cila olmaz bir deri,
Porsumuşsa eğer vaktiyle yeri,
Kuyruksuz koyuna olmaz müşteri,
Sürünün içinde filik olunca.

Koklamak istersen gül ile gonca,
Hürmet etmelisin yaşlıya gence,
Birbiri ardınca takılır kanca,
Biraz da güzellik gençlik olunca.

Mesleğe mahsus maharet ister,
Avı izlemeğe kehanet ister,
Hasmını yenmeğe şehamet ister,
İşin sonu seferberlik olunca.

Bu da kâfi değil biraz da para,
Parasız dönmez hiçbir dubara,
Son sonu açığa bil vurur foya,
Ey Sungur kesede delik olunca.

“Herhalde
bir dahaki sene
gelemeyecek birini
yolculuyorlar”

O sonbahar annem Ada'dan dönmeden önce komşularına veda ederken “Hakkınızı helal edin, belki bir dahaki yaz gelemem” demişti.

Vapura binip hareket ettikten sonra Bostancı'ya gidene kadar oturduğumuz pencerenin önüne sürekli martılar üzer beşer konup konup kalktılar. Normalde martılar böyle geminin yanında uçuşur dururlar ama bu seferki bana o kadar garip gelmişti ki dışarı çıkıp birileri bunlara ekmek falan mı atıyor diye de bakmışım ama görünürde de kimse yoktu. Anneme de “Dışarıda ne balık kasası var ne de ekmek, simit atan” dedim. Bir yandan da etrafımızda oturan diğer yolculara bakınarak cümlenin devamını “Herhalde bir dahaki sene gelemeyecek birini yolculuyorlar” diye getirmeye hazırlanıyordum ki o an aklıma annem gelince böyle söylemekten vazgeçtim, “Bunlar her halde beni yolculuyorlar” dedim. Annem ise “Hayır kızım seni değil, bir dahaki yaz ben gelemeyeceğim için beni yolculuyorlar” diye cevaplamıştı.

İstanbul'a döndükten bir süre sonra Ankara'ya gidip oradaki çocuklarını da görmek istedi. İkimiz beraber gittik Ankara'ya. Türkan ablamda, Ayhan ablamda ve görevi gereği Ankara dışında arazide olmasına rağmen “Olsun, gelinimi, torunlarımı görürüm doya doya” diyerek Ozan'ın evinde de birkaç gün kaldı. Annem Ankara'ya ne zaman gitse sadece Ayhan'da kalırdı. İlk defa bu gidişinde bütün çocuklarının evinde kalmak istemişti. En son da Oltan'da kaldık. Annem daha Ankara'ya gitmeden önce Oltan ile konuşmuş ve Ankara'ya geleceği tarihte Oltan'ın kayınvalidesi Hafize Hanım da orada olursa onu görmekten de çok mutlu olacağını söylemişti. Oltan'ın eşi Ayfer de annemin bu isteğini annesine iletmış ve annemin orada olduğu tarihte Hafize Hanım da Gümüşhane'den Ankara'ya gelmişti. Gittiğimizde Oltan'lardaydı. Annem de çok mutlu olmuştu. Önce bizimle beraber oturup sohbet ediyorlar sonra ibadetlerini yapmak üzere odalarına çekiliyorlardı. Ama orada da saatlerce sohbetlerine devam ediyorlardı.

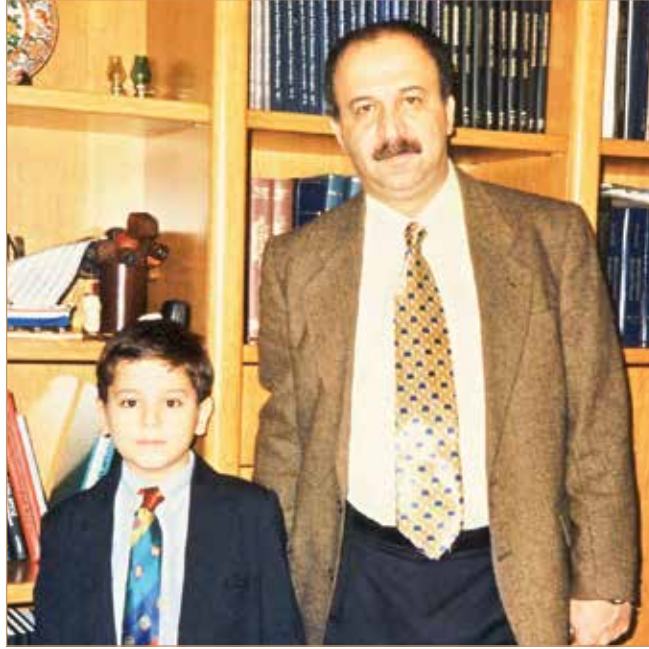
Orada kaldığımız süre boyunca annem her sabah Oltan'ı yanına çağırıyor ve genellikle de Gümüşhane'deki evi ile ilgili sorguluyordu. "Evin çatısını yaptırdın mı?" diye sorunca, Oltan usta gönderdiğini ama sonra gidip kontrol etmediğini söylüyor, annem de niye ihmal etti diye kızıyordu. "Bahçede kuruyan ağaçların yerine yenilerini diktin mi?" diye sorduğunda, Oltan fidan alıp gönderdiğini ama tamamının dikilip dikilmediğini bilmediğini söylüyor, annem de "Sen hep böyle ihmalkârsın zaten" diye söyleniyordu. Ertesi gün bu defa bahçe duvarının yıkılan yerlerinin onarımını hatırlattığında Oltan yine ilgilendiğini, işin tam bitmediğini söylüyordu. Annem de "Bende kabahat ki size güvenip evimi emanet ediyorum" diyerek Oltan'a ilgilenmesi gereken işleri sayıp duruyordu. Sonunda ben dayanamayıp Oltan'a söyledim, "Niye tüm işleri yaptırdığını, bitirdiğini söylemiyorsun ki? Annem bu haliyle Gümüşhane'ye gidip kontrol mü edecek sanki?" Oltan o zaman bana, "Ben o işlerin hepsini yaptırdım zaten ama annem otoritesini göstereyim, beni azarlayıp rahatlasın diye mahsustan söylemiyorum" demişti.

Annem Oltan'a artık İstanbul'a dönmek istediğini ve kendisine ertesi gün için otobüs bileti almasını söylediğinde Oltan'ın onu kendisinin arabayla götürmek istemesini de uçakla göndermek istemesini de kabul etmedi. "Benim elim ayağım tutuyor, otobüsle gideceğim" dedi. Oltan telefon açıp ertesi gün için sadece tekerlek üstü koltuk kalmış olduğunu ve 2 gün sonra gitmesini istediğinde de yine kabul etmedi, tekerlek üstü gitmeye razı oldu.

Otobüse bindiğimizde hareket etmeden önce Oltan'ı yanına çağırdı. Ben kalktım, Oltan annemin yanına oturdu. Annem ona veda etmek istemişti. Oltan'ın elini uzun süre tutarak "Artık sizi bir daha göremem, ben çok güzel bir ömür sürdüm, inşallah siz de iyi bir ömür sürüp çocuklarınızla beraber yaşarsınız. Allahısmarladık" dedi. İstanbul'a döndüğümüzde annem komşuları da ziyaret edip, bir daha göremem sizi diyerek helâlleşmiş. Bütün ziyaretlerini bitirdiğinde işini tamamlamış birinin huzuru vardı annemde. İki gün sonra öğleden sonra durup dururken kamında şiddetli bir sancı başladı. Hastaneye götürdük ve ertesi sabah onu kaybettik.

Genazesi Eyüp Sultan'daydı. Cami avlusunda annemin tabutunun üzerine doğru uzanmış dalların üzeri kuşlarla doluydu. Kuşlar dallara konup kalktıkça onların ağırlığı ile dallar annemin tabutunun üzerine doğru eğilip kalkıyordu. Yanımdakiler bu duruma şaşırıp birbirlerine ve bana söylüyorlardı. Eyüp Sultan'a daha sonra hiç gitmedim. Muhtemelen bunda olağan dışı bir şey yok, o kuşlar oraya alışmışlar ve sürekli aynı şekilde o dallara konup kalkıyorlar. Ama ben onları görünce annemin Büyükkada'dan dönerken pencerenin önüne konan kuşlar için söyledikleri aklıma geldi.

FAHİR VE ANNEM

Fahir ve oğlu Can

“Korkmuyorum.
Senin gibi bir delikanlı yanımda!”

İstanbul Marmara Üniversitesi Hastanesi'nin kapısında beyin cerrahisi olan yeğenim Ali Fahir Özer bizi sedyyle karşıladı. Hemen annemin yanına koştu, elini tuttu: “Anneanne ben buradayım, korkma” dedi. Annemim yüzündeki endişenin verdiği korku, ızdırap sanki azaldı. Yerine güvenin, huzurun verdiği küçük bir tebessüm yayıldı. Ondan sonra koşuşturmalar başladı. Muayeneler, filmler, MR'lar ve teşhis: Safra kesesi delinmiş. Kurtarılmasına imkân yok. Ameliyat edilirse yüzde bir ümit. Biz bu ümide sarıldık: ‘Annem güçlüdür, dayanır, ameliyat olsun!’ Bu arada bütün çocuklarına haber verdik. Onların gelmesini beklemeden erkenden ameliyata aldılar.

Uzun bir zaman sonra Doktor Necmettin Pamir ve yeğenim Ali Fahir Özer görüldü. Hepimiz heyecanla bekliyorduk. Onların bir şey demelerine lüzum kalmadı, herkes durumu anladı. Fahir, “Maalesef Hatice Sultan'ı kurtaramadık” dedi. Necmettin Pamir, “Yukarı salona çıkın, annenizi son bir defa görün” dedi. Bütün çocukları gelmişti. Salona çıktık. Biraz sonra tekerlekli sedyede yeğenim Fahir yanında, annemi getirdiler. Hepimiz elini, yüzünü öpüp annemin ölüsünden helâllik diledik. Fahir, “Anneannem durumu anladı. Bana, ‘Fahir, bir an önce ameliyat yapsınlar, bu iş bitsin. Üzülme, sen yanımdasın. Ben mutlu yaşadım’ dedi” dedi. Sonra sedyeyi aldı. Yanımızdan uzaklaşırken arkalarından baktım. Fahir, Hatice Sultan'ın elini tutmuş, yanında, başı önünde gidiyordu. Bu manzara beni seneler öncesine döndürdü:

Gümüşhane'de annem, ben, Ayhan ve Fahir gezmeye gidiyorduk. Arkamıza iki köpek takıldı. Fahir çok küçüktü. Annesi Ayhan ablamın elini bıraktı, yolun kenarından bir taş aldı, köpeklerle attı. Sonra gidip annemin elini tuttu: “Anneanne korkma! Ben seni korurum. Köpekler seni yemez” dedi. Herhalde annemi yaşlı buldu ve kendini koruyamaz diye düşündü. Annem de, “Korkmuyorum. Senin gibi bir delikanlı yanımda!” deyince Fahir tekrar taş attı, sonra da gururla yürüdü. Şimdi annemin elini tutup başı önünde giden bu Profesör Ali Fahir Özer, kaderin elinden anneannesini kurtaramadı.

Torunum Ali Fahir'e: **Gül Gibi**

Sabah sabah uyanır,
Sevdalı gönül gibi,
Beşiğinde çalkanır,
Pembe beyaz tül gibi.

Dededen başlar söze,
Baba, anne, teyze,
Bir kuş kadar geveze,
Nağmeler bülbül gibi.

Sevilmek için maskara,
Başlar oyuna bara,
Değişilmez bir vara,
Koklarınız sümbül gibi.

Ali, Fahir, Özer'dir,
Her bakımdan özeldir,
Bir kız kadar güzeldir,
Henüz gonca gül gibi.

Hem oğlumuz kızımız,
Yuvada yıldızımız,
Baharımız yazımız,
Severiz betül gibi.

Fahir, eşi Nesrin ve oğlu Can

OLTAN SUNGURLU: **ANNEM HATİCE HANIM**

Annem ve Oltan

*“Annem insanlara
şefkatle hükmederdi.”*

Babamın ölümünden sonra ailenin reisi annem oldu. Annemin ailesi beylik iddiasında olan Zarbun ailesidir. Annem mağrur, vakur, ancak alçak gönüllü, güler yüzlü, sofradan doymadan kalkan, lezzetli şeyleri yemekten kaçınan, Peygamber Efendimizin de sofradan doymadan kalktığını söyleyen, yoksulları, kimsesizleri kollayan, sahipsiz yoksulların, gece dışarıda kalanların yatabilecekleri barınak hazırlayan, çocuklarının hiç kimseden geri kalmasını kabul etmeyen, onların eksikleri için sabahlara kadar çalışan, ören, diken anlatılmaz bir güçtü.

Bahçemizdeki hiçbir şeyi ziyan etmezdi. Her meyvenin, her sebzenin yetiştirilmesini ve ürünlerinden nasıl istifade edileceğini bilir ve değerlendirdi. O başlı başına bir üretim merkezi, fabrikaydı. Tarafına çok sahip çıkar, ne kendi akrabalarına, ne de eşinin akrabalarına toz kondururdu. Kimsenin dil uzatmasına fırsat vermezdi. O gerçek bir bey kızı, hatundu.

Annemi tanıyan herkes ona saygı gösterir, o da herkesi sever, değer verirdi. Nasihat eder, hayret edilecek şey, koca koca erkekler Hatice Hanım'ın sözlerine riayet ederlerdi. Annem insanlara şefkatle hükmederdi.

Çocukluğunda İstanbul'da yaşamıştı. 1968'den sonra da İstanbul'da yaşadı. Yazları Gümüşhane'ye gelirdi. Yine beraberdik. Bahçesini çok severdi. 1980'den sonra Gümüşhane'ye gelmemeye, yazları Büyükdada'da yaşamaya devam etti. İstanbul'dayken annemi okuluna, Çamlıca Kız Lisesi'ne götürdüm. Okul artık müzeydi. Dolabını, namaz kıldığı yeri, sınıfını gösterdi. Osmanlı prensesleri olan arkadaşlarını anlattı.

Annem 6 yaşında ibadete başlamış. İstanbul'un işgali sırasında İstanbul'da olduğu için, işgalin üzüntüsünü yaşamıştı. Çok büyük bir vatanperverdi. Ülkesi için vermeyeceği hiçbir şey yoktu. Canı ve evlâtları dâhil.

1988 senesi sonbaharında Büyükdada'dan ayrılırken, martıların onu yolcu ettiği söylenir. 1989 yılı Ocak ayında Ankara'ya geldiğinde herkesle gizli gizli helâlleşmiş, sonra bana, “Oltan bugün döneceğim, bana otobüs bileti al” dediğinde, ben uçakla götürmeyi teklif ettim. “Benim sağlığım yerinde, uçağa fuzulî para vermem” dedi. “Ben seni götürüyüm” dedim. “Devletin işleri var oğlum, ben o vebali almam” diyerek otobüsün tekerleğinin üzerinde gitmeye razı oldu. 86-87 yaşındaydı. Otobüse bindi, beni yanına oturttu ve gülerek, “Oltan bu son görüşmemiz” dedi, helâlleşti. Meğerse Ankara'ya helâlleşmeye gelmiş. Gittikten birkaç gün sonra hastalanmış, ameliyat esnasında vefat etmiş. Safra kesesi delinmiş, peritonite düşen asitler dayanılmaz ıstıraplar veriyormuş. Sapaşağlam olan annemin vadesi gelmiş. Cenaze cemaatini ne Eyüp Camii alabildi, ne de Eyüp Meydanı. Bakanlar, Meclis Başkanları cenazede ydi. Polis bandosu vardı. “Hayrola?” dedim. Bandonun amiri, “Anamız, bizim polis vakfına yardım ederdi” dedi. Hiç haberimiz yoktu. Allah rahmet eylesin.

TORUNLARININ ANNEM İLE ANILARI

Annem ve torunu Faik

Akif

Her şeyden önce benim göbekadım olan Mehmet, babaannemin babasının adı ve Akif adımı ise babaannemin genç yaşta kaybettiği ve çok sevdiği küçük erkek kardeşinin adıydı. En azından ismim itibarıyla babaannem için biraz daha özel olduğumu düşünüyorum.

Ancak benim babaannem ile beraber geçirdiğim zamanlar küçüklük yaşlarımdı. Üzerinden de hayli zaman geçti. Belki de o yüzden hemen akla gelebilecek ya da ilginç bir anımı hatırlamıyorum. Daha çok genel olarak hatırladığım özellikleri var.

Çocukluk dönemim olduğu için babaannem ile anılarımin en başında haylazlıklarım ve ondan işittiğim azarlar yer alıyor. O vakitler sürekli olarak beraber vakit geçirdiğim hala oğlum Fahir ve ara sıra da kardeşim Atif ile beraber sık sık başımızın derde girmesine neden olan uymadığımız kurallar yüzünden işitirdik bu azarları. Hemen belirtmem gerekir ki babaannem hem zengin hem de kültürlü bir ailenin kızı olarak büyümüş. Ancak yakışıklı ve kültürlü birisi olan dedem Süleyman Bey ile evlendiğinde görece az bir maaşla hem yedi çocuk büyötmeye hem de her türlü olanaksızlıklara rağmen çevrelerine de her türlü yardımı ve desteği vermeye çalıştıkları için tutumlu yaşamayı benimsemek zorunda kalmışlardı. Biz o zaman çocuk aklımızla bunları çok kavrayamıyorduk. Bahçede yetiştirilen meyveler, sebzeler toplanarak değerlendirilirdi. Elmaların bir kısmı da satılırdı. Büyüdükçe biçilen otlar samanlıkta saklanarak kış aylarında ahırdan hemen hiç eksik olmayan ineklere, koyunlara yedirilirdi. Bize ne kadar bahçedeki ağaçların meyvelerini yolmayın, sebzeleri koparmayın, otları çiğnemeyin deseler de bizim için o yaşlarda yasak olan şey başarılması gereken bir şeymiş gibi geldiği için yine de dinlemezdik. Evin ve bahçenin otoritesi babaannem olduğu için de sürekli olarak azar işitir, cezalandırılırdık.

Sofrada da benzer durumlar yaşanırđı. Babaannem çok adaletli olduğu için hepimize herşeyi eşit olarak paylaştırırdı. Oldukça kalabalık bir ailede zaten kısıtlı olan imkânlarla bir yığın torunu doyurmak kolay değıl. Ama çocukça arsızlıklarımız ve diğerlerinden daha fazla bir şeyler alabilmek için yaptığımız girişimler en başta babaannem tarafından denetlenirdi. O günlerde bunu pek anlayamazdık ama sonradan bütün bunları gayet iyi anlayıp babaannem başta olmak üzere onun kurmayları ve özellikle özel kalem müdürü sevgili ve biricik Gönöl halamı çok daha takdir edip saygımız ve sevgimiz arttı.

Sabahları erkenden, genellikle gün ışıırken, babaannem bizleri uyandırıp elimize gaz fenerlerini ve kazma kürekleri tutuşturup bahçeye indirirdi. Suyun bahçeye gelebilmesi için bahçenin yanından geçen derenin üzerinde derme çatma bir şekilde yapılmış kunduz barajına benzeyen setleri onarırdık. Dere boyundaki diğer hayırsever komşuların suyun kendi bahçelerine akması için zaman zaman yıkıp açtıkları bentleri yeniden kapatırdık. O günlerde bize büyük bir angarya gibi gelirdi. Ama şimdi hem işçilik hem bekçilik yaparak çalıştığımız bu işleri yaptığımız için çok mutluyum. Özellikle babaannemin çocuklarına ve torunlarına hep daha iyisini sağlamak için gösterdiği bu büyük çabaya benim de az da olsa bir katkımdı olduğunu düşünmek gurur veriyor.

Babaannem ile ilgili hatırladığım diğer bir konu da tavla, bezik, altmışaltı, pişti gibi oyunlara olan sevgisi ve ben de dâhil olmak üzere bütün torunlarına bu oyunları öğretmesidir. Özellikle kazanınca çocuk gibi sevindiğini ve kaybedince de aynı şekilde yani çocukça mızızlandırdığını görür gibiyim. Bu her iki durumda da beni çok mutlu ederdi.

Misafirliğe gitmeye de misafir gelmesine de çok düşkümdü babaannem.

Sık sık Meliha teyzelere, Saadet teyzelere, Kenan abilere (Müezzinoğlu) giderdik ya da onlar gelirdi. Zekâsı ve sonsuz aile sevgisi unutulmaz. Kendisini tanıma şansım olduğu için kendimi çok şanslı hissediyorum. Aynı zamanda kendisiyle daha uzun süre birlikte olamadığım için de üzgünüm. Nur içinde yatsın!

Akif ailesi ile birlikte

Züleyha

Adı gibi sultan kıvamında bir kadındı benim anneannem. Elleri göbeğinin üstünde birleşik, her an bir şey buyuracak gibi otoriter bir kıvamı vardı annem ve teyzelerim için. Ben Hatice Sultan'ın beşinci torunuyum. Doğal olarak Hatice Sultan'la birçok anım var. Hatırladığım en eski anılarımdan biri Gümüşhane'deki bahçenin sulanması için sabaha karşı nöbetleşe kalkılmasıydı. Hatice Sultan'ın tartışılmaz organizasyonuydu. 6-7 yaşlarımdaydım sanırım, Saniye ablamın nöbeti sırasında ben de ona eşlik ederdim. Aslında hiç hoşuma gitmeyen bir işti ve o yaşında da çok söylenip şikayet ettiğimi anlatırlar. Benim aklımda kalan ise bu işten kurtulmak için becersem de bu bahçenin hepsini Harşit Çayı'na atsam da kurtulsam diye düşünmemdi. Böyle bir su nöbetinde Saniye ablamla suyu verdikten sonra ağacın dibinde uyuyakalmıştık ve su içinde uyanmıştık.

Bir başka sevdiğim anımda anneannemin hac dönüşü gelen misafirler için hazırlanan baklava tepsileriyle ilgili. Her baklava tepsisinden tabak tabak aşırarak çatı katına taşımıştık. Pek tabii ki o kadar baklavayı yiyemedik ve bizimkilere yakalandık.

Anneannem için gençlerin eğitimi çok önemliydi. Çocukluğum Gümüşhane ile Erzurum arasında geçti. İlkokul 4. sınıfa geldiğim zaman anneannem babama beni kolej sınavlarına sokmasını tavsiye etti. Babam, biz iyi bir eğitim alalım diye hemen kabul etti. Ama işin bir de parasal boyutu vardı. Hem büyük şehir, hem üç çocuğun eğitimi. İşte bu noktada anneannem babama, "Sen üzülme Mehmet, senin yorulduğun yerde ben size yardım ederim" derdi. Ankara'da oturduğumuz sürece annem ve babam birçok kuzenimin eğitimine çok destek oldular. Annem ne zaman evdeki bu yoğun tempodan yorulsa ve şikâyet etse anneannem, "Ayhan, en büyük sevap talebe okutmaktır kızım" derdi.

Züleyha, eşi Ibrahim ve çocukları Oluş ile Barış

Tabii bir de Hatice Sultan'la yapılan tavla ve bezik partileri unutulmazdır. Tavla ve bezik öğretmenim anneannemdir. Kaybetmeyi göze alarak oynamanız lâzımdı. Yıl 1989 Ocak ayı. Kızıma hamileyim. Hastaneye yatmadan önce beni önüne oturarak dua edip, sırtımı sıvazlayarak, sanki elini kızıma vererek beni hastaneye yolculadı. 27 Ocak'ta kızımın doğumundan bir hafta sonra fenalaşarak hastaneye kaldırıldı ve kendisini kaybettik.

Hatice Sultan gibi bir anneannem olduğu için gurur duyuyorum.

Oluş ve Barış

Atıf

Babaannem deyince aklıma ilk gelen bizim kızlara, kardeşlerime ev almak için maaşının tamamını adaması ve 11-12 sene süren bu süreçte hiç şikâyet etmemesidir.

Yine her konuda tartışabilmemiz ve her tartışmanın sonunda beni fırçalayıp sonra da gönlümü alma yeteneği.

Bir de, teşvik amaçlı olarak beni 'en akıllı torunum sensin' diyerek inandırma yeteneği, tabii benim de inanma yeteneğim.

En akıllı olan her zaman babaannemdi aslında.

Atıf, eşi Güliz ve çocukları
Nur ile Nurdan

Figen

Çocukluk yıllarımdan itibaren anneannem ile İstanbul'da birlikte yaşadığımız için benim üzerimde emeği çoktur. Bende en çok iz bırakan ise anneannemin kilo takıntısıydı. Fazla kilolu olmayı hiç sevmezdi. Nadir birkaç resminden görebildiğim kadarıyla kendisi de gençliğinde çok inceymiş. Yaşlılık döneminde de hiçbir zaman çok kilolu olmadı. Zaten çok iştahlı değildi, hatta son yıllarında çok çok az yediğini hatırlıyorum.

Sevdiği insanlara da fazla kilolarını vermeleri gerektiğini söylerdi sürekli. Ona göre güzel olmak için öncelikle ince olmak gerekirdi. Gençliğinde çok ince olduğu gibi güzelliği de herkesçe kabul edilen Gönül teyzeme, "Çok kilo aldın, güzelliğin bozuldu" diye söylenirdi. Ki bana göre Gönül teyzemin o yıllarda fazla bir kilosu da yoktu. Rahmetli babaannemi de kilolu görür ve uyarırdı ama babaannem de hep itiraz eder, kilolu olduğunu kabul etmezdi.

İşte anneannemin bu kilo takıntısından ben de nasibimi aldım. Özellikle lise yıllarımda bana sürekli, "Fazla değil, iki kilo versen çok güzel olacaksın" derdi. Ama ben birkaç kilo vermeyi başardığımda, "Figen, bir kilo daha versen tam olacaksın", "Yarım kilo daha versen harika olacaksın" diyerek yine kilo vermeye teşvik ederdi. Gerçekten de bu teşvikleri işe yaradı ve ben oldukça kilo verip zayıfladım. Ama bu zayıf halimle daha güzel olduğuma kendim inanmadan önce annem söylenmeye başlıyordu, "Kızım bir deri bir kemik kaldın, biraz yesene" diye. Anneannem de, "Sen karışma, çok güzel oldu, size mi benzesin" derdi. Kaldı ki annem de çok kilolu birisi değildi hiçbir zaman.

Soldan sağa Fahir, Ayhan ablam,
Tayfun, annem, Figen ve Güngör

Anneanneme borçlu olduğum bu ince yapımı hep korudum. Sonraki senelerde annem biraz kilo almam için ne zaman söylene hep anneannemin sözlerini hatırlatıyordum. Şimdi de ben anneannemin yerine geçtim; kendi kızıma, "Çok yeme, fazla kilo alma, birkaç kilo versen çok daha iyi olacaksın" diyorum.

Figen'in kızı Deniz

Reha

Gönül teyzem dedem ile ilgili anılarını yazarken için için kıskanmışım. Süleyman dedemin benim doğduğumdan haberi vardı ama rahatsız olduğu için ne yazık ki beni kucağına alıp öpmesi şerefine nail olamamışım. Zaten ben doğduktan yaklaşık iki ay sonra vefat etmiş. Benim babaannem de dedem de vefat ettikleri için benim elimde o sevgiyi alabileceğim ve verebileceğim tek insan anneannem kalmıştı. Anneannem o kadar tatlı bir insandı ki ondan o sevgiyi doyasıya aldığım gibi onu da ne kadar çok sevdiğimi pamuk yanaklarını öperek gösterdiğimde beni küçük bir kahkahası ile ödüllendiren de yine anneannemdi.

Ayhan ablam
oğlu Reha ile

Anneannem hakkında bu kitabı hazırlarken Gönül teyzemi severek teşvik ettim. Teyzem benden anneannem ile ilgili bir anımı anlatmamı istediğinde onun ile ilgili anlatabileceğim onlarca anım varken size onun ne kadar zeki olduğunu anlatabileceğim bir tanesi anında ön plana çıktı. Anımı anlatmadan anneannemin bir iki özelliğini paylaşmam lâzım ki bu anının bende bıraktığı lezzeti siz de tadabilesiniz. İsraktan asla hoşlanmazdı. Tutumlu idi ama asla cimri değildi. Tam senesini hatırlamamakla beraber zannedersem 1976 ya da 1977 senesi idi. O zamanlar otobüsler Boğaziçi Köprüsü'nü geçip yolcu indirmek için Mecidiyeköy Meydanı'na iniyorlardı ve Güngör teyzemin evi de Mecidiyeköy'de otobüsten indiğimiz yere çok yakın.

Elimizde bagajımız olduğu için ve bir de yürürken anneannemin koluna girmem gerektiğinden bana bu mesafeyi yürümek zor geldi. Çaktırmadan taksi bakıyordum, anladı, "Tembel, yürü, iki adımlık yol!" Ben de, "İkibuçuk liraya götürürler, yürümeye değmez" dedimse de anneannemle yürümeye başladım. O sırada bizi bavullu gören bir taksi yanımıza gelip, "Abi götürüyem" diye seslendi. Ben de zekâmı kullandım: "Anneanne bak şoför hiç sıftah yapmadım diyor." Birden döndü, arabanın kapısını açtı, bana da arabaya bin diye işaret etti. Bir dakika sonra evin önüne geldik. İnerken bana döndü, "On lira ver" dedi. Şoföre de "Yavrum ne güzel getirdin, Allah kismetini açık etsin" dedi. Şoför bavulu verirken gayret gayret anneannemin elini öptü. Asansörde dayanamadım sordum: "İkibuçuk lirayı esirgedin, on lira verdin. Bu ne perhiz, bu ne lâhana turşusu" deyince bana, "Soytarı! İki adımlık yol için vermedim. Sıftahını bereketli başlasın diye verdim." Kendi kendime güldüm. Hatice Sultan idareli ama hanımağalığından da hiç taviz vermiyor. Şoföre dua da etti, elini de öptürdü.

Bir küçük anım daha var anlatmak istediğim. Güngör teyzemin evinde pencerenin önünde anneannemin meşhur divanında anneanem ile çay içiyoruz. Evde kimse yok. Biraz sonra kuzenim Figen eve geldi. Elindeki Fransızca bir dergiyi masanın üzerine koydu. Kendisi o sırada Saint Benoit Fransız Lisesinde okuyor, Fransızca eğitim görüyorlardı. Zaten oradan mezun oldu. Kuzenim o dergiye anlayarak bakıyor ben de anneannem ile benim o dergiye 'fransız' kalarak baktığımızı düşünüyorum. Anneannem şöyle parmaklarının ucu ile derginin arka sayfasını okumaya çalıştı sonra usulca kendine çevirdi. Dudaklarının usulca oynadığını gördüm. Sonra bana dönüp 'bir banker yüksek faiz veriyormuş' gibi bir cümle geveledi, sonra ilgilenmedi, pencereye dönüp oturdu.

Ben usulca Figen'e dergiyi götürüp "Figen, bu ne reklâmı, burada ne yazıyor?" diye sordum. Figen bana "Banka reklâmı" dedi ve o zaman anladım ki zekâ farklı bir şey. Anneannem ta Kurtuluş Savaşı öncesi bitirdiği Çamlıca Kız Lisesi'nde okuduğu Fransızca'yı unutmamış. Ben dün yediğim yemeği unutuyorum. O dergiye odadaki tek 'fransız' olan bendim.

Bora

Dokuz, on yaşlarındaydım. Sanırım bir Nisan ya da Mayıs ayıydı. Sabahçı olarak gittiğim okuldan dönmüştüm ve öğlenci olan kardeşim Tayfun okula gittiği için evde anneannem ile yalnızdık. Pencerenin öndeki divanda oturuyorduk. Beraberken çokça bezik ve tavlâ oynamayı severdik. O gün oyunu bitirmiş gazete okuyorduk. Anneannemin gözleri ilerlediği ve kendi başına okurken artık daha çok yorulduğu için ben ona sesli olarak gazetede ki haberleri okuyordum.

Bora ve çocukları
Poyraz ile Yasemin

Tam olarak ne haberi olduğunu hatırlamıyorum ama muhtemelen solcu faaliyetler ile ilgili siyasi bir haber okumuştum. Haberi dinledikten sonra anneannem de, "Bunlar başımıza komünizmi mi getirecekler, nedir!" benzeri bir şey söyledi. Ben de nereden aklıma geldi bilmiyorum "Belki de bu daha iyi bir rejimdir" veya buna benzer bir şey söyleyiverdim. Hay demez olaydım. Anneannem başını kaldırıp bana öyle bir hışımla baktı ki ben kesinlikle yanlış bir lâf ettiğimi o saniye anladım. Arkasından gelecek saldırıyı da hissederek anında divandan inip kaçmaya yeltendim ama anneannem o kadar öfkelenmişti ki. "Tövbe estağfurullah, tövbe estağfurullah!" diyerek beklemediğim bir çeviklikle o da doğrulup peşime geldi. Bir elini havaya kaldırmış bana sallıyor, bir yandan da saydırıyordu: "Senin ağzından çıkan kulağın duyuyor mu? Sen ne dediğinin farkında mısın? Komünizm demek, Allah, peygamber yok demek, Kur'an, kitap yok demek! Sen nasıl böyle bir lâf edersin." Anneannemi belki sakinleştirim umuduyla "Meselâ, dedik anane!" falan dedim ama pek faydası olmadı. "Seni akşam babana söyleyeyim de sen gör!" dedi en son. Sonra annem eve geldiğinde ona söyledi ama annem pek önemsemedi bile. Akşama kadar anneannem bile unutmuştu konuyu. Ama ben anneannemi iki kelimeyle bu kadar öfkeliendirdiğim başka bir an hatırlamadığım için unutmadım.

Aradan çok geçmedi, birkaç ay sonra yaz geldiğinde Ulaşlı Köyü'nde yazlık olarak kiraladığımız eve gittik hep beraber. Aynı yerde teyzemler, halamlar da ev kiraladıkları için gayet kalabalık bir kuzen grubu ile birlikte çok eğlenceli bir yaz tatili geçiriyorduk. Başlangıcı nasıl oldu emin değilim ama bir şekilde evde pişen yemeklerden şikâyet ettiğimizi hatırlıyorum. Bizimle aynı fikirde olan kuzenim Reha'nın örgütlemesi ile bizim bu şikâyetlerimizi görmezden gelen annem ve teyzemlerin dikkatini çekebilmek için evde açlık grevi yapmaya karar verdik. Bizim yattığımız odaya çarşaflardan bir grev çadırı yaptık, yakalarımıza taktığımız 'grev gözcüsü', 'grev sözcüsü' yazılı kâğıtlarla çadırın önünde sözüm ona nöbet tutuyoruz.

Poyraz, Deniz ve Yasemin

Tabî biz aslında olayın eğlencesindeyiz. Grev çadırımızın içi bahçeden toplanan meyveler, mutfaktan gizlice taşınan ekmek, peynir vesaire ile dolu. Ama bizdeki bu hak arama girişimi en çok da anneannemin hoşuna gitti. Bize ilk desteği de o verdi. Ben anneanneme, "Anane biz şimdi solcular gibi grev yapıyoruz, kızmıyor musun?" dedim. "Niye kızayım ki? Siz hakkınızı arıyorsunuz. Ben hakkını arayan mazlumlara desteklerim her zaman. Acıırsanız da bana söyleyin, ben size hazırlarım bir şeyler" demişti. Tabî ben o yaşında Komünizm ile solculuk arasındaki farkları tam olarak anlayabilmiş değilim. Aklım o kadar kesiyor. Aslında anneannemin daha önce bana bu kadar tepki göstermesinin önemli sebeplerinden biri de Komünizm ile Rusya'yı bir tutması ve özellikle Rusların Gümüşhane'yi işgali döneminde çektiği sıkıntıları unutamamasıdır. Ancak biz bunları bilmiyoruz o zamanlar.

Sonunda anneannemin ve halamın eşi Nuri dedemin (aslında eniştemiz ama beyaz saçları ve bıyığı yüzünden küçüklüğümüzden beri biz ona Nuri dede derdik) arabuluculukları sayesinde bizim grev bitti. Nuri dedem iyi bir CHP destekçisiydi ve yakasından altı ok rozeti eksik olmazdı. Belki benim sol görüşe sempati de onun payı olabilir. Sonuçta bize haftalık bir yemek listesi hazırlandı ve Nuri dedem "Taraflar mutabık ise şimdi herkes bu listeyi imzalasın, bundan sonra bu listeye göre yemekler yapılacak" demişti. Ama hazırlanan listeyi gördüğümüzde, "Biz vazgeçtik, daha önceki yemeklere razıyız" diyerek grevi sona erdirmiştik.

Arkada Ertuğrul, Bora, Tayfun, önde Sibel, Poyraz, Yasemin, Vehbi Bey, Güngör, Figen, Deniz ve Nilüfer

Tayfun

Anneannemin en çok emeği geçtiği torunları herhalde Bora ve benim diye düşünüyorum; kendimizi bildik bileli hep bizimle beraber yaşadı. Annem öğretmen olduğundan onun evde olmadığı saatlerde anneannemin elindeydik.

Bora ve ben feci haşarıydık; bitmez bir enerjimiz vardı. Daha beş veya altı yaşlarındayken evde dört döner, bazen anneannemi çileden çıkarırdık. Böyle bir kudurma zamanında birbirimizi kovalarken oturma odasının kapısını şiddetle çarpıp üstündeki camın kırılmasına sebep olmuştuk. Bu herhalde o an için bardağı taşıran son damlaydı. Anneannem yerinden fırladı ve ilk yakaladığı maalesef ben oldum. Kapıyı çarpıp camı kıranın ben değil Bora olduğuna dair protestolarıma rağmen tabanıma inen terlik darbeleriyle dayığı ben yedim. Sonra belki Bora da payını almıştır, hatırlamıyorum.

Tayfun eşi Nilüfer ile

Ama anneannem her şeye rağmen bize kıyamadığı için cezalandırsa bile canımızı yakmazdı. Nitekim ertesi günlerde de adımıza yakışır şekilde fırtına gibi esmeye devam ettik. Bizi biraz oyalamak maksadıyla gene böyle bir zaman bizi oturtup bezik ve tavla oynamayı öğretmişti. Daha ilk bezik oyununda anneannemi yendiğimi ve büyük bir sevinç duyduğumu hatırlıyorum. Şüphesiz kazanmam için elinden geleni yapmıştı ama o zaman bunu anlamıyordum tabii. Çoğu zaman Bora da ben de anneanneme karşı kazandığımız için kendimizi iyi oyuncu sanıyorduk.

Yıllar boyunca anneannemle oyun oynamaya devam ettik. Zamanla onun bizi oyalamak için öğrettiği oyunlar bizim onu oyalamamız için vesile oldu. Yaşlandığı yıllarda evden fazla çıkamazdı ve sıkılırdı. Bora ve benim okuldan dönmemizi bekler, eve gelince de sohbet etmek ister, okulumuzu sorar, konuşacak bir şey kalmayınca gazete okuturdu. Gazete okumaktan Bora da ben de çok sıkılırdık. Bazen o kadar monoton okurduk ki anneannem dâhil hepimizin uykusu gelirdi. Hatta bir seferinde Bora'nın muzipliği tutup makalenin ortasında monoton bir şekilde futbol spikeri gibi maç anlatmaya başladığını hatırlıyorum ki, ben de geç farkına varmışım ve kulakları zaten az işiten anneannem ise hiç fark etmemişti.

Biz gazeteyi boş verip hep tavla veya bezik oynamayı teklif ederdik. O da hiç bir zaman bizim isteğimizi geri çevirmezdi. Dikkatini çok iyi veremezdi ama biz de hissettirmeden sık sık onun kazanmasını sağladık. Çocuklukta lehimize kabaran çeteleyi bir miktar eşitleyebildik diye umuyorum.

Faik

Annem ve kardeşim Ebru ile beraber ilk defa Gümüşhane'ye giderken çok heyecanlıydık. Sadece babaannemi ziyaret etmeyecektik, babam çalıştığı için bizimle beraber gelememişti ama aynı zamanda babamın doğup büyüdüğü yerleri de taniyacaktık.

Gümüşhane'deki baba evimiz karayolunun üzerindeydi. Şoför otobüsü tam da evin önünde durdurdu. Babaannem bizi kapının önünde oturduğu yerde bekliyormuş. Otobüsün durduğunu gördüklerinde halamlar ve kuzenlerimle beraber bizi neş'yle karşıladılar. Gönül halam Gümüşhane'de babaannemle beraberdi. Ayhan halam da çocuklarla beraber bizden önce Ankara'dan gelmişlerdi. İlk defa böylesine güzel bir yolcu karşılanması zevkini tattım.

Eve girince babaannem bizleri oturtup kendi de sedirine oturdu. Hem hatıramızı soruyor hem de bir taraftan da evdekilere emirler yağdırıyordu, "Çocuklar yorgundur, açtır. Yorgunluk çayı getirin, masayı hazırlayın". Masa babaannemin hazırladığı dolmalar, böreklerle donatıldı. Öğle saati de geçmişti. Hep beraber masaya oturduk. Herkes masaya sığmadığı için bir kısım da tabaklarını ellerine alıp bize katıldılar. Babaannem gözleriyle masayı takip ediyor, eksilen tabaklarımıza yemek koyduruyor, boşalan bardaklarımızı doldurtuyordu. Babaannemin, çocuklarının ve torunlarının yanında olmalarından çok mutlu olduğu anlaşılıyordu.

1970'lerin ortalarıydı ve Türkiye'deki bir çok şehirde olduğu gibi Gümüşhane'de de sağ sol çatışmalarının sıkça yaşandığı bir dönemdi. Ertesi gün babaannem bizi yanına çağırdı ve sokaklarda karşılaşılan bu tür olaylardan çekindiği için bizim de mecbur kalmadıkça evden, bahçeden uzaklaşmamamızı tembihledi.

Nitekim öğleden sonra ellerinde taşlar sopalar olan bir grup öfkeli genç bir başka genci önümüzdeki yol üzerinden kovalayarak geçtiler. Ben de bu sırada evin önündeki taşlıktaydım. Sesleri duyan babaannem koşup bizi içeri aldı. Daha sonra alt katta oturan kiracı geldiğinde, çarşıda

Faik ve eşi Ebru

iki grubun tartıştığını, gençlerden birisinin elindeki küçük piknik tüpünü bir başka gencin başına vurup yardığını ve hastaneye kaldırıldığını anlattı. Olaylar da bu yüzden başlamış ve büyümüş.

7-8 yaşlarımdaydım. Diğer kuzenlerime belli etmemeye çalışıyordum ama korkmuştum. Aslında muhtemelen onlar da aynı durumdaydı. O yüzden de kuzenlerimle beraber hep evin içinde oynuyorduk. Genellikle çatı katına çıkıyorduk, bazen de bahçeye çıkıyorduk. Birkaç gün sonra kapının önündeyken yine genç bir adamın elinde bir tüpgaz ile geldiğini görünce hemen içeri koşup bağırdım: "Babaanne, babaanne hemen kapıları kapatın, adam tüpü başımıza vurmaya geliyor!". Anlatılan olaylardan benim çocuk aklıma böyle bir korku yerleşmiş. Babaannem ne olduğunu anlamadı önce. Sonra kapıdan dışarı bakıp bana döndü, "Yok yavrum, o bizim komşumuz, evine tüp götürüyor".

Babaannem benim bu korkumu görünce anneme de bu tatilin çocukların burnundan geldiğini söylemişti. Ama ben yaşadığım bu çocukluk korkusuna rağmen o tatili hep kalabalık bir ailenin içinde yaşamamın mutluluğu ile hatırlıyorum.

Daha yetişkin zamanımdan hatırladığım bir başka anımda da babaannem Ankara'daki evimize ziyarete gelmişti. Tam da Balkan Basketbol Şampiyonası'nın Türkiye'de yapılan final maçı zamanı. Final maçını Türkiye-Yunanistan oynuyor, ben de heyecanla televizyonda maçı seyrediyordum. Babaannem de meraklıdır, bana maçın kimle kim arasında olduğunu sordu. Bizimle Yunanistan arasında olduğunu söyleyince benimle beraber koltuğa oturdu ve maçı seyretmeye başladı.

Bana kuralları sordu. Nasıl basket sayıldığını öğrendikten sonra Türkiye'nin her basket atışında tespih çekerek dualarla desteklemeye ve "Hadi çocuklar" diye tezahüratta bulunmaya başladı. Maç o kadar çekişmeliydi ki uzatmaya gitti. Uzatmada son saniyede Türkiye attığı basket ile şampiyon olunca babaannem ile beraber ayakta tezahürat yapıyorduk.

Faik ve kardeşi Ebru

Ebru

Babaannemi her zaman inançlı ama aynı zamanda da modern düşünceli bir insan olması özelliği ile hatırlarım. 14 yaşımıdayken İstanbul'a babaannemi ve halamları ziyarete gitmiştik. Temmuz ayı olduğu için onlar da Büyükkada'daki yazlıklarındaydılar. O gün de üzerime yeni aldığım eteği yırtmaçlı bir elbisemi giymiştim. Oturduğum zaman yırtmacı biraz açılıyordu. Babaannemin karşısına oturduğum zaman elbisemi süzüp, "Güle güle giy" dedi. Ama ben yırtmacı beğenmediğini düşünerek rahatsız oldum. İçeri gidip yırtmacı diktim. Tekrar yanlarına geldiğimde babaannem hemen fark etti ve "Ne yaptın elbisene?" diye hayretle sordu. Rahatsız olup diktiğimi söylediğim zaman yanına çağırıldı ve diktiğim yeri eliyle çekip söktü, yırtmacı tekrar açtı. "Kızım bu elbisenin modeli o ve öyle güzel. Çok da yakışmış, bozma sakın. Rahatsız olacak ne var ki? Bütün genç kızlar mayo ile dolaşıyor" dedi.

Ebru, annesi Bilge
eşi Cengiz ve kızı İlkim

Ebru ve İlkim

Tülay

Annem Türkan, çocukların en büyüğü olduğu gibi aynı zamanda erken yaşta evlenmiş. Babamın görev yeri olması sebebiyle Eskişehir'de oturuyorduk. Ben de orada doğmuştum. Ağabeyim Göker ile ben de Eskişehir'deki ev sahiplerimiz olan Hayriye Hanım ve Zeki Bey'in elinde büyüdük. Öyle ki, biz onları anneannemiz ve dedemiz olarak görüyorduk.

Tülay ve eşi Niyazi

Gerçekten o sevgiyi de fazlasıyla veriyorlardı. Ama bir gün Gümüşhane'den anneannem ve dedem geldiler. Hangisine anneanne ve dede demeliydim diye çok şaşırılmışım. Birbirleriyle de çok iyi anlaşmışlardı. Hatice anneannem bana "Git anneanneni çağır da kahve içelim" derdi. Ben koşup Hayriye anneanneme haber verdiğimde "Siz pişirmeyin, ben kahveleri hazırlar hemen gelirim" diye cevap verirdi. 'Gümüşhaneli anneannem' elişi çok sever, yaptığı her işi 'Eskişehirli anneannem'e gösterir, o da takdirle karşılardı. Birbirlerine geçmişlerini anlatırlar, kâh güler, kâh üzülürlerdi. Ama çoğunlukla üzücü olayları hatırlar, anlatırlardı. Ben ise her iki anneannemi de hep sevgiyle ve mutlulukla hatırlıyorum.

Tülay ve torunları
Çınar Ege ile Ahmet Ozan

Avşar

Ben babaannem ile çok uzun zaman beraber olma şansına erişemedim. Ayrı şehirlerde yaşadığımız için ancak tatillerde kısa sürelerde görüşebiliyorduk. Ama babamın sayesinde bu kısa süreli görüşmelerimizden onu biraz daha fazla tanıyabildiğimi düşünüyorum. Babaanneme 'Hacı Nene' diye hitap ederdim ben. Onu hep ibadetine çok bağlı birisi olarak hatırlarım. Ancak onun hakkında dinlediklerimden anladığım kadarıyla aslında dünyayı da ahireti de bir arada taşımış. İbadetini tam yaparken aynı zamanda dünyasını da tam yaşamış. Ailesine çok düşkün ve bu dünyada kendisi ve çevresi için de en iyisini elde etmek için çok çalışmış. Bunları yaparken de aklını kullanır, körü körüne yapmaz ve günahı da korkardı Hacı Nenem.

Avşar, eşi Betül ve küçük oğlu Mehmet Alp

Onunla beraber geçirdiğimiz kısa süreli anılarımdan en çok aklımda kalanlardan birisi de yaşlılık dönemine ait. Etrafındaki birisine seslenirken Orhan, Oltan, Ozan, Akif, Latif, Fahir, Reha, Bora, Tayfun, ... diye oğullarından başlayıp torunlarına kadar tüm isimleri bir solukta sayardı. Tabii çağıracağı kişi erkek ise böyle. Eğer kadın ise bu sefer tam tersine kızlarından başlayıp sayardı benzer bir isim listesini. Ev kalabalık değilse sorun yok, kim varsa o koşardı zaten yanına. Ama kalabalıksak, kime seslendiğini ya bakışından ya da bahsettiği, sorduğu konudan anlardık. Bazen de çağırmak istediği kimse aslında saydığı isimlerin arasında hiç olmazdı. Çocuk aklımla o zaman isimleri karıştırmaya bana komik gelirdi. Hâlbuki babaannemin 7 çocuğu ve 15 torunu vardı. Arasına ben de iki oğlumun adını karıştırdığımda veya etrafımdaki biri bu şekilde isimleri sıraladığında sevgili babaannem aklıma gelir, yüzümde bir tebessümle onu rahmetle anarım.

Betül, Mehmet Alp ve Mahmut Oltan

ÇOCUKLARI

*Annem 7 çocuğuyla,
arkada Ayhan, Orhan, Türkan, ben,
önde Güngör, Olta, annem ve Ozan*

Hatice Sungurlu'nun 7 çocuğu oldu. Önce kızlarını yazıyorum;

Türkan

Annemin çocuklarının en büyüğü Türkan ablam ortaokulu bitirince hemen akrabamız olan havacı Mustafa Turgay'la evlendi. Bir oğlu ve bir kızı oldu.

Oğlu Göker evlenmedi, genç yaşta vefat etti. Kızı Tülay ise Niyazi Erdoğan ile evlendi. Cem isminde bir oğulları, Ceyda isminde bir kızları oldu.

Türkan ablam ve oğlu Göker

Ayhan

Ayhan ablam Trabzon Öğretmen Okulunda okurken mühendis Mehmet Özer ile evlendi. Fahir ve Reha isimlerinde iki oğlu, Züleyha isminde bir kızı oldu. Fahir, Nesrin Kartal ile evlendi, Can isminde bir oğulları oldu. Kızı Züleyha ise İbrahim Sevilmiş ile evlendi. Oluş isminde bir kızı ve Barış isminde bir oğlu oldu.

Gönül

Gönül, yani ben, enstitüyü bitirdim, hâkim Rifki Dervişoğlu ile evlendim. İlk eşinden olan oğlu Ezel Dervişoğlu Fatma Hanım ile evlendi, iki oğulları oldu; Özgün ve Erkin. Gümüşhane'de Kadınlar Birliği'nin ilk kurucusuyuz. Jale öğretmen ve Beyge Kantek ile güzel çalışmalarımız oldu.

Daha sonra Özcan San'la DP Kadın Kollarını kurduk. İstanbul'da da Büyükkada'da iki dönem Belediye Meclisi Üyeliği yaptım.

Güngör

Kız kardeşim Güngör öğretmen oldu. İktisatçı Vehbi Bilgin ile evlendi.

Güzel sanatlara çok meraklıdır. Hobisi resim olmakla beraber porselen ve bakır işi gibi el sanatlarının çeşitli dallarıyla da uğraştı. Karma sergilerden başka birçok özel sergi açtı. Resim yapma sevgisi hiç bitmedi.

Güngör'ün Figen isminde bir kızı, Bora ve Tayfun isimlerinde iki oğlu oldu. Figen, Ertuğrul Anıl ile evlendi. Deniz isminde bir kızları oldu. Oğlu Bora, Sibel Çiloğlu ile evlendi. Onların da Yasemin isminde bir kızları ve Poyraz isminde bir oğulları oldu. Tayfun ise Nilüfer Esen ile evlendi.

Orhan

Merkez Bankası'nda çalışan akrabamız Şule Gökoğlu Ankara'da Ayhan ablama geldi, heyecanla şunu anlattı. Bizim genel müdür bugün konferansta şöyle söyledi: "Çok çalışın, mühim olan çalışmaktır. Benim hayatta tanıdığım en zeki insan Orhan Sungurlu'dur. İsmi ortada yok, nerede olduğunu ben de bilmiyorum." Azmi yoktu. Dünyaya iyi, zeki geldi, değerini bilmedi. Mutlu olmadı, hep düzene isyan etti ama kendisi de bir çaba sarfetmedi.

Ağabeyimin üstün bir matematik zekâsı vardı. Babamın ondan beklentisi çoktu. "Orhan, sen üniversitede kal, hoca ol, bu zekâyı ziyan etme" derdi.

Ağabeyim çok kalender, rahat bir insandı. Okula giderken sene sonlarına doğru kitapları taşımaz, lâzım olan sayfaları koparır götürürdü. Öyle olduğu halde Trabzon Lisesi'nde hocaları okul müdürü Faik Dranas Bey ile matematik hocası Enis Bey babama takdir mektupları yazar, 'Senin çocuğunun istikbali parlak, dikkatle işlenmesi lâzım' derlerdi. Olmadı. Ağabeyim üniversitede okurken Seniye Hanım ile evlendi. Mezun olunca da işe girdi. Erzurum Karayollarında müdür muavini iken erkenden ayrıldı, müteahhitlik yapmaya kalkıştı, muvaffak olamadı. Olmasına da imkân yoktu. Yapısı buna müsait değildi. İsteyene cebindeki parayı verir, kendisi parasız kalırdı. Sırtındaki elbiseyi çıkarıp veren biriydi.

Bir gün, ağabeyimin oğlu olan ve herkes tarafından çok zeki olarak tanınan Akif Sungurlu'ya yani yeğenime sordum: "Akif, sen mi zekisin, baban mı daha zeki?" Cevabı: "Hala, ben lisede okurken matematikten hiç kimsenin yapamadığı bir soruyu çözdüm. Bana herkes dâhi dedi. Eve gururla geldim. Akşam babam sırt üstü uzanmış yatıyordu. Soruyu ona sordum. Sonra kâğıt kalem getirmek için odadan çıktım. Döndüğümde kâğıtsız, kalemsiz kafasından çözmüştü. Şimdi hangimiz daha zekiyiz sen söyle? Düşün ki babam liseyi bitireli seneler geçmişti." Şimdi Amerika'da doktor olan yeğenim Akif'e "Sen çok zekisin, bana bunu ne kadar güzel izah ettin" dedim.

Ağabeyimin aklından kendisi için neler geçirdiğini bilemem. Onu yakından tanıyan herkes ziyan olan bir zekâ diye üzülrler. Ağabeyimi 2006 senesinde kaybettik. Sanırım onu bu hikâyesiyle iyi tanıtırım. Ölmeden 4 ay önce bana telefonda "Gönül, biliyor musun, 6 milyar TL(şimdi 6 bin) biriktirdim" dedi. Ben de "Abi, bankaya yatır, harcarsın" dedim. Cevabı: "Hayır, harcayamam, bende değil, arkadaşlara lâzımdı, verdim."

Orhan ağabeyimin 4 çocuğu oldu. Mehmet Akif, Atif, Afife ve Sibel. Mehmet Akif, Cemile Pakideh ile evlendi. Beş kızları oldu; Heidi, Sheila, Denise, Sarah ve Hannah. Atif ise Güliz ile evlendi, Nur ve Nurdan isimlerinde ikizleri oldu.

Oltan

Oltan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi.

Bir süre avukatlık yaptıktan sonra siyasete atıldı ve Gümüşhane milletvekili oldu. ANAP hükümetlerinde 5 kez Adalet Bakanlığı ve Millî Savunma Bakanlığı görevlerinde bulundu. Tarih öğretmeni Ayfer (San) Hanım ile evlendi. Avşar isminde bir oğlu oldu. Betül Ertem ile evlenen Avşar'ın da Mahmut Oltan ve Mehmet Alp isimlerinde iki oğlu oldu.

Oltan politikadan çekilince Ülker Şirketler Grubunda çalışmaya başladı. Danışmanlık İstişare Grubu Başkanlığı, İstanbul Şehir Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanlığı gibi görevler yürütüyor. Bu arada her partiden hem de Gümüşhane'liler siyasete geri dönmesi hususunda çok ısrar ettilerse de dönmedi. Çünkü Ülker'de çok faal ve mutlu.

Sevgili kardeşim Mahmut Oltan Sungurlu, babamın hayalleri olan barajlar, yollar, tüneller, hava meydanı ve Gümüşhane için yaptığı her şey için teşekkürler. Babamın ruhu şad olsun.

Büyümin Aygün'ün
Oltan Sungurlu için
yazdığı bir yazı

<< Geçtiğimiz akşam davet üzerine bir ilçe derneğinde düzenlenen toplantıya geldim. Toplantı, ilçenin önde gelenleri ve İstanbul'daki hemşerileri de hazır bulunuyordu. Konu ise 'Göç ve azalan nüfus...'. İlçeler işsizlik ve ilgisizlikten bir bir boşalıyordu. İstanbul'a gelen genç nüfusun durumu tartışıldı. İllerde yapılacak bir nüfus sayımında belki de statü değişecek ve ilçelik bile alınacak. Gümüşhane'nin ilçe sayısı da beşten dörde inecek. Kısaca bu toplantıda, hemşerilerden ilçelerine geri dönmeleri istendi. Ama aş yok iş yok, insanlar nasıl dönsün? Fakat ben başka şeyler düşünüyordum, memleket olarak nerden nereye geldik! İçim kan ağladı! Özal'lı ANAP'ın iktidara gelişiyle adeta şaha kalkan Gümüşhane şimdi ne hale geldi. Yeni yeni ilçeler, barajlar, yollar, tüneller, havaalanı ve tabi ki yüzlerce kurumsal bina... şimdi ise hepsi bir bir geri alınıyor.

On üç on dört yaşlarında ortaokullu bir çocukken ben, o kırklı yaşlarda avukatlıktan gelme Milletvekiliydi. Özal'lı ANAP'tan Gümüşhaneli vekil olarak meclise girmişti. Yıllar geçti, ben liseye o ise ikinci dönem milletvekilliğine ardından bakanlığa yükselmişti. Gümüşhane Lisesi yıllarımdan adını duymaya başlamıştı. Başlarda biraz önyargılı davranmış ve pek inanmamıştım hakkında söylenen övgü dolu sözlerle. Ama zaman beni yanılttı. Yıllar ilerledikçe ve ben hayatın içine girince hakkındaki övgülerin az bile olduğunu anladım. Bu, tabi ki Mahmut Oltan Sungurlu'dan başkası değil. Sungurlu, varlığıyla her dönem Gümüşhaneli için onur kaynağı oldu. Dürütlüğü, mütevazılığı, hoşgörüsü ve çalışkanlığı ile bulunmaz bir siyaset adamıydı. İster inanın ister inanmayın ANAP'lı olan da olmayan da onun varlığından her daim istifade etmiştir. Sanılmasın ki afaki konuşuyorum, bizzat şahit olduklarım var. Bakanlığı süresince Türkiye'nin bir başka ilinde 'Gümüşhaneliyim' demek ayrıcalıktı. İtibar gördüğünüz Sungurlu adından dolayı.

Gümüşhane'nin iki şekilde tanınmış olduğuna inanıyorum, biri, Kanal D ve CNN Türk'teki hava durumu haberlerinden, diğeri ise Mahmut Oltan Sungurlu'nun Bakanlık dönemi... bizim için kabullenmek zor ama maalesef hala Gümüşhane'nin Bayburt'a bağlı bir ilçe olduğunu sananlar var. Belki buna, 'kişisel cehalet' deyip geçmek lazım. Ama bu kaçıştır. Belki biraz da suçu kendimizde aramalıyız. Sungurlu gibi isimleri nasıl hoyratça harcadığımıza bakmalıyız. En azından yirmi yıl öncesine kadar Gümüşhane'de adından bahsedilmesinin bile hayal olduğu yatırımlara şöyle bir bakın. Sayın Lütfü Doğan beş vakit namazında niyazında dindar ve müstesna bir kişiliktir, buna itirazım yok ama hocamızın döneminde yapılan hizmetler yetersizdi dersek abartmış olmayız. Ondan sonra bayrağı alan Bedri Yaşar güçlü ve zamanı yettiği kadar bir şeyler yapmaya çalıştıysa da yetersiz kaldı bu yatırım fakiri şehre. Biz geçte olsa anladık ki, cumhuriyet tarihinden bu yana kıyaslanamayacak bir hizmet gelmesini sağlamış Sungurlu.

Siyaseti bir kenara bırakalım, Gümüşhaneli, Ankata Kızılay'da, İzmir Konak'ta, Trabzon Uzunsokak'ta nerede olursa olsun, hep güven içinde dolaştı. Ben kaç defa şahit oldum, başı ağrıyan da Sungurlu'nun nüfuzundan yararlandı, hakkını aramak için karakola düşen de, haksız yere hapse giren de... hiçbir işi küçümsemedi, yardıma ihtiyacı olan herkesin imdadına koştu. Asıl mesleği avukatlık olmasında olsa gerek suçluları bile hakir görmedi, yardım elini uzattı. TBMM'de sayılan ve sevilen vekil olmasının da avantajlarını Gümüşhane lehine kullandı. Kendim kaç kere şahit oldum, bir selamı tüm bakanların kapısını açardı.

Bugün geldiğimiz noktaya bakıyorum, Sungurlu zamanında gelen iki ilçelik, Kürtün ve özellikle de Köse'nin statüsü tartışılıyor. Sungurlu'nun getirdiği tüm resmi kurumlar bir bir geri alınmış! Ne adliye ne askerlik şubesi, ne Postane ne de banka... hepsi bir bir kapatılıyor Köse'de. Yakında ilçelik de alınırsa şaşmayacağım. Sonra sıra Kürtün'e gelecek.

Ve tabi merkez de buna paralel olarak küçülecek. Aklımızı hemen başımıza toplayıp ne yapıp edip az zaman kalmış milletvekili seçimlerine ya Sungurlu gibi birini getirmemiz lazım ya da Sungurlu'yu en azından bağımsız adaylığa ikna etmeliyiz. Sakın bunu kişiselleştirip siyasi düşündüğümü sanmasın kimse. Barajlar için, yollar ve tüneller için, yarım kalan havaalanı için, bir bir kapatılmış kurumların yeniden açılması için ve hepsinden önemlisi, yeniden başımız dik, kendimize güven içinde sokakta dolaşabilmemiz için Sungurlu şart! >>

Ozan

En küçük kardeşimiz Ozan, jeolog Bilge Hanım ile evlendi. Faik isminde bir oğlu, Ebru isminde bir kızı oldu. Faik, Eda Dedoviç ile evlendi. Cengiz Ülger ile evlenen kızı Ebru'nun İlkin adında bir kızı oldu.

Celal Şengör, Bir Bilim Adamının Serüveni "Celal Şengör Kitabı" isimli kitabının birçok yerinde Ozan Sungurlu'dan bahsediyor. Bunlardan bir bölüm (Sayfa 340):

...

- Yani?

- Doğu Anadolu'da da böyledir bu. Doğu Anadolu'da nerede temele inersen melanj çıkar karşına. Ben bunu Yücel'e (Yılmaz) sormuştum. Yücel, Doğu Anadolu'yu karış karış dolaşmış bir adam. Yücel'e 'Bu Doğu Anadolu'da bir gariplik var, burada kıta temeli yok. Doğu Anadolu'da arkası melanj olmayan, sağlam temel üzerine oturmuş bir şey biliyor musun?' dedim. Yücel, 'Hiç düşünmedim' dedi. Rahmetli Ozan Sungurlu'ya sorduk. Sungurlu, Türkiye Petrolleri baş jeoloğu. Türkiye'de gelmiş geçmiş en kaliteli üç jeologdan biri. Müthiş bir herifti. Ne yazık ki, 1990'da bir trafik kazasında öldü.

- Oltan Sungurlu'nun kardeşiydi değil mi?

- Küçük kardeşiydi. Ozan Ağabey öldü, ölür ölmez o zamanki TÜBİTAK, Kemal Gürüz başkanlığında (ki tarihinin en iyi TÜBİTAK'ıydı), derhal Ozan Ağabey'e bir Hizmet Ödülü verdi. İlk defa üniversite dışında bir adama, endüstriden gelen bir adama bilimsel Hizmet Ödülü verildi. Çok genç öldü. Yaşasaydı Bilim Ödülü'de alırdı. Çünkü Bilim Ödülü almak için yaşıyor olmak lazım. O tören Teknik Üniversite'de yapıldı. Oraya Oltan Amca geldi, bakan, Adalet Bakanı. Kapıda konuşuyoruz, ben 'Oltan Amca sizin gibi çok Adalet Bakanı gelir de, Ozan Ağabey gibi bir jeolog bir daha gelmez buraya' dedim. 'Celal,' dedi Oltan Amca, 'ailece, öldükten sonra fark ettik ne olduğunu Ozan'ın.' Çok büyük kayıptı. Türkiye'nin jeoloji bilim potansiyelinin yüzde ellisi o adamla beraber öldü. O kadar büyük adamdı.

- Kimseyi yetiştirmemiş miydi?

- 50 yaşında öldü adam. Tabii onun bir ekibi vardı. Bugün Türkiye Petrolleri'nde iyi işler yapılabiliyorsa, bu işleri yapanların hepsi Ozan Ağabey'in tezgahından geçmiş çocuklardır. Bu hepsinin içine biz de dâhiliz. Yücel'le (Yılmaz) yazdığımız o Türkiye jeolojisinin Güneydoğu yorumları, Ozan Ağabey beni oralarda dolaştırmamış olsaydı hiçbir şekilde mümkün olamazdı. Ve Ozan Ağabey tamamen Türkiye'de okumuştur.

...

Bu adam dâhiydi. Başka hiçbir izahı yok bunun.

- Dâhiler birbirini ilk bakışta anlıyor galiba...

- Türkiye makalesini yazdım ben, telefon ettim Ozan Sungurlu'ya, 'Ağabey makaleyi yazdım, bunu bir okumanı istiyorum' dedim. 'Akşam mesaiden sonra gel' dedi. Tabii, mesai saatinde işi gücü var adamın. Neyse ben gittim, diğer arkadaşlarla konuştum, mesai bitince odasına girdim. Rahmetli oturdu, sigarasını yaktı, ben verdim makaleyi, gözlüklerini taktı, ilk iş olarak hemen şekillere baktı. 'Şimdi bunu bir okuyalım da, bakalım burada senin dediklerine ters düşen hangi gözlemler var' dedi. Bu dediği, bir hipotezi yanlışlamak, tam anlamıyla bilimsel bir yöntem. Kimse öğretmemiş ama bunu ona. Bu tamamen kendi kafasıyla vardığı bir yöntem Ozan Ağabey'in. Ozan Ağabey böyle çalışan bir adamdı. Ozan Ağabey'le araziye gittiğin zaman Mozart'ın senfonisini dinliyormuş gibi olurdun. Hayatında ilk defa gittiği bir arazide, şöyle bir etrafına bakarak kabaca yapının ana hatlarını hemen çıkarabilirdi. Arazinin sorunları nedir, bunu hemen düşünebilen, muazzam bir adamdı. Sırf yetenekti.

Annem Hatice Sungurlu

Yazan

Gönül Dervişoğlu

Katkıda bulunanlar

*Güngör Bilgin
Oltan Sungurlu
Bora Bilgin
Figen Anıl
Ertuğrul Anıl*

*Kapak fotoğrafı
Kitap tasarımı*

*Ertuğrul Anıl
Murat Lafçı*

Renk ayrımı, baskı ve cilt

Ofset Yapımevi

*1. baskı
İstanbul, Aralık 2016*